

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Första kammaren.

Nr 35.

Lördagen den 25 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 18 och den 21 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för professorn G. Rudberg att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för expeditionsvakten E. O. Cederholm att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Karin Gunnelius' överflyttning såsom ämneslärarinna vid samrealskolan i Sunne;

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönetursberäkning för vissa lärare, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående småskoleseminarielärarinnan Sigrid Degermans avlöningsförmåner;

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 90, gjorda framställning angående anslag till Universitetssjukhus: Understöd och ersättningar till serafimerlasarettet i Stockholm jämte i ämnet väckta motioner;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beräkande av inkomstiteln »Inkomst av vadhållning vid idrottstävlingar» m. m.; och

nr 254, i anledning av väckta motioner om statens övertagande av kostnaderna för vården av hereditärsfilitiska barn.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt kontrollföreningsverksamhet;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till reglering av jordbrukets skuldförhållanden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan tillhörig tomt i Landskrona;

nr 246, i anledning av väckt motion angående utvidgad rätt till ersättning för skada av björn m. m.;

nr 247, i anledning av väckt motion om inköp och bibehållande såsom naturskyddspark av ett skogsområde i Örkeneds socken av Kristianstads län; samt

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av allmän flottled från Färnäs fjärden i Dalälven till Bottniska viken.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i 3 § förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften; och

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i förordningen den 31 januari 1932 (nr 15) med tillägg till gällande tulltaxa.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 246, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 247, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 17 juni 1932 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtande nr 64.

Ang. omorganisation av landsfogdebefattningarna.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av landsfogdebefattningarna ävensom i ämnet väckta motioner.

I en den 22 februari 1935 dagtecknad proposition, nr 185, vilken hänvisats till statsutskottet och överlämnats till behandling av sammansatt stats- och första lagutskott, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden föreslagit riksdagen att dels godkänna i propositionen framlagda grunder för en omorganisation av landsfogdebefattningarna, avsedd att träda i tillämpning den 1 juli 1936, dels ock för budgetåret 1935/1936 för utbildningskurs för blivande landsfogdar anvisa ett reservationsanslag av 15,000 kronor.

I två i anledning av propositionen nr 185 väckta motioner, nr 299 i första kammaren av herr *Lindgren* m. fl. och nr 526 i andra kammaren av herr *Arne-mark* m. fl. hade yrkats, att riksdagen måtte medgiva, att tillförordnad landsfogde finge under den tid han genomginge i propositionen omförmäld landsfogdekurs bibehållas vid sina avlöningsförmåner som tillförordnad landsfogde.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte med de erinringar, som utskottet därutinnan anförde, godkänna de framlagda grunderna för en omorganisation av landsfogdebefattningarna, avsedd att träda i tillämpning den 1 juli 1936;

b) att riksdagen måtte för budgetåret 1935/1936 för utbildningskurs för blivande landsfogdar anvisa ett reservationsanslag av 15,000 kronor;

c) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt ville framlägga förslag till reform beträffande landsfiskaler,

Ang. omorganisation av landsfogdebefattningarna. (Forts.)
 stadsfiskaler och med dem jämställda åklagare, i samband varmed även borde beaktas frågan om en lönereglering för lappfogdarna; samt

d) att de i anledning av propositionen nr 185 väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Strindlund* och herr *Johansson* i Bro, vilka på åberopade grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 185 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt ville i ett sammanhang framlägga förslag till reformering av åklagarväsendet i dess helhet.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Det föreliggande utskottsbetänkandets motivering och slut synas mig icke riktigt stämma samman. Motiveringen talar allra mest för det yrkande om avslag, som finnes i reservationen, och jag kan icke finna annat än att när utskottet självt ger sig in på att tillika med sitt tillstyrkande av propositionen föreslå en skrivelse angående lands- och stadsfiskaler, har utskottet i själva verket sagt, att dessa båda frågor, om landsfogdar och om lands- och stadsfiskaler, hänga intimt samman. Att då, såsom i propositionen skett, utbryta den förra frågan och reglera den särskilt, med vetskap om, att den reglering man samtidigt begär i fråga om de underordnade myndigheterna kan komma och enligt min mening måste komma att återverka även på landsfogdarnas ställning, förefaller mig ganska underbart. Jag begagnar tillfället att samtidigt påpeka, att på riksdagens bord och till kammarens behandling föreligger här i dag andra lagutskottets betänkande med avseende på vissa jorddelningsfrågor och rätten att gå till högsta domstolen direkt. Där har utskottet avstyrkt. Utskottet har där samma motivering, kan man säga: frågan sammanhänger med processlagstiftningen och åtskilligt, som kan tänkas här vara att ändra. Men det sambandet kan ej anses vara så synnerligen starkt, men andra lagutskottet menar dock, att det finnes och bör beaktas.

Herr talman! Mig förefaller det, som om sambandet med de nu föreliggande punkterna i detta första lagutskottets betänkande är mycket, mycket större, och att den logik, som talar för ett avslag i andra lagutskottets fall, vilken jag erkänner riktig, talar ännu mer för avslag i det här föreliggande fallet.

Med hänsyn därtill, herr talman, tillåter jag mig yrka avslag på utskottets förslag och bifall till reservationen.

I herr Reuterskiölds yttrande instämde herr *andre vice talmannen* samt herrar *von Heland*, *Alexander Nilsson*, *Anton Pettersson*, *Ehrnberg*, *Löfvander*, *Ernst Svenson*, *Tjällgren* och *Frändén*.

Herr **von Mühlens**: Herr talman! Bifalles utskottets förslag, föreligger det fall, att statens tjänstemän, som slutat sina utbildningskurser och äro över 30 år gamla, kastas av den plattform, på vilken de stå, och tvingas att på främmande ort genomgå en längre kurs för att eventuellt kunna återfå den omorganiserade anställning de förut innehåft. Flertalet torde hava studieskulder, och en hel del äro gifta. Bjuder då ej billigheten, att de åtminstone få behålla sina avlöningsförmåner under den tid, som kursen pågår?

I sammansatta utskottets yttrande säges visserligen, att de elever, som beordras till kursen, med stor sannolikhet efter kursens genomgående befordras till de nya landsfogdetjänsterna och att den löneförbättring, som därigenom vinnes, utgör kompensation för utgifterna under kursen, men det blir ju före-

Ang. omorganisation av landsfogdebefattningarna. (Forts.)
skrivet, att de nya landsfogdarna ej få hava något arbete vid sidan av tjänsten, vilket i många fall betyder, att för den duglige mannen inkomsten blir lägre än den han förut innehaft.

Som suppleant i det sammansatta utskottet har jag följt ärendets behandling, och jag vet, att medlemmar från så gott som alla partier varit av den åsikten, att landsfogdarna borde erhålla ersättning av statsmedel under den tid de genomgå kursen.

Jag ber att få yrka bifall till den lindgrenska motionen.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Den förste ärade talaren nämnde, att enligt hans mening motiveringen inte stämde riktigt med klämman. Ja, jag vet ju inte riktigt, hur den ärade talaren läst aktstycket, men därest i motiveringen omtalas vissa saker, som man i en framtid kan jämka på, anser jag inte att man kan säga, att den därför står i strid med själva klämman.

Vad nu själva saken beträffar, vill jag säga, att jag mycket väl förstår dem, som tycka, att försiktigheten skulle bjuda att vänta, tills man finge hela åklagarereformen i ett sammanhang. Men här stöta vi på den gamla svårigheten, som kommer igen vid varje reform, som föreslås på detta område. Då pekas det alltid på att man väntar en större reform, och därför skall man inte gå in på att ändra partiellt. Nu ligger emellertid detta ärende enligt min mening så lyckligt till, att processlagberedningen har sagt, att det går för sig — i varje fall möter det icke något hinder — att nu taga landsfogdereformen. Även de andra hörda myndigheterna ha så gott som enhälligt tillstyrkt att vi nu skola taga detta steg. Nu ha emellertid lands- och stadsfiskalerna i ingivna skrivelser med energi protesterat mot detta, och det kan man mycket väl förstå. De äro naturligtvis rädda för att, när man nu tar detta, de själva bli skjutna i bakgrunden och få vänta, och att på dem kommer att tillämpas den maxim, som den förste ärade talaren förfäktade. Men just för att lugna dem och låta dem se, att deras intressen ligga riksdagen varmt om hjärtat, ha vi i utskottet, ehuru vi äro medvetna om att reformarbetet i fråga om lands- och stadsfiskalerna redan pågår, velat trycka på att det skall bedrivas med energi och skyndsamhet.

Nu kan man naturligtvis som den förste ärade talaren säga: »Ja, men när ni skriva om detta, varför inte lugna er, om ni tro, att regeringen kommer med en åklagarereform? Varför inte lugna er och se tiden an?» Därpå svara vi, att det är bäst att ta ett partiellt steg. Det finnes enligt vår mening ingen anledning att dröja, ty man kan mycket tydligt se, att hur det än kommer att gå, måste det bli tre instanser för åklagare: en lägre instans, en kontrollerande myndighet i dess närhet, d. v. s. i länet, och slutligen den överskyggande myndighet, som kontrollerar det hela, nämligen justitiekanslern. Även processlagberedningen anser, att det kommer att gå så. Under sådana förhållanden anser jag det vara bäst att nu skrida till denna partiella reform och icke dröja. Detta skäl anser jag vara så gott, att det bör kunna lugna alla, då de veta, att det andra kommer sedan, och då detta första inte strider däremot, är det praktiskt att nu göra undan det.

Herr von Mühlenfels ansåg det beklagligt, att landsfogdarna skulle genomgå kursen på egen bekostnad. Det tycka vi också, och jag skulle gärna velat vara med om en annan ordning, men motionen är så lagd, att det inte hade gått att skipa rättvisa efter de däri uppdragna linjerna, ty i denna kurs komma många att delta, och den dryftades länge i utskottet, men man fann att, hur behjärtansvärt det än vore att hjälpa landsfogdarna med detta, gick det icke

Ang. omorganisation av landsfogdebefattningarna. (Forts.)

på det sätt, som motionen är lagd. Man hade även funderingar på andra åtgärder, t. ex. införandet av något slag aspirantlöner, men även detta strandade på rent tekniska skäl. Jag beklagar därför att jag nödgas motsätta mig det mycket behjärtansvärda förslaget, som i motionen framburits.

Jag skall inte tala längre nu, ty det blir kanske sedan tillfälle att ytterligare fördjupa sig i detaljer. Jag yrkar emellertid bifall till utskottets förslag.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Det enda eller åtminstone huvudsakligaste skälet, som lagutskottets högt ärade ordförande anført till stöd för utskottets kläm, synes mig, efter det sista anförandet, vara det, att landsfogdeinstitutionen i alla fall kommer att behövas, och därför kan man lika gärna bryta ut frågan om den nu. Men, herr talman, jag undrar, om det icke förhåller sig så, att även om man — vilket jag icke gör — skulle erkänna denna förutsättnings riktighet, denna landsfogdarnas ställning kommer att bli beroende av hur man organiserar landfiskalerna och de underordnade och vilka kompetenskrav man där uppställer. Följden blir alltså, att när man en gång får den senare reformen, får man om igen rubba på den i dag eventuellt beslutade organisationen, och finnes det något, som är riskabelt för en förvaltnings säkerhet och bestånd, är det att rubba på litet då och då.

Nu är det verkligen så — och det vet första lagutskottets ärade ordförande mycket bättre än jag — att när reformen med landsfogdarna en gång infördes, skedde det i samband med kronofogdarnas avskaffande, och jag tror icke, att det finnes någon reform, som visat sig vara så dåligt förberedd och så illa verkande som just den reformen. Att nu utsätta hela den organisation, på vilken så oändligt mycket vilar i våra län, för partiell reglering, när man vet, att det måste bli en fullständigare sådan, det förefaller mig vara, jag vill icke säga obetänksamt, men dock icke nog betänksamt.

Den ärade talaren framhöll också, att motiveringen är skriven så, att om man läser den med förstånd — han sade det visserligen icke, men han menade det — så måste man ändå begripa, att det var ett tillstyrkande. Ja, visserligen är det ett tillstyrkande, men ta vi första stycket i utskottets betänkande på sid. 17, så är det »å ena sidan» och »å andra sidan», och på mig verkar det, som där anföres *mot* såsom ett mycket starkare motiv *än för*. Och gå vi till andra stycket, heter det likaledes »å ena sidan» och »å andra sidan», och man får precis samma intryck. Det är, som om första lagutskottet hade en känsla av, att förslaget borde avslås, men utskottets vilja behärskas av starkare krafter, och så har utskottet fattat sitt beslut utan att egentligen vilja det. Detta är i själva verket innebörden av den motivering, som finnes. Det finnes kanske stycken, där man klart och enkelt går med den kungl. propositionen och tycker, att det är bra som det är, men det är i sådana punkter, som icke spela någon roll och icke ha någon betydelse för frågan i dess helhet.

Jag kan icke, herr talman, ändå säga annat än att när vi behöva en reform av *förvaltningen* i våra län — och det innebär detta, även om man nu blott talar om en åklagarreform — då böra vi, eftersom vi veta, att arbete pågår med en reform av frågan i dess helhet, ta upp hela frågan och icke bryta ut en mindre del.

Jag vill till sist säga, att jag icke alls är övertygad om att landsfogdeinstitutionen kommer att bestå inför en närmare granskning, när man kommer till den totala omorganisationen. Första lagutskottets högt ärade ordförande har en motsatt mening, och det är möjligt, att han kan få rätt, men någon säkerhet därför finnes icke. Jag vet icke, om det är någon större idé eller större

Ang. omorganisation av landsfogdebefattningarna. (Forts.)
glädje med att så att säga dela uppgifterna på ett par händer och så få de bästa juristerna till landsfogdar och de sämre till landsfiskaler och sådana, som i allmänhet ha med åklagareväsendet att göra. Jag tror, att det är lyckosammare, om man går en väg, *där man får en ordentligt utbildad landsfiskalkår*, eventuellt med indragning av landsfogdarna och förstärkande av justitiekanslerns ställning.

Det gör, att jag, herr talman, icke kan finna, att hittills något allvarligt anförts, som kan rubba reservationens motivering, till vilken jag fortfarande — liksom till dess kläm — yrkar bifall.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Då jag ansett mig kunna tillstyrka att det sker ett slags partiell reform på detta område, beror det på vissa skäl, som jag skall be att i allra största korthet få meddela kammaren.

Det får kanske ursäktas mig, om jag mera fäst mig vid landsfogdarnas egenkap av polischefer än vid deras egenskap av åklagare. Nu förhåller det sig på det sättet, att när den förra reformen genomfördes, blevo landsfogdebefattningarna besatta med de gamla kronofogdarna. Under de sista åren och under detta år kommer praktiskt taget hela den gamla uppsättningen av landsfogdar att försvinna, och det blir alltså fråga om att nybesätta landsfogdebefattningarna så gott som över hela vårt land. På grund av tveksamhet rörande den kompetens, som aspiranterna till landsfogdebefattning äga, ha dessa befattningar tills vidare endast tillsatts på förordnande. Nu leva vi ju gudskelov i ett land med jämförelsevis lugna förhållanden, men vi ha dock haft upplevelser, som visa, att det någon gång kan samlas explosionsstoff i en landsända, vilket leder till mycket allvarliga tragedier. Jag tror att erfarenheterna från den tragedi, som alla böra förstå att jag syftar på, visa, att det är absolut ofrånkomligt att man skapar länspolischefer, som på grund av personliga kvalifikationer och sin utbildning äro vuxna vissa krävande situationer, i vilka de kunna komma att sättas på prov. Detta har för mig varit det avgörande skälet.

Skall man nu nybesätta praktiskt taget alla landsfogdebefattningar i landet, har man skyldighet att se till, att man får personer, som äro skickade både för åklagareuppgiften och för polischefsuppgiften inom länet, och hur skall man bära sig åt för att få sådana personer? Det kan icke ske, om man upprätthåller den nuvarande ordningen beträffande landsfogdarna. Landsfogdetjänsten betraktas som en slutpost, precis som landskamrers- och landssekreteraretjänsterna, men åtminstone de flesta av landsfogdarna befinna sig, särskilt ur ekonomisk synpunkt, i en mycket sämre ställning. Tillfällena till sportler äro få och sportlerna föga givande. Vad blir då följden? Rekryteringen sker i huvudsak bland de jurister, som söka sig till länsstyrelserna för att bli befattningshavare där. Men, herr talman, står man icke beständigt den risken, att den delen av juristpersonalen inom länsstyrelserna, som vet med sig själv och som kanske också på grund av underhandsbesked från länschefen och andra överordnade fått klart för sig, att de ha ganska svaga utsikter att en gång bli avdelningschefer i länsstyrelserna, riskerar man icke, säger jag, att de inrikta sig på de lägre avlönade, sämre ställda landsfogdebefattningarna, och att man följaktligen till landsfogdar får — jag vill inte säga något ont om de landsfogdar, som finnas, mitt resonemang är mer teoretiskt, men som sådant håller det — ett slags andraklassjurister och andraklasspersoner, icke skickade för en högre befordran? Då får man alltså en samling polischefer, som på det viset redan från begynnelsen äro bestämda till att vara icke fullt så skickliga som de skickligaste inom länsstyrelserna.

Ang. omorganisation av landsfogdebefattningarna. (Forts.)

Jag måste säga, att för mig är det absurt att anförtro ordningens upprätthållande i länen åt dylika personer, helst som de mest kritiska situationer kunna inträffa. Det synes mig vara ett rimligt samhällskrav, att man vid urvalet borde kunna ställa den fordran, att personer, som på det viset på grund av sin ställning kunna få ett fruktansvärt ansvar — åtminstone någon gång under sitt liv — garanteras vara något så när bland de bästa, som man kan få — de kunna naturligtvis komma även från annat håll, men det blir väl huvudsakligen från länsstyrelserna dessa befattningshavare komma att rekryteras.

Detta har varit min utgångspunkt, och jag har menat, att det är ett fel att vänta, ty det måste betyda, att man fortfarande upprätthåller tjänsterna på förordnande under en ganska lång tid, tills hela den stora reformen kan genomföras, att man följaktligen avskräcker de bästa krafterna inom länsstyrelserna från att söka sig in på den banan. Det tycker jag uppriktigt sagt är ett riskabelt handskande med stora samhällsvärden. Naturligtvis förutsätter mitt resonemang den möjligheten, att man ute i landet kan komma i kritiska och svåra situationer, och så lugnt är ju i alla fall inte samhället, att man ej kan behöva räkna med att sådana svåra, elakartade och svårhanterliga situationer kunna komma att uppstå även hos oss.

Detta är alltså för mig ett huvudmoment vid mitt biträdande av det förslag till reform, som här föreligger. Jag kan icke hjälpa, att jag tycker, det vore riskabelt att uppskjuta detta ärende. Nu innebär ju reformen, att man även beträffande de blivande landsfogdarnas polisutbildning skall ställa skarpare fordringar än man hittills gjort, och jag måste för min del säga, att jag betraktar det nästan som absolut nödvändigt, såvitt man icke — det ligger ju bakom bondeförbundets ståndpunkt — har den uppfattningen, att man icke skall ha polischefer ute i länen. Men det är väl en uppfattning, som svårigen har utsikt att slå igenom i den svenska riksdagen, att man totalt kan undvara sådana polischefer i länen.

Herr talman! Utskottet har skrivit litet svävande, och det är klart, att hela ärendet kan komma i viss grad under förnyat övervägande, men mot de anvisningar, som i utskottsutlåtandet lämnas, har jag för min del icke någon erinran att göra. Jag vill på en punkt säga, att jag tror, att de, som anse, att detta skulle vara ägnat att fördröja en reform av landsfiskalernas ställning, misstaga sig totalt. Jag tror snarare, att det blir ett slags pacemaker, en vägröjare för den efterlängtade reformen även på den andra punkten, därför att det kommer att framstå såsom ännu orimligare, att man ej tar itu med den saken, sedan man på detta vis sörjt för bättre utbildning av de överordnade.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Det är för mig ett lika sällsynt som kärt nöje att för en gång kunna ansluta mig till departementschefens synpunkter. Jag delar dem så gott som i alla avseenden, men jag kommer till ett motsatt slut. Om det verkligen är så, som departementschefen säger och som jag ger min fulla anslutning till, så borde landsfogdarna bli *polischefer för länen, men icke alls ha med åklagarväsendet att göra*. Då förefaller det mig, som om det vore bra mycket bättre att skjuta upp reformen med avseende på landsfogdarna såsom åklagare, tills vi få hela frågan om landsfiskalerna och deras ställning till behandling. Ju mer man får höra om saken, desto mera synes det mig vara klart, att de två punkterna sammanhänga synnerligen nära. När nu departementschefen deklarerar, att den proposition, som är framlagd och som är *motiverad med åklagarsynpunkten*, i själva verket *tager sikte på polischeffssynpunkten*, med vilken den förra icke alls sammanfaller, och jag anser den senare vara minst lika viktig som åklagarsynpunkten — och det föreföll mig, som om departementschefen delade den uppfattningen —

Ang. omorganisation av landsfogdebefattningarna. (Forts.)

då kan jag icke förstå, att departementschefen, när han har icke bara sin proposition framför sig utan också utskottets betänkande, som i den tredje punkten begär *skyndsamt* framläggande av förslag angående det andra, kan säga, att man genom att nu avslå denna fråga om landsfogdarna skulle fördröja det hela. Det är väl tvärtom så, att om man vill skyndsamt få reformen genomförd rörande landsfiskalerna och vet och erkänner, att den sammanhänger med frågan om landsfogdarna, och dessutom har den inställningen, att landsfogdarna framför allt äro behöfliga som polischefer, då förefaller det mig, herr talman, vara en naturlig konsekvens att gå på reservationen.

Alltså tillåter jag mig sammanfatta min ståndpunkt helt kort så, att jag med åberopande av utskottets motivering och med åberopande av statsrådets fullt riktiga synpunkter fortfarande hemställer om bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Möller**: Jag vill på det senaste anförandet endast replikera, att jag naturligtvis ägnat mycken uppmärksamhet åt frågan, huruvida det icke vore möjligt att dela upp landsfogdetjänsten i två tjänster, en polisbefattning och en åklagarbefattning. Men vi leva, gudskelov, i ett land, där det ändå är så pass fredligt — och det är av det enkla skälet, jag icke kan förorda en uppdelning, att såsom särskild länspolischef skulle en person få för litet att göra. Det är bara tur för oss, att det förhåller sig så, men det är faktiskt på det viset. I och för sig tycker jag ej, att åklagarens och polischefens uppgifter borde hänga samman, men vi ha icke råd att hålla oss med både en överåklagare och en länspolischef, därför att det helt enkelt icke finnes arbete för båda, och det kommer alltjämt med all säkerhet att förbli så, även efter en ny utredning på denna punkt, att dessa båda poster bli förenade i samma person. Att jag icke här har särskilt talat ur åklagarsynpunkten, beror helt enkelt på att jag känner mig rätt inkompetent att själv bedöma den sidan av reformen, men däremot anser jag mig kunna bedöma den andra, och den tål efter min bestämda uppfattning ej något uppskov. Hade jag varit övertygad, att det fanns utrymme i avseende på arbetsuppgifter för både en polischef och en åklagare, hade förslaget icke haft detta utseende — det kan jag försäkra — men det finnes som sagt ingen möjlighet att komma till den slutsatsen.

Herr **Löfgren**: Herr vice talman! Jag undrar, om det icke är litet orättvist att säga, att utskottet har svävat på målet eller av en högre makt drivits till de positioner, vartill det kommit. Det är ju så, att varje partiell reform, när man är på väg att antaga en helt ny rättegångsordning, kommer att lida av sina ojämnheter och brister. Vad nu särskilt den här ifrågasatta reformen beträffar, har ju ändå riksdagen fullt tydligt uttalat sig för nödvändigheten att åvägabringa en sådan inom åklagarväsendet, så att, när regeringen kommit med sitt förslag, är det icke något annat än en fullföljd av riksdagens intentioner.

Ett bland de fel och icke bara skönhetsfel, som ju landsfogdeinstitutionen i den föreslagna formen skulle få — jag vet icke riktigt, om socialministern ville framställa det som en förtjänst eller såsom någonting i alla fall oundvikligt — är sammanslagningen av polischefsbefattningen med överåklagarbefattningen. Det är enligt min mening icke fråga om annat än att det här rör en sak, som måste ändras i samband med den allmänna rättegångsreformen, men vi ha böjt oss inom utskottet för det förhållandet, att det för närvarande är så, att polismyndigheten och åklagarmakten äro förenade. De äro det på distriktsåklagarnas område, och när det nu icke finnes tillräckligt att göra för en särskild polischef, så kan det icke anses finnas något hinder för att tills vidare vara

Ang. omorganisation av landsfogdebefattningarna. (Forts.)

med om en förening av åklagarmakten och polischefsbeftattningen också inom länet.

Vad sedan beträffar frågan i vilken ordning man skall taga dessa olika åklagare, över- och underåklagare — de senare tycka icke om benämningen, och vi kunna ju kalla dem landsfiskaler eller distriktsåklagare —, så kan det med fog erinras om den utredning, som först verkställdes från regeringens sida och som gick ut på en reform av landsfiskalsväsendet. Den skulle innebära, att landsfiskalernas uppgifter renodlades att gälla polistillsynens och åklagarväsendets område; de skulle slippa ifrån andra uppgifter, med uppörd och dylikt, som de nu ha. Ett sådant förslag ligger färdigt, fastän det är lagt på hyllan. Men när man sedan kommit över till att utarbета och först framlägga särskilt förslag beträffande överåklagarna, så får jag säga, att denna väg under nuvarande förhållanden synes lättare framkomlig, och i varje fall är det nödvändigt, att gripa sig an också med den saken. I vilken ända man skall börja, kan vara tvivelaktigt, men jag tror, att det är att gapa över för mycket att söka lösa hela frågan i ett sammanhang. När reservanterna säga, att överåklagarebefattningarnas existensberättigande är beroende på de kompetensfordringar, som komma att ställas på innehavarna av de blivande distriktsåklagaretjänsterna, vill jag nog göra en reservation mot ett sådant uttalande, ty det är alldeles visst, att så kompetenta underåklagare — det gäller dock ett stort antal — kan man icke få för de löner, man kan betala, att de skulle ha en obestriddt tillräcklig kompetens att utföra åklagarvärvet även i våra mål. Jag tror således, att en reform beträffande landsfogdarna såsom överordnade distriktsåklagarna och såsom utövare av tillsynen över dessas verksamhet är en lämplig början, om man skall gripa sig an med en partiell reform.

Jag ber därför för min del få säga, att det visserligen ej är med så förfärligt stor entusiasm som utskottet eller åtminstone en del av dess medlemmar tillstyrkt denna proposition, men å andra sidan ha vi betraktat reformen som en rimlig och lämplig åtgärd inom ett begränsat område, och trots att den skulle tjäna ett behjärtansvärt syfte, därest den kommer att genomföras. Ty det måste erkännas att överåklagarebefattningarna, såsom de nu äro organiserade, eller rättare sagt, oorganiserade, måste lida av det nuvarande tillståndet. Det är ju ett faktum, som jag tror, att utskottet haft skäl att starkt understryka, att hela landsfogdeinstitutionen hotas av desorganisation, därest icke skyndsamma åtgärder från det allmännas sida bli vidtagna i den riktning, som här föreslagits.

Jag ber därför, herr vice talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Velander*.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Jag kan förstå, att utskottsmajoriteten velat försöka komma fram till en lösning av detta spörsmål. Men jag kan också av betänkandet utläsa, att det rått ganska stor tveksamhet rörande lämpligheten av att företaga denna partiella reform. Det är nog riktigt, som herr Löfgren sade, att riksdagen har uttalat sig för en partiell reform. Men när riksdagen gjorde det uttalandet, var det nog riksdagens mening, att riktlinjerna för denna partiella reform skulle ligga så tydliga och klara, att den verkligen kunde bli till en *definitiv* reform. Sådant som förslaget nu föreligger, synes den partiella reform, man vill gå in för, däremot också bli ett provisorium. Utskottsmajoriteten säger även, att det kan yppas behov att jämka på de grunder, som nu uppdragas beträffande landsfogdarna. Man pekar också på att kombinationen av överåklagar- och länspolischefssysslorna icke kan anses tillfredsställande. Det är tydligt, att den lösning, som nu

Ang. omorganisation av landsfogdebefattningarna. (Forts.)
ges, måste senare bli föremål för vissa ändringar. När man vidtar en partiell reform, gör man det på grund av ett verkligt nödläge. Man bryter icke ut en sak ur sitt stora sammanhang, utan att nödläget är så stort, att det verkligen föreligger ett ytterst allvarligt behov. Det är den ena synpunkten, ur vilken man kan vidtaga en partiell reform. Den andra, skulle jag vilja säga, är att man också kan göra det, när frågan är klart och tydligt utredd, så att icke reformen blir ett provisorium. Nu är det tydligt, att även den nu föreslagna reformen är ett provisorium, och det förefaller mig, att man icke bör föregripa den utredning, som pågår i fråga om de övriga delarna av detta problem. Det säges ju också, att denna utredning nu fullföljes inom justitiedepartementet. Det förefaller mig, som om man i detta fall liksom i så många andra fall, då man är verkligt tveksam, bör följa rådet, att i tveksamma fall bör man icke handla, utan man bör här i stället såsom reservanterna begära, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte framlägga hela frågan i ett sammanhang.

I överensstämmelse med denna min tankegång anhåller jag att få ansluta mig till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Bodin, Karl*.

Herr **Källman**: Blott ett par ord! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att 1917 års riksdag räknade med att det skulle taga rätt lång tid, innan man vunnit det mål, som framställdes i Kungl. Maj:ts dåvarande förslag till omorganisation av fögderiförvaltningen. Man skulle så småningom komma dithän att man här i riket fick en kvalificerad åklagarkår. Då det förslag till partiell reform, som nu föreligger, icke på något sätt lägger hinder i vägen för att komma fram till målet att få kvalificerade distriktsåklagare, utan tvärtom skapar en kärna i åklagarväsendet för varje län, tycker jag, att riksdagen har ingen anledning att följa den siste talarens råd, att man i tveksamma fall icke skall handla. Jag tycker tvärtom, att vad som här föreslagits både av Kungl. Maj:t och av utskottet, fullt överensstämmer med de strävanden, man påbörjade 1917, och följaktligen bör kammaren bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Den reform, som därigenom kommer att beslutas, befrämjar ju blott det syfte, man ytterst vill vinna, och jag skulle med glädje hälsa den dag, då man fick en verkligt kvalificerad ledning i länet av hela detta åklagarväsen. Det skulle återverka på ett utmärkt sätt på det hela.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Borell**: Jag har tidigare haft tillfälle att yttra mig i denna fråga, under det ärendet varit på remiss. Jag har då tillstyrkt bifall till föreliggande förslag och detta huvudsakligen på de skäl, som anförts av statsrådet och chefen för socialdepartementet, och jag instämmer i huvudsak tillfullo i de synpunkter, som han framlagt i frågan. Emellertid har jag, under det jag nu haft tillfälle att under riksdagsbehandlingen närmare tänka på detta ärende, kommit till den uppfattningen, att det vore klokt att skjuta på denna fråga och behandla den i sammanhang med frågan om landsfiskalsorganisationen. Det synes mig vara uppenbart, att dessa båda organisationsfrågor stå i sådant samband, att man ej på förhand kan bedöma om och i vilken mån den ena ingriper i den andra. Jag tror således — under förhoppning att det uppskov, som vållas, om frågan i dag skulle falla, må bli så kort som möjligt — att hela saken skulle vinna på att dessa båda frågor löstes i ett sammanhang.

Jag kommer därför att för min del ställa mig på den linje, som företrädes av reservanterna.

Ang. omorganisation av landsfogdebefattningarna. (Forts.)

Herr **Gustafsson, Per**: I olikhet med herr Källman tror jag, att man skulle förhindra en snar lösning av frågan om åklagarväsendet, om de nu föreslagna åtgärderna skulle beslutas av riksdagen. Det hade varit önskvärt, så som jag ser saken, att man åtminstone hade fått se en plan för hela åklagarväsendet och den blivande rättegångsreformen, innan man beslutar omorganisation av dessa tjänster. Jag kan icke finna det riktigt, att man tillsätter befäl, utan att veta vilka dessa befälspersoner skola föra an. Det torde väl vara riktigast att börja från grunden. Åtminstone bör man veta vilka trupper landsfogdarna skola kommendera, innan man organiserar själva landsfogdetjänsterna. Antingen måste det vara det ena eller det andra. Antingen skall landsfogden huvudsakligen vara polischef eller huvudsakligen vara åklagare, och ävenså bör det vara klart, hur de underlydande trupperna skola se ut. Jag tycker, att planen härtill borde föreligga samtidigt med förslaget om omorganisationen av här ifrågasvarande tjänster, och alldenstund det torde vara möjligt att snart få se, hur den planen ser ut, hemställer jag om bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande punkterna a—c och särskilt angående punkten d av utskottets i det nu förevarande utlåtandet gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen till en början enligt de i fråga om punkterna a—c förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkter hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Reuterskiöld* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta stats- och första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3 punkterna a—c, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 54.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om punkten d, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Ang. omorganisation av landsfogdebefattningarna. (Forts.)

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ersättning av statsmedel för skada vid biträde åt ordningsmakten m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 224 med förslag till vissa ändringar i och tillägg till gällande tulltaxa jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 252, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 224 med förslag till vissa ändringar i och tillägg till gällande tulltaxa jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att andra kammaren beträffande utskottets betänkande nr 49 fattade samma beslut som första kammaren.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m.

Föredrogs ånyo sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om accis å margarin och vissa andra fettvaror, m. m., dels ock i dessa och andra närstående ämnen väckta motioner.

Enligt överenskommelse mellan bevillningsutskottet och jordbruksutskottet hade till behandling i sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott hänskjutits dels Kungl. Maj:ts den 5 april 1935 dagtecknade, till jordbruksutskottet hänvisade proposition, nr 227, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, dels Kungl. Maj:ts samma den 5 april dagtecknade, till bevillningsutskottet hänvisade proposition, nr 233, med förslag till förordning om accis å margarin och vissa andra fettvaror, m. m., dels ock med anledning av nämnda propositioner väckta, till jordbruks-, respektive bevillningsutskottet hänvisade motioner ävensom vissa till utskotten hänvisade och under motions-tiden vid riksdagens början väckta motioner i ämnen, som berördes av oför-mälda propositioner eller avhandlade därmed närstående spörsmål.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i särskilda punkter, betecknade med A, B 1—B 10, C, D 1, D 2 och E.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

*Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)**Punkten A.*

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 227 samt i anledning av i ämnet väckta motioner — antaga vid propositionen följande förslag till

- 1) förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 26 juni 1933 (nr 391) angående mjölkavgift;
- 2) förordning angående slaktdjursavgift;
- 3) förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 14 juni 1933 (nr 329) om skatt å oljekakor och vissa slag av fodermjöl;
- 4) förordning om veteavgift;
- 5) förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 26 juni 1933 (nr 389) om tillverkning av potatismjöl.

Herr von Heland: Herr talman! I år kommer riksdagen — jag skulle tro för första gången efter den nuvarande jordbrukskrisens inbrott — att behandla ett utskottsutlåtande i jordbruksfrågorna, som i de viktigaste delarna är enhälligt. Jag tror dock icke, att man därför kan draga den slutsatsen, som jag sett framförd i en del högertidningar, att jordbruksfrågorna äro avpolitiserade. Årets motioner i dessa frågor visa med tydlighet, att så inte är fallet. Att mitt partis representanter i utskottet även i jordbruksfrågorna sökt ernå den samförståndspolitik, som vi, av högern och folkpartiet härför förkättrade bondeförbundare, ansett som vår plikt att söka föra på alla områden under de senaste för landet så prövande åren, är helt säkert icke ett bevis för att utskottets förslag av dem ansetts tillfredsställande. Detta våra representanters ställningstagande till utskottets utlåtande — därom är jag övertygad — har icke skett med något lätt hjärta, utan är ett bevis för att vi icke föra en krass klasspolitik, utan till och med kunna låta våra berättigade intressen träda tillbaka för att nå det samförstånd i riksdagen, som vi under en orolig tid ansett nödvändigt för att i lugnets tecken kunna lotsa vårt land ur svårigheterna.

Vi representanter för landets bönder anse, att en samförståndets politik i alla frågor är det värdigaste sätt, på vilket vi kunna hylla Engelbrekt Engelbrektssons minne. Men vi kunna icke gå hur långt som helst i eftergifter, utan jag förutsätter, att Kungl. Maj:ts, som de senaste åren visat förståelse för jordbrukarnas synpunkter, skall använda sig av de vidsträckta fullmakter som utskottet föreslår på ett sådant sätt, att jordbrukarnas ställning ej åter försämras. Man bör nu allmänt ha fått den uppfattning, som från vårt håll alltid hävdats, att en av de viktigaste förutsättningarna för övriga näringars välgång är, att landets jordbrukare ha en tillfredsställande köpkraft. En utarmad jordbrukarklass leder obönhörligt till misär för hela landet. Även om jag sålunda hoppas, att den nuvarande regeringen kommer att på ett för jordbrukarna tillfredsställande sätt handhåva riksdagens fullmakter i olika avseenden, måste jag vid detta tillfälle uttala en kritik, som jag anser sakligt berättigad, på en del punkter i de riktlinjer för nästa års jordbrukspolitik, som utskottet föreslår. Jag hoppas emellertid, att jordbruksministern särskilt vid dessa frågor kommer att tyda riksdagens direktiv på det för jordbrukarna välvilligaste sättet.

Utgår man sålunda från att det är ett landsgagnande intresse att stödja landets jordbrukare, så att de erhålla sådana priser för sina produkter, som kunna anses skäligen med hänsyn till produktionskostnaderna, borde man uttala sig för en förmånligare prispolitik än den utskottet föreslagit. Sålunda kan jag icke godkänna utskottets mening att hänföra jordbrukets prisläge till det ge-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
nomsnittliga prisläget för jordbrukets alster till 1934 års nivå. Jag kan, vad beträffar mejerihanteringen, icke frångå den uppfattning, jag givit tillkännas genom att underteckna vår partimotion, där det framhålles, att om prissättningen å produktmjölken skall ske efter medelpriset under hela året 1934, innebär detta en viss sänkning, då de förbättringar, som tillämpats från den 1 juli 1934, därigenom endast delvis komma att ingå i prisberäkningen. Rättvisare torde vara att utgå från förhållandena under sista halvåret 1934, då anledning till prissänkning för produktmjölken icke synes föreligga.

Utskottet synes också godkänna jordbruksministrernas tanke att utlova pris skola bli beroende av exportmöjligheterna och produktionsvolymen. Den enskilde jordbrukaren skall sålunda enligt propositionen genom en prissänkning erhålla en varning för fortsatt stegring av mjölkproduktionen. Jag kan icke gilla en sådan inställning från statsmakternas sida, särskilt därför att det allmänna i mycket stor utsträckning, bland annat av sociala skäl, lämnat och alltfjämt lämnar ekonomiskt understöd till produktionsfrämjande åtgärder inom jordbruket. Smör- och margarinkommittén uppräknar på två sidor i sitt betänkande dylika åtgärder och slutar, som ett samlat omdöme rörande spörsmålet om den svenska jordbruksproduktionens storlek under den närmaste tiden, med uttalandet, att så många krafter synas samverka i produktionsfrämjande riktning, att sannolikheten talar för fortsatt ökad produktion inom såväl åkerbruket som kreatursskötseln.

Man kanske nu vill bemöta mig genom att framhålla, att staten måste genom pridforsämring förhindra en blivande överproduktion inom mejerihanteringen, så att vi inte bli ställda i samma läge som beträffande spannmålen. Ja, det finns ju de, som till och med anse, att vi på mejerihanteringsens område redan ha ett produktionsöverskott. Det är sant, att vi erhållit ett produktionsöverskott inom spannmålsodlingen, men detta har berott på statsmakternas, mot bondeförbundets varning, tidigare ensidiga jordbrukshjälp, och nu böra de planmässiga besluten kunna förhindra en dylik fortsatt överproduktion. Även om våra exportmöjligheter bli ytterligare begränsade, förnekar jag, att vi ha överproduktion på jordbruksprodukter inom landet. Vi ha nämligen en stor marginal att fylla, blott statsmakterna vilja medverka härtill, och jag syftar då naturligtvis på den del av livsmedelsförsörjningen, som nu fylles av margarinindustrien. Denna fråga har ju politiskt visat sig synnerligen ömtålig, ty där mötas socialdemokraternas konsumentintresse och högerns och folkpartiets intressen att skydda det i denna industri investerade kapitalet.

Vad konsumentintresset i margarinfrågan beträffar, tror jag, att detta liksom t. ex. i kaffe frågan blivit i allt för hög grad politiskt uppagerat, och man kan till och med stöja sig på konsumenternas främsta representant, Kooperativa förbundets chef, herr Albin Johansson, när man vågar påstå, att en ökad belastning för konsumenterna till jordbrukets förmån icke är oskälig. Herr Albin Johansson har för några dagar sedan, då han gjorde några jämförelser mellan förhållandena vid sekelskiftet och i våra dagar, belyst, hurusom arbetare och tjänstemän förbättrat sin ställning. Han anför bland annat: »En spårvägsman, för att nämna ett exempel, arbetar nu omkring $\frac{1}{3}$ timme för ett kg socker, förr 2 timmar. 1 kg kaffe motsvarade förr 6 timmar av en spårvägsmans arbete, nu 2.»

Vad högerns och folkpartiets intresse för margarinproduktionen beträffar, kan man fråga sig, om dylika, av finansiella skäl motiverade intressen kunna vara av den beskaffenhet, att de böra sättas framför landets största samhällsgrupps välfärd — detta så mycket mer som det internationella kapitalet synes vara bestämmande inom denna industri. Uppgiften, att världstrusten år 1933 hade en omsättning på över 1 miljard kronor, torde tala sitt tydliga språk.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Man måste därför enligt mitt förmenande beklaga, att nytt svenskt kapital allttjämt investeras i denna industri, vilket i dagarna enligt uppgift skett genom ett norskt valfångstbolag, ty dylika investeringar binda otvivelaktigt ytterligare intressen för margarintrustens konkurrensmöjligheter mot jordbruket. Motioner av riksdagsmän, tillhörande högern och folkpartiet, med avslagsyrkande på det av regeringen begärda bemyndigandet att, om så befinnes nödigt för stödjande av priset å smör, vidtagna åtgärder för reglering av införseln av margarin, konstister och fettemulsion samt av råvaror för margarinindustrien och ämnen, varav dessa framställas, innebära sålunda för jordbruket synnerligen beklagliga önskemål. Jag vädjar dock till regeringen att — om man, vilket jag är övertygad om, vill bibehålla och även öka jordbrukets möjligheter att lämna arbetstillfällen under någorlunda skäliga villkor — snarast använda sig av det bemyndigande till importreglering, som jag förutsätter att regeringen kommer att erhålla för att möjliggöra de strävanden, som även utskottet förordar, nämligen ökad förbrukning av animaliska produkter inom landet.

Vad beträffar önskemålet, att man omedelbart måtte accisbelägga även fettemulsioner, så grundar sig detta önskemål på ett verkligt behov, varvid — som smör- och margarinkommittén även framhåller — tillverkningen av dessa varor för närvarande i likhet med margarinfabrikationen gynnas av abnormt låga råvarupriser samt av det prisstöd, som mjölkproduktionen erhållit inom landet. Utskottets uttalande på denna punkt synes bero på bristande sakkännedom i denna fråga. Utskottet framhåller nämligen, att dylik åtgärd endast bör ifrågakomma, därest dessa varor inkräkta på smörets eller mjölkens avsättningsområde eller det befinnes nödvändigt att utvidga detta. För att upplysa utskottet, att dylikt intrång redan finnes i avsevärd omfattning, ber jag bland annat få framhålla följande. Konkurrensen från dessa fettemulsioner möter oss jordbrukare framför allt vid grädd- och glassförsäljningen, vilken försäljning blivit av allt större betydelse för mjölkens avsättning. Otvivelaktigt skulle det vara av stor betydelse, om denna vår försäljning kunde ske under bättre prisförhållanden, än vad som nu är fallet. Detta förhindras av att konstprodukter av glass och grädde utan accisbeläggning tillförsäkras billiga råvaror. Jag anser mig behöva taga kammarens uppmärksamhet i anspråk med en tillverkningskalkyl för glass, ty av denna kalkyl framgår det tydligt, hurudana förhållandena nu äro såväl för grädde som för glasstillverkningen.

Till en 1,000 liters blandning av kräm för glasstillverkning med 12 % smörfett åtgå 120 kilogram i form av 40-procentig grädde. Grossistpriset på denna här i Stockholm är 1 krona 80 öre per liter. Det blir då lika med 4.5 öre per fettenhet eller för en 1,000 liters blandning 540 kronor. Sedan tillkomma extra ingredienser för torrsbstans och dylikt, 119 kronor. Hela kostnaden för denna blandning utgör sålunda 659 kronor. I en motsvarande blandning med konstprodukten vitingrädde åtgå 120 kilogram vitinfett i form av 35 % vitingrädde å 1 krona 40 öre per liter. Kostnaden härför blir 480 kronor. Vidare tillkomma extra ingredienser av torrsbstans och dylikt för likaledes 119 kronor, och alltså utgöra kostnaderna för hela denna senare blandning med vitinfett 599 kronor. Av en 1,000 liters blandning erhållas cirka 30.000 s. k. glasspinnar, vilket ungefär motsvarar en dagsförsäljning från jordbrukarnas mejeri i Stockholm.

Av denna kalkyl framgår väl tillräckligt tydligt, vilken vinstmöjlighet och konkurrenskraft konstgrädden och konstglassen, bägge förfärdigade av icke accisbelagda fettemulsioner, ha mot de av smörfett beredda varorna. Vinstmarginalen i angivna kalkyl är ju cirka 60 kronor. Denna vinstmarginal blir ändå fördelaktigare, om man i stället för vitingrädde skulle använda färdig

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
glassmassa. Jag vädjar till jordbruksministern att snarast taga dessa problem under övervägande.

Beträffande åtgärderna för brödspannmålen är det givetvis nödvändigt att söka återställa jämvikten i produktionsförhållandena, men det torde härvid vara oklokt med alltför stora omkastningar. Utskottet synes mig ha ändrat föga på propositionens tendens att kasta priset från den ena ytterligheten till den andra. Vad man där ordar om minimipriser synes mig endast vara en dimbildning, då man väl måste anse, att inlösningspriserna under alla år varit minimipriser. Jag vädjar dock till jordbruksministern att fatta utskottets synnerligen svävande ordalag så, att en alltför stor prissänkning mot tidigare priser förhindras. Bondeförbundets yrkande om 50 öres förhöjning av propositionens förslag synes mig vara synnerligen befogat och välmotiverat. Jag misstänker även, att utskottet hade kunnat gå med på vårt prisförslag, om inte från folkpartiet i en motion hade yrkats på en nedsättning av priserna till respektive 16 och 15 kronor. Denna motion kan dock endast vara grundad på en önskan att erhålla lämpligt material för agitation bland bönder, som icke producera brödspannmål och som icke förstå jordbruksfrågornas samband. Jag vill dock uttala en förhoppning om att jordbrukets främste målsman skall taga större hänsyn till jordbrukarnas allvarliga vädjan att ej sänka priset mer, än som är absolut nödvändigt.

Jag kan inte hjälpa, att jag ej är lika upprörd som vissa andra över förlusten av 75 miljoner kronor å spannmålsföreningens verksamhet. Jag är nog förmåten — och därvidlag skulle jag kunna vända mig mot särskilt herr Forsell i denna kammare — att jämföra denna förlust med den årliga statsutgiften å bortåt 60 miljoner kronor för dyrtidstilläggen. Man skulle ju kunna jämföra 75 miljoners förlusten med ett års dyrtidstillägg för landets mer än statens tjänstemän beträngda jordbrukare.

Vad angår prisläget å slaktdjursprodukter, instämmer jag i utskottets uttalande, att man finner det angeläget, att det föregående år angivna prisläget ytterligare något förbättras, och jag vill lägga tonvikten på »ytterligare förbättras». Genom jordbrukets prisregleringsfond finnas medel tillgängliga för att möjliggöra de åtgärder, vilka äro önskvärda. Starka skäl föreligga för att jordbrukarnas organisation även på detta område mer än hittills borde få frihet att handla efter vad med hänsyn till förhållandena vid varje tillfälle kan anses mest lämpligt och ändamålsenligt. Jag vill härvid särskilt uttala det önskemålet, att destruktionsförfarandet finge ske mer rationellt än hittills, och att metodiskt anordnad infrysning av kött och fläsk finge verkställas i enlighet med slakteriförbundets förslag. Därigenom skulle givetvis en jämnare fördelning av utbuden kunna åstadkommas, varigenom möjligheterna att stabilisera prisnivån ökades, så att såväl onödiga underpriser som oskäligen överpriser kunde undvikas, vilket även borde vara till fördel för konsumenterna.

Med mitt anförande har jag deklarerat, att jag hade önskat, att utskottets kompromissförslag varit något mer till jordbrukarnas förmån. Jag uppskattar givetvis, att andemeningen i utskottets förslag är mera gynnsam för jordbrukarna än propositionen, men vi jordbrukarerepresentanter offra vid detta tillfälle, när vi följa utskottet, så mycket för samförståndet här i riksdagen, att jag är rädd för att många av landets jordbrukare icke skola förstå oss. Dessutom är det ju ett faktum, att ett yrkande från vår sida i detta läge i jordbruksfrågorna endast skulle bliva en demonstration utan utsikt att vinna gehör.

Jag avstår sålunda från ett yrkande, men vill samtidigt framhålla, att, om jag i framtiden skall tillhöra dem, som i riksdagen skola föra en saklig och sansad samförståndspolitik, så fordras härför, att jordbrukarnas förhållanden ej åter försämras. Det tillkommer regeringen att med stöd av riksdagens beslut

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
i jordbruksfrågorna under kommande året visa, huruvida den även i fortsättningen vill föra en gagnande samförståndspolitik med dem, som äro av samma åsikt som jag.

Herr von Stockenström: Här föreligger ju ett praktiskt taget enhälligt utskottsutlåtande. Det är bara på ett par mindre viktiga punkter, som reservationer föreligga. Jag har därför inte anledning att säga så synnerligen många ord om utlåtandet i dess helhet. Det är endast på ett par punkter, som jag vill begagna detta tillfälle att göra några helt korta uttalanden.

Vad till en början angår spannmålsregleringen, vidtogs ju den första åtgärden av det slaget redan 1930. Vi veta alla, hurudant läget var, när spannmålsregleringen först genomfördes. Då motsvarade en normal produktion av brödsäd ungefär 60 å 70 procent av behovet. De anordningar, som då vidtogs — inmalningstvånget och sedermera det statligt garanterade inlösningspriset — byggde givetvis på att landets produktion inte täckte hela behovet. Sedermera ha ju förhållandena utvecklats så, att produktionen nu är större än behovet inom landet. Och det är alldeles givet, att detta kan och bör ge anledning till en viss omläggning av systemet. Jag vill emellertid här erinra därom, att den stora ökning av produktionen, som ägt rum, endast i mindre grad beror på en ökning av arealen och till den alldeles övervägande delen på att de tre senaste skördeåren varit alldeles ovanligt gynnsamma. Totalarealen under 1930 för brödsädesodlingen — alltså höstvet, vårvete och råg — utgjorde 502,000 hektar, medan den 1934 utgjorde 526,000 hektar. Det är alltså en ökning på inte mer än mellan 4 och 5 procent.

Nu veta vi, att det finns en del jordbrukare, som utnyttjat spannmålsstödet i mycket hög grad. De ha utökat sin odling inte bara med 4—5 procent utan med mycket, mycket mer, och det kan inte förnekas, att handhavandet av hela regleringen därigenom kommit att försvåras. Men när man ser på denna mycket måttliga totala arealökning, bör man därav kunna sluta, att faran kanske inte är så stor, som många velat göra gällande. Hur läget blir i år, veta vi ju inte. Mycket talar för att spannmålsskörden i år blir långt ifrån någon rekordskörd. Det kan hända, att den inte ens blir medelmåttig, och om så blir fallet, kan det visa sig mycket värdefullt, att man har ett visst överskott sedan föregående år.

Vad sedan själva inlösningspriset angår, beklagade den föregående ärade talaren, att utskottet inte bestämt uttalat sig för en höjning av det av regeringen föreslagna inlösningspriset. För egen del vill jag säga, att jag gärna skulle gå med på en sådan höjning, men jag kan tänka mig en sådan situation, då även den ifrågasatta höjningen kunde visa sig för liten. Skulle skörden bli dålig och den till brödsäd verkligen dugliga delen av produktionen inte bli så stor, kan det finnas anledning att höja priset till och med mera än med den femtioöring, som man här talat om.

Jag skall inte upptaga tiden med att säga något vidare om spannmålsregleringen, utan jag övergår till att säga några ord om mjölkregleringen.

Vad som föreslås i den kungl. propositionen är närmast en omläggning av den ganska vidlyftiga apparat, som hela mjölkregleringen innefattar. Det viktigaste i förslaget är väl, att margarinaccismedlen i sin helhet skola få tagas i anspråk för mjölkregleringen. Det förutsättes vidare av jordbruksministern, att därest så mycket medel tillföres mjölkregleringen av margarinaccismedlen och av kraftfoderavgifterna, att produktmjölkpriset — det pris, som mjölkproducenterna erhålla — skulle komma att höjas över 1934 års nivå, skulle i stället en sänkning ske antingen av priset på konsumtionsmjölk eller av mejeriprodukternas priser. Nu veta vi inte, om vi komma i det läget, att vi

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
på det sättet få några pengar över. Det kunna vi inte bedöma. Det sammanhänger med produktionens omfattning, och det sammanhänger till mycket stor del också med de priser vi i fortsättningen kunna erhålla vid export.

I avseende på den eventuella sänkning, som kan komma att äga rum, utan att mjölkproducenterna skulle förlora någonting därpå, föreligga två olika utvägar. Den ena är att sänka priset på konsumtionsmjölken, och den sänkningen skulle väl då ske i samband med att mjölkavgiften sattes ned eventuellt till halva beloppet. Den andra utvägen skulle vara att sänka priset på mejeriprodukter, i första hand på smör och i samband därmed följer ju ofta även en sänkning av priset på ost.

Vad angår en sänkning av priset på konsumtionsmjölk, vill jag först i likhet med utskottet understryka, att en sänkning av mjölkavgiften från 2 öre till 1 öre med all sannolikhet visst inte kommer att i hela landet leda till en allmän sänkning av konsumtionsmjölkpriset, d. v. s. detaljhandelspriset, med 1 öre. På många, många håll är priset på konsumtionsmjölk redan nu ganska lågt, och jag tror, att försäljarna inte alls komma att anse sig ha någon anledning att sänka priset, även om mjölkavgiften sattes ned med 1 öre. I så fall skulle emellertid eventuellt jordbruksnämnden ingripa, men det bleve ju dock en mycket besvärlig och omständlig procedur. Överhuvud taget vill jag säga, att mjölkpriserna i stort sett i landet inte torde vara oskäligt höga. Jag vill inskjuta, att jag för min egen del anser, att när det gäller stora nödvändighetsartiklar såsom mjölk, smör och ost, bör det inte bara ur konsumentens synpunkt, utan även ur producentens synpunkt vara förmånligare med en stor omsättning till rimliga och skäligen priser än en begränsad omsättning med för höga priser. Med skäligen priser menar jag givetvis sådana, som lämna producenten jordbrukaren en skäligen avkastning på nedlagt kapital och ersättning för utfört arbete. Jag tror emellertid inte, att läget är sådant, att mjölkpriset kan betecknas såsom oskäligt högt. Nu har man inte minst i tidningarna sett en del uppgifter om att mjölkkonsumtionen skulle ha gått ned ganska avsevärt, men man har tyvärr ingen säker statistik i det hänseendet. Man har endast kunnat draga vissa slutsatser av hushållsböcker, förda av olika kategorier av inkomsttagare dels för några år sedan och dels från början av 1920-talet. Av dessa hushållsböcker har man trots sig kunna utläsa, att en viss minskning av mjölkkonsumtionen ägt rum. Men någon verklig statistik rörande hela försäljningen av konsumtionsmjölk ha vi inte fått förrän under de allra sista åren. Tack vare mjölkregleringen ha vi nu en mycket utförlig statistik både i avseende på totalproduktionen av mjölk och även rörande framställningen av mejeriprodukter. Vi kunna därav med stor säkerhet utläsa, hur stor försäljningen av konsumtionsmjölk i själva verket är. Jag vill då endast påpeka, att dessa siffror, som nu finnas tillgängliga, visa, att under 1934 försäljningen av konsumtionsmjölk var ej obetydligt större än under 1933. Jag tror, att ökningen kan sägas för olika månader ligga mellan 5 och 8 procent, och det är ju inte så litet på ett år. Det kan hända, att propogandan för ökad användning av mjölk har gjort sitt till. I viss mån ha även den ökade köpkraften och de förbättrade konjunkturerna varit av betydelse.

Med vad jag nu sagt har jag endast velat framhålla, att blir en sänkning möjlig att genomföra, finnas enligt min mening starka skäl för att sänka icke mjölkpriset utan hellre priset på mejeriprodukter, i första hand smör. Ett sådant tillvägagångssätt tror jag har fog för sig bland annat av den anledningen, att man vid export för närvarande och väl antagligen länge nog får sämre priser än vid försäljning inom landet. Redan av det skälet kan man anse det lämpligt att hellre sänka smörpriset än mjölkpriset, varvid även en ökad konsumtion av smör inom landet kan vinnas, allt under förutsättning, att

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
medel finnas till förfogande så rikligt, att någon sänkning av det pris, som producenten får för mjölken, inte sker.

Jag vill också framhålla, att det kan finnas ett visst fog för att smörpriset icke, såsom fallet varit under de senaste åren, hålles alldeles konstant under hela året, utan att man i stället varierar det alltefter produktionens omfattning. Det kan tänkas, att man under den tid på året, då produktionen är billigare — t. ex. genom utnyttjande av betestillgångar — än under andra tider av året, sänker smörpriset för att sedan åter höja det under en annan tid på året.

I detta sammanhang har jag kanske anledning att säga ett par ord även till herr von Heland. Han gjorde ett uttalande om margarinindustrien och sade därvid något om högerns och folkpartiets intresse att skydda det i margarinindustrien investerade kapitalet. Det var ett löst framkastat uttalande utan några bevis. Jag föreställer mig, att herr von Helands uttalande grundar sig på det förhållandet, att vissa enskilda riksdagsmän väckt ett par motioner, där de behandlat vissa frågor, som beröra margarinindustrien, och jag föreställer mig, att herr von Heland ur dessa trott sig kunna utläsa något slags intresse för margarinindustrikapitalet. Jag blev rätt förvånad, när jag hörde detta uttalande. Man är inte van i riksdagen att höra framställningar, där det göres gällande, att vad en enskild motionär framhållit i en motion är ett helt partis uttalande. Jag vill inlägga min alldeles bestämda gensaga mot att man på det sättet söker tolka vad som uttalas i en enskild motion såsom ett helt partis mening.

För egen del får jag säga, att jag delar herr von Helands uppfattning i sak, den uppfattningen nämligen att jordbruksproduktionens och mjölkhushållningens intressen äro oändligt mycket större och viktigare än de intressen, som äro knutna till en produktion, som utföres med hjälp av ett mycket ringa antal personer och som grundar sig i huvudsak på utländska råvaror. I den saken tror jag, att det inte råder någon som helst meningsskiljaktighet mellan herr von Heland och mig.

Jag vill till sist endast uttrycka min glädje över att enigheten har kunnat bli så stor i utskottet som den blivit. Jag vill även uttrycka min tillfredsställelse över att de meningsriktningar inom riksdagen, som t. ex. 1930, 1931 och 1932 ställde sig mer eller mindre kallsinniga emot jordbruksstödet överhuvud taget, nu positivt vilja medverka till detta stöds fortsättande. Jag vill också härtill knyta den förhoppningen, att om ett stöd i fortsättningen visar sig behövt, eller ifall längre fram en ny krissituation inträder, alla de meningsriktningar, som nu medverka till jordbruksstödet bibehållande, också då måtte vara beredda till behövliga åtgärders vidtagande, även om den politiska konstellationen då skulle vara en helt annan än nu.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Då det inte uttalats någon vidare saklig kritik mot det resultat utskottet kommit till, kunde det kanske knappast finnas någon anledning för mig att begära ordet, men det var några uttalanden av herr von Heland, som jag ansåg mig inte kunna underlåta att säga några ord om.

Herr von Heland uttalade, såvitt jag kunde fatta hans anförande riktigt, att han var tillfredsställd med det resultat vi hade kommit till, men det röjde sig dock någon oro i fortsättningen av hans anförande, och den får jag väl tolka mera på det sättet, att han fann, att frågan blivit väl mycket avpolitiserad, kanske mera än han skulle önskat. Jag vill gentemot en sådan uppfattning säga, att vi här i riksdagen väl ändå böra inrikta oss på att komma till reella och så goda resultat som möjligt.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Herr von Heland talade sedan om prisläget, som det naturligtvis finnes anledning att rikta kritik emot, även om utskottet i år kommit till det resultatet, vilket synnerligen starkt understrukt, att man bör försöka lägga sig vinn om att prisnivån inte sänkes under 1934 års nivå. Att man nu tvingats att stanna vid detta krav och inte kunnat gå längre, beror naturligtvis dels på de goda skörderesultat, som jordbruket haft under de senare åren, och dels därpå, att man ofrånkomligen måste ta någon hänsyn till det stora produktionsöverskott, som vi för närvarande ha särskilt av brödsäd. Jag vill annars erinra om att man förra året från vissa håll synnerligen starkt uttalade sig för att vi skulle försöka komma upp till en högre prisnivå, och man betonade, att den för närvarande ligger 20—25 procent under vad den rätteligen borde vara. Som belägg för denna åsikt ber jag att i allra största korthet få anföra några siffror från de räkenskapsresultat från svenska jordbruk, som framgå av Allmänna svenska lantbrukssällskapets driftsbyrås undersökningar. Om man sätter index för åren 1909—1913 till 100, blir generalindex för jordbruksprodukternas försäljning år 1934 107. Generalindex för de förnödenheter, som jordbruket har att inköpa, är däremot 121, och jordbrukets arbetslöneindex är uppe i 168, under det att jordbrukets köpkraft med avseende på förnödenheter gått ned till 88 och jordbrukets produktionsköpkraft gentemot arbetslönerna står i 64. Om man till jämförelse med dessa siffror ser på socialstyrelsens levnadskostnadsindex, finner man, att födoämnen och njutningsmedel stå i 123, index för bostäder är 201, för bränsle och lyse 136, för beklädnad 166, för skatter 191 och övriga utgifter 174. Löneindex för industriarbetare är enligt socialstyrelsens siffror 214.

Jag tror sålunda, att det finnes fullt fog för den uppfattning, som herr von Heland uttalade, att vi i fortsättningen måste arbeta gemensamt på att förbättra prisnivån för jordbruksprodukter. En anledning till att man för närvarande kan klara sig så pass bra vid jordbruket, som man gör, är naturligtvis i någon mån de framsteg, som under tidernas lopp skett beträffande jordbrukets driftsförhållanden, som kanske nu äro något mera ekonomiskt gynnsamma än de voro för ett tjugotal år sedan.

Herr von Heland uttalade sedan sin ledsnad över att utskottet var benäget för att minska själva produktionsvolymen. Han anförde som skäl för sin ståndpunkt, att vi behöva arbetstillfällen och vi behöva bereda sysselsättning för en stor del av befolkningen vid jordbruket, och man kan då svårligen anse det vara riktigt att minska produktionsvolymen. Det resonemanget är naturligtvis riktigt i viss mån, men herr von Heland har väl observerat och är underkunnig om, att hela vår strävan — och därav genomandas också utskottsutlåtandet — går ut på att försöka grunda produktionen på inhemska produkter och i största möjliga utsträckning söka undvika en dyrbar import av utländska kraftfodermedel och dylikt, som naturligtvis har bidragit till att öka produktionsvolymen. Då exporten under de nuvarande förhållandena är försvårad, blir det oekonomiskt att driva upp produktionsvolymen med dessa artificiella hjälpmedel, och vi böra därför inrikta vårt arbete på att produktionen skall så mycket som möjligt baseras på vad vår egen jord alstrar.

Herr von Heland kom sedermera in på margarinindustrien — på den punkten har han redan i visst hänseende bemötts av herr von Stockenström — och ville tydligen försöka göra gällande, att det fanns vissa kategorier här, som ville skydda margarinindustrien och det kapital, som är investerat i den. Jag tycker för min del, att man inte skall lägga saken på det sätt. Margarinindustrien har ju varit en vällovlig industri, som fått växa upp och utvecklas, och man måste erkänna, att den varit väl skött. Att förgöra en sådan företagverksamhet skall man naturligtvis inte inrikta sig på.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

En annan sak är, att om förhållandena utveckla sig på det sättet, att vi måste för att få avsättning för våra jordbruksprodukter söka skapa en vidgad marknad inom landet, måste dessa intressen maka åt sig. Det äro vi ju eniga om, och därför ha vi gått in för en ökning av margarinaccisen och för att ge Kungl. Maj:t fullmakt att tillgripa importreglering av de råvaror, som användas i margarinindustrien. Vi äro således ense om att man måste kunna anpassa sig i det avseendet, om förhållandena skulle utveckla sig i fortsättningen på samma sätt som hittills.

Jag har, herr talman, ingen anledning att utöver dessa erinringar gå in på några speciella spörsmål. Jag vill på det varmaste förorda, att utskottets förslag i detta läge må vinna första kammarens bifall. Jag har en enda reservation, som återfinnes under punkten c) angående potatisen, och jag ber att få återkomma med ett yrkande på den punkten. I övrigt hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag måste uttala min tillfredsställelse över att utskottet i allt det huvudsakliga har kunnat tillstyrka de förslag, som från regeringens sida i denna fråga ha framlagts.

Jag skulle för min del närmast vilja tolka denna enighet på det sättet, att man å ena sidan på olika håll är besjälad av den tanken, att åtgärder måste vidtagas för att stärka jordbrukets ställning; men å andra sidan torde det hava gått dithän, att vi efter några år av reglerande åtgärder ha kommit underfund med, var gränserna gå för denna verksamhet och vilka möjligheter som föreligga. Jag tror, att det är denna begränsning av möjligheterna, som har nödgat oss att från olika håll samlas på de linjer, som i detta läge kunna befinnas vara de mest bärkraftiga.

Här har nu under debatten från några talare framförts den tanken, att man skulle arbeta för högre priser på jordbruksprodukter. Det är inte på något sätt min mening att här vilja göra gällande, att icke ett bättre ekonomiskt läge för jordbruket skulle vara önskvärt och eftersträfvansvärt. Siffrorna tala sitt tydliga språk och vittna om, att jordbruksbefolkningen på grund av vidriga omständigheter kommit i den situationen, att man kan säga, att den gamla balansen mellan befolkningsgrupperna har rubbats. Men jag måste för min del ändå här göra gällande, att det är *en sak* att ha sådana önskemål, *en annan* är att kunna genomföra dem. Jag tycker, att det i nuvarande läge låter litet överdrivet att framställa saken så, som om vi skulle kunna göra några storverk i prisstegrande riktning. Det är bättre att se läget, sådant det i verkligheten är. Vi kunna inte komma ifrån, att läget beträffande brödsädsmarknaden har blivit sådant, att det icke går att upprätthålla de förutvarande priserna. Tyngden av överskottet pressar trots alla våra ansträngningar ned priserna. Vi få acceptera detta allesammans. Ingen har kunnat göra något annat.

Jag skulle här parentetiskt vilja inskjuta, att jag inte vill förneka herr von Stockenströms tes, att överskottet i hög grad beror av stora skördar, men vi skola inte se bort ifrån, att även spannmålspolitiken har sin del i resultatet. Visserligen kan man nog säga, såsom herr von Stockenström, att arealen inte har ökat med mer än 5 procent. Ökningen har dock varit större, men det har inträffat vissa förhållanden, vilka på den sista tiden i någon mån minskat arealen. Men fränsett detta kommer man inte ifrån den absoluta sanningen, att hela detta system med inlösningspriser är ägnat att leda till att det föres mer brödsäd i marknaden, än vad som var vanligt före regleringen, och att följaktligen den omständigheten i sin mån medverkar till skapandet av ett överskott.

Jag tror, att vi ha kommit till klarhet om, att vi inte kunna fortsätta med inlösningspriser. Jag har för min del föreslagit en fortsättning detta år, och

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
vederbörande utskott har accepterat förslaget. Jag har betraktat inlösningen av 1935 års skörd som en övergångsföreteelse. Jag har ansett denna övergångsform nödvändig för att man inte skulle göra ont värre, än vad som är nödigt, och skapa en så mjuk övergång, som man kan. Med vår mjölkfråga ligger det väl ändock till på samma sätt som med frågan om spannmålen. Man skall inte tro, att man i detta nu kan driva upp priserna på mjölkprodukterna. Hela systemet är ju mycket spänt, och det kan tänkas, att vår stora utländska kund kommer att vidtaga åtgärder, som leda till att läget blir ännu mera besvärligt.

Herr von Heland sade, att vi ha en stor marginal i margarinproduktionen i vårt land. Denna marginal kan förefalla stor, men är det säkert, att den i realiteten är så stor? Jag har kanske någon gång förut här fäst uppmärksamheten på att förbrukningen av matfett i vårt land år 1921 var ungefär hälften så stor som för närvarande. Vilja vi söka efter orsakerna, skola vi finna, att dessa ligga i de höga priser på matfett, som då rådde. Vi skola inte tro, att det svenska folket köper ett bestämt kvantum matfett, oavsett priset. Konsumtionsbehovet är där mycket elastiskt, och om man går fram för hårt på den vägen, är det inte alls omöjligt, att man kan åstadkomma motsatsen till vad man önskar.

Det är därför som jag här i alla fall skulle vilja understryka, att *en* sak är, att vi alla önska en höjd social standard för de lägre betalda inom jordbruksnäringen, men *en annan* sak är, att det är mycket svårt att åstadkomma detta just nu. Som läget nu ter sig, få vi väl ändå säga, att för att det skall bli mycket väsentliga förbättringar för jordbruket, fordras att det inträffar förändringar antingen på det sättet, att prisläget för jordbruksprodukter utomlands blir bättre än för närvarande, eller också så, att för de sämst ställda befolkningsgrupperna i vårt land köpkraften så ökas, att dessa grupper bli i stånd att tillfredsställa de önskningar om en ökad förbrukning av livsmedel, som säkerligen finnas men som inte nu kunna tillgodoses.

Jag har bara velat framföra dessa synpunkter för att det ändå här skall hava utsagts, att trots vår goda vilja äro nog våra krafter i detta nu icke tillräckliga för att åstadkomma några större resultat, och detta beror inte så mycket på oss själva som fastmera på omständigheter, som ha inträffat utanför vårt lands gränser.

Herr Tjällgren: Herr talman! Om jag nu tillåter mig att säga några ord vid behandlingen av föreliggande ärende, vill jag först uttala min tillfredsställelse över att förslag om åtgärder för jordbrukets stödjande av Kungl. Maj:t även i år framlagts för riksdagen.

Trots att den kritik, som från vissa håll framförts mot de under de senare åren vidtagna så kallade stödåtgärderna till hjälp för jordbruksnäringen, kvarstår dock det faktum, att om icke dessa åtgärder kommit till stånd, hade med all säkerhet tusentals jordbrukare i vårt land, vilka nu — låt vara under mindre gynnsamma ekonomiska omständigheter — dock beretts möjlighet att sitta kvar på sina gårdar, varit ekonomiskt ruinerade. För övrigt ställer man den frågan: vart skulle eljest alla dessa människor ha tagit vägen? Ja, det är vanskligt att uttala sig om den saken; men jag förmodar, att en hel del av dessa jordbrukare då skulle ha kommit att inrangeras bland de så kallade nödhjälpsarbetarna.

Jag är alltså, herr talman, av den bestämda uppfattningen, att de av statsmakterna under senaste åren vidtagna åtgärderna för jordbruksnäringens hjälp varit absolut nödvändiga till förhindrande av att denna närings utövare blivit, såsom jag nyss nämnde, ekonomiskt sett totalt ruinerade. Under behand-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

lingen av föreliggande ärende inom utskottet kunde jag icke undgå att göra en viss reflexion, när jag hörde en ledamot av utskottet, tillhörande denna kam-mare, hålla ett anförande. Han hade tydligen svårt att dölja sina innersta tankar och sin inställning i allmänhet rörande de förslag, till vilka utskottet hade att taga ståndpunkt. Och i anledning av vad som då yttrades, tänkte jag i mitt stilla sinne: hur skulle det manne ha låtit från det hållet, om propositionen framlagts av t. ex. en borgerlig regering? Bland annat av detta skäl tror jag det är lyckligt, att det inte har blivit något av med det särskilt från visst håll önskade systemskiftet.

Ehuru jag alltså är tillfredsställd med att propositionen framlagts, vilket ju bör tolkas såsom ett bevis för att regeringen och det socialdemokratiska partiet ha intresse för och god vilja att stödja näringslivet, kan jag dock icke underlåta att i detta sammanhang påpeka en del förhållanden, som ligga oss jordbrukare norr om Dalälven varmt om hjärtat.

Jag vill då först säga, att det inte alls är min mening att ge upphov till någon strid mellan å ena sidan de syd- och mellansvenska jordbrukarna och å andra sidan norrländska jordbrukare. Det förhåller sig nämligen så, att jordbrukarna inom de norrländska länen ha den uppfattningen — jag framförde också dessa synpunkter inom utskottet — att de beträffande den så kallade krishjälpen blivit något mindre välvilligt behandlade än sina yrkesbröder i södra och mellersta Sverige. Och det kan inte hjälpas, men jag måste ge dem rätt i denna deras uppfattning. Sålunda peka de bland annat på de åtgärder till främjande av brödsädesodlingen, som statsmakterna vidtagit, exempelvis tvångsinmalningen, införandet av minimipris å vete och råg o. s. v. Dessa åtgärder ha givetvis icke de norrländska jordbrukarna någon som helst *direkt* nytta av. De odla nämligen inte spannmål till avsalu, åtminstone icke i regel. Många, ja, de flesta av dem, måste tvärtom även köpa spannmål till husbehov åtminstone vad vetet beträffar. Klart är då, att spannmålsregleringen inte kunnat vara till direkt nytta för dem, utan snarare tvärtom. Den saken är tydlig och klar, det går icke att komma ifrån den. Men vi, som nu representera dessa norrländska jordbrukare här i riksdagen, hava ju alltid i det fallet — liksom överhuvud taget alltid annars — ställt oss solidariska med jordbrukarna i övriga Sverige. Vi komma också med all sannolikhet att handla på samma sätt i fortsättningen. Men då är det klart, att skola vi kunna fortsätta med denna lojalitet, måste vi fordra, att åtminstone någon hänsyn tages även till våra särskilda önskemål. Detta är, såvitt jag förstår, en rimlig begäran från vår sida, och jag måste från denna plats säga ifrån rent ut, att det nog finns en del förhållanden beträffande spannmålsregleringen, som vi ha och haft mycket svårt att försvara inför våra kommittenter men som vi i alla fall försökt försvara så gott vi kunnat. Jag skall emellertid inte särskilt omnämna dem här — det kan ju vara onödigt.

Jag nämnde nyss, att vi i Norrland icke odla spannmål till avsalu, utan endast till husbehov och på en del håll nätt upp det. Vi ha därför, som jag nämnde, icke något särskilt intresse av att priserna på det slaget av produkter gå i höjden. Det må därför vara ursäktligt, om jag här inte närmare uppehåller mig vid den avdelning i det föreliggande utskottsutlåtandet, som handlar därom.

Vad som för oss däremot är synnerligen viktigt i föreliggande utlåtande är den avdelning, som rör mjölkregleringen, vilken för oss är en livsfråga, kan man säga.

Nu är det fara värt, och detta har ju i propositionen nästan ställts i utsikt, att mjölkpriset skall komma att sänkas under den närmaste tiden. Enligt min mening vore detta ytterst beklagligt särskilt för de orter inom landet, där

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.) mjölkproduktionen utgör så att säga huvudnäringen för jordbrukarna, vilket är fallet just uppe i de norrländska länen. Från visst håll har framförts kravet på mjölkavgiftens slopande inom de tvenne nordligaste prisutjämningsdistrikten, d. v. s. de fyra nordligaste länen, förmodar jag. Jag har icke kunnat ansluta mig till denna tanke, därför att jag är viss om att därigenom skulle icke blott mjölkpriset sänkas, utan åtgärden skulle jämväl åstadkomma ett oberättigat gynnande av de s. k. pytsåkarna — om jag får begagna det uttrycket, herr talman — som de oorganiserade mjölkförsäljarna numera vanligen benämnas.

I en skrivelse till utskottet från vissa mejerierorganisationer där uppe i de norrländska länen ha framställts vissa önskemål, som jag för min del anser fullt berättigade och värda att vinna beaktande. Jag har skrivelsen i fråga här i min hand, och jag skall naturligtvis inte trötta med att läsa upp den. Men jag kan inte underlåta, herr talman, att citera ett par punkter i densamma.

Skrivelsen i fråga är undertecknad av Umeå mejeriaktiebolag, Skellefteå-ortens mejeriförening, Norrbottens läns producentförening, Mellersta Norrlands mejeriförbund, Jämtlands förenade mejerier, och i densamma uttalas följande önskemål: »att mjölkavgiften framdeles utgår med oförändrat belopp. Den för en sänkning av mjölkavgiften enligt vårt förmenande enda tänkbara motiveringen, att ett sänkt konsumtionsmjölkpris skulle kunna öka direktkonsumtionen av mjölk, håller icke streck inför de erfarenheter, vi gjort i Norrland. Det har nämligen visat sig, att en sänkning av konsumtionsmjölkpriset hittills icke påverkat konsumtionen av mjölk i stigande riktning, samtidigt som det visat sig, att en måttlig prishöjning icke heller påverkat konsumtionen i sjunkande riktning.»

Vidare begäres det, »att skyldigheten för Norrlands vidkommande att deltaga i kostnaderna för smörexporten i görligaste mån nedsättes och om möjligt helt avskaffas».

Det uttalas även en del andra önskemål, men jag skall, som sagt, icke besvära med att ytterligare citera dessa. Jag vill endast tillåta mig att anföra vad som säges i den sista punkten i skrivelsen för att få in det i kammarens protokoll. Där heter det nämligen, »att det uti statens mjölk nämnd eller statens jordbruksnämnd såsom ordinarie ledamot insättes en norrländsk representant för mejerihanteringen». Och detta motiveras med, att »de speciella förhållanden, som äro rådande i Norrland, föranleda att det måste anses riktigt att nämnden tillföres sakkunskap på detta område. Detta torde icke låta sig göra på annat sätt än att en ordinarie ledamot av nämnden tillsättes från de områden, varom här är fråga, nämligen från översta Norrland».

Jag vill uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t om möjligt måtte beakta de synpunkter och önskemål, som framförts i denna skrivelse.

Utskottet har på sid. 96 i sitt utlåtande sagt beträffande de krav, som framförts från Norrland: »I anslutning till sin inledningsvis framförda uppfattning om önskvärdheten av att vid regleringarnas genomförande de särskilda förhållandena i olika delar av landet så vitt möjligt beaktas, anser utskottet skäl tala för att jordbruket i Norrland beredes de lättnader i fråga om mjölkregleringen, som kunna anses motiverade av de ogynnsamma betingelser, varunder mjölkproduktionen därstädes bedrivs och som skäligen må kunna genomföras utan att väsentligt försvåra upprätthållandet av mjölkregleringen i dess helhet. I detta sammanhang torde särskilt beaktas, att till följd av föreslagen höjning av kraftfoderskattens maximibelopp, som utskottet i annat sammanhang anser sig böra tillstyrka, de norrländska jordbrukarna kunna åsamkas viss ytterligare stegring i produktionskostnaderna. Detta förhållande synes jämväl tala för att tillgodose kravet på lättnader för de norra prisutjämnings-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
distrikten. I vilken utsträckning och på vad sätt detta må ske, torde emellertid — i synnerhet som konsekvenserna av olika tänkbara åtgärder icke lära utan närmare undersökning kunna överblickas — få ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra.» Vidare säger utskottet: »Utskottet utgår härvid ifrån, att de anordningar som vidtagas icke komma att försvåra organisationssträvandena bland jordbrukarna. Vidare synes böra tagas under övervägande, huruvida och i vad mån mjölkproducenterna i andra till Norrland gränsande landsdelar med ogynnsamma betingelser för mjölkproduktion böra komma i åtnjutande av liknande förmåner.»

Ja, jag har ansett, att detta uttalande av utskottet är för Norrlands vidkommande så viktigt och betydelsefullt att jag, herr talman, inte kunnat underlåta att läsa upp det här, och jag hemställer till Kungl. Maj:t att även i anledning av vad som i utskottsutlåtandet här säges beakta dessa önskemål.

Jag har för övrigt, herr talman, ingenting vidare att anföra. Det är ju så, att det föreliggande utskottsutlåtandet är resultatet av en kompromiss inom utskottet, och man hade naturligtvis beträffande vissa delar av utlåtandet ansett en annan formulering än den använda önskvärd. Men det är alltid så, att när man går med på en kompromiss, får man svälja saker, som man kanske annars inte tycker så mycket om.

Jag har, herr talman, tills vidare intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets hemställan, men förbehåller mig rätt att sedermera få framställa yrkande i anslutning till min reservation.

Herr von Heland: Herr förste vice talman! Jag ber att få framföra ett par repliker. Herr von Stockenström ansåg på tal om min önskan om 50 öres förhöjning på brödspannmålen utöver den kungl. propositionens förslag, att en sådan förhöjning kanske inte skulle vara tillräcklig, utan att det ju kunde finnas anledning att höja priset över en sådan femtioöring. Jag är fullständigt ense med honom om den saken och det står i full överensstämmelse med vår motion, men om herr von Stockenström har den uppfattningen, så kunde ju i alla fall utskottet ha tillmötesgått bondeförbundets förslag och som utgångspunkt tagit den femtioöresförhöjning, som vi föreslagit, med samma formulering av texten i övrigt som utskottet nu förordar. Då hade jag varit synnerligen tacksam emot utskottet.

Sedan uttalade herr von Stockenström, att man här i riksdagen icke är van vid att göra jämförelse mellan vad ett parti önskar och vad en enskild motionär önskar. Nu är förhållandet det beträffande den motion jag syftar på, att det inte bara är en motionär utan flera motionärer från folkpartiet, som i motionen sagt sig önska denna prissänkning på spannmålen, och jag tror, att man åtminstone kan sätta ett litet likhetstecken i detta fall mellan vad enskilda motionärer och vad ett parti önskar, eftersom majoritetsförhållandena i riksdagen och särskilt i dess andra kammare äro sådana, att det ofta endast beror på några rösters övervikt, hur en fråga avgöres. Där kunna ju alltså några personer i ett parti — t. ex. dessa motionärer — avgöra, hur frågan kommer att utformas. Jag antydde i mitt första anförande, att jag trodde, att motionen har haft en beklaglig inverkan på utskottet, och jag frångår icke denna uppfattning. Ty det är alldeles givet, att det hade gått lättare att få in femtioöresförhöjningen i förslaget, vilket jag är övertygad om att herr von Stockenström också hade ansett såsom önskvärt, om icke denna motion från folkpartihåll hade funnits. Jag är också övertygad om att herr von Stockenström och jag i jordbruksfrågorna äro i stort sett ense såsom vi alltid varit, men jag tror inte, att vår uppfattning delas av alla inom folkpartiet, särskilt inte av dem som kommit från liberala partiet.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Landshövding Nilsson ansåg, att det icke framställts någon saklig kritik emot utskottsutlåtandet. Ja, det bevisar ju endast, att herr Nilsson är belåten med utskottets utlåtande, vilket jag redan deklarerat att jag icke är; jag hade önskat ett annat sakligt innehåll i utlåtandet ifrån utskottet. Det är i alla händelser märkligt, att herr Nilsson anser sig mera saklig nu än föregående år i dessa frågor, om det nu beror på att det icke är valår i år eller på att herr Nilsson nu hunnit mera studera frågorna, må lämnas därhän. Det är nämligen en stor skillnad mellan herr Nilssons ståndpunkt i år och vad herr Nilsson ansåg såsom sakligt i den till föregående års sammansatta bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande nr 1 avgivna reservation, i vilken det från högerledamöternas sida uttalades, att man borde eftersträva en prisnivå, som ej blev försämrad i jämförelse med medelprisnivån för femårsperioden 1925—1929. Det hade enligt min mening varit mera befogat att i år, då köpkraften över hela landet är betydligt bättre, komma med en sådan reservation än föregående år.

Landshövding Nilsson trodde, att jag var ledsn över att frågan kunde bli avpolitiserad. Tvärtom, jag skulle bli mycket belåten, om jordbruksfrågan kunde bli avpolitiserad, vilket jag dock inte tror vara möjligt, eftersom vi alltid komma att ha olika uppfattning om var gränsen skall sättas i prislägena för jordbruksprodukterna. Jag rekommenderar herr Nilsson att studera ute i bygderna hur pass denna fråga kan anses vara avpolitiserad, och särskilt att studera »Ungsvensk Lösen» eller herr Asklings, ungsvenska högerns ombudsman, och andras agitation dagligdags inte minst bland jordbrukarna mot bondeförbundet i helg och söcken.

Landshövding Nilsson ansåg vidare — vilket jag vill understryka, att man bör eftersträva — att jordbruksproduktionen och livsmedelsförsörjningen inom landet baseras på inhemsk produktion, och förordade därför särskilt kraftfoderaccisen. Jag är av samma uppfattning beträffande kraftfoderaccisen, som han, men jag tror, att denna accis har synnerligen liten produktionshämmande betydelse. Jag skall bara citera två meningar ur smör- och margarin-kommitténs betänkande i denna fråga: »Under 1934 synes, trots kraftfoderaccisen, oljekaksimporten vara ganska betydande. Då emellertid nötkreatursstockens totala foderförbrukning för närvarande kan uppskattas till cirka 4,000 miljoner foderenheter per år, skulle en helt bortfallen import av kraftfoder av det slag, varom här är fråga, minska nötkreaturens fodertillgång i foderenheter räknat med blott ungefär 5 procent.»

Jag framhöll ju också i mitt föregående anförande, att jag ansåg, att denna begränsning icke kommer att ha något avgörande inflytande på jordbrukets produktionsvolym. Vilka åtgärder vi än nu vidtaga beträffande denna jordbruksfråga, kommer volymen att öka just på grund av att staten biträder med så många åtgärder för att öka denna produktionsvolym. När nu utskottets ordförande är så intresserad av att man skall basera livsmedelsförsörjningen på det inhemska jordbruket, förstår jag inte, varför man icke vill utsträcka den tankegången till att även gälla margarinfabrikationen. Det framhålles visserligen nu, att man vill öka accisen från 50 till 60 öre. Det är mycket angenämt och jag är tacksam, om det går igenom i andra kammaren, men jag tror inte, att man bara genom en sådan accis når det syftsmål som önskas. Ty det har visat sig, att margarinfabrikerna i skydd av en margarinaccis kunnat tjäna rent av oskäligen och dolda vinster, som vi icke kunna få fatt på. Det är särskilt lätt för margarintrusten här i landet, därför att den får sina råvaror från den internationella oljetrusten, i vilken det ju kan laboreras med dolda vinster, så att man inte får någon aning om vilket inflytande margarinaccisen har för margarintillverkningen. Det är just därför vi önska få en im-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

portreglering, så att man verkligen kan få ett grepp om margarintillverkningen inom landet och verkligen kan med en accis dirigera margarintillverkningen på sätt som är önskligt. Nu har utskottet lagt detta i Kungl. Maj:ts hand, men då det fanns motioner om den saken, borde utskottet ha kunnat lämna direktiv om att erforderliga åtgärder skulle verkställas snarast möjligt.

Statsrådet Sköld uttryckte sin belåtenhet över att man nu i riksdagen var ense enligt utskottets förslag om var gränsen för hjälpen till jordbruket skulle gå. Jag har ju deklarerat, att man, enligt min mening, icke är överens om var gränsen går, men att man i år, för att nå det samförstånd, som man från vårt håll vill uppnå på alla områden, känner sig tvungen att taga detta kompromissförslag, med en vädjan till jordbruksministern att handhava förslaget så välvilligt som möjligt.

Jordbruksministern anförde också, att det nästan var en omöjlighet att göra några storverk i prisstegrande syfte. Men varför skall man då sänka de priser, som man uppnått? Varför skall man exempelvis sänka prisläget på produktmjölk. Det kommer kanske visserligen bara att medföra en sänkning med 0.3 öre enligt utskottets förslag, men då vi kunnat uppnå nuvarande pris på produktmjölk, synes det mig vara underligt, om man skall gå baklänges och minska det nuvarande priset, vilket tillfredsställer jordbrukarna och vilket, enligt min mening, icke visat sig på något sätt ofördelaktigt. En dylik prissänkning förordar emellertid nu utskottet, samtidigt som det går in för en fördyring av produktionskostnaderna genom en förhöjd kraftfoderaccis.

Herr jordbruksministern anförde också, att det icke går att sätta hur högt pris som helst på matfettet. Jag är fullständigt överens med herr jordbruksministern därom, men jag tror, att man skulle kunna vinna en hel del för jordbruket genom en ytterligare begränsning av margarinfabrikernas produktion, och jag tror, att konsumenterna inte skulle kunna ha fog för att anse en dylik åtgärd oskäligen, i synnerhet som den hittills förda krispolitiken borde ha givit konsumentklassen här i landet en mycket nyttig lärdom. Jordbrukshjälpen har medverkat till en allmän förbättring inom hela landet, och vi ha från bondeförbundshåll i samförstånd med regeringen medverkat till sådana åtgärder, som gått ut på att höja köpkraften hos konsumentgrupperna. Det är ju därför som vi hoppas på att regeringen icke skall bryta detta samarbete genom att nu kanske sätta en hämsko på den prisförbättring, som skulle kunna genomföras.

Jag kanske kan få göra ett litet tillägg utöver vad jag nyss sade om att man beträffande slaktdjursproduktionen skulle vidtaga litet mera rationella åtgärder i fråga om slaktdjurshandelns ordnande, särskilt vad det gäller infrysning och destruktion, än vad som nu är fallet. Jag tänker då på den import av slaktdjursprodukter, som för närvarande får verkställas. Om det nu är absolut nödvändigt, på grund av handelspolitiska skäl, att en sådan import skall tillåtas, så är det enligt min mening icke rätt, att man låter den prissänkning, som uppstår genom importen, hur liten denna än är, drabba jordbrukarna och särskilt dem i Norrland. Jag håller med herr Tjällgren om att man borde kunna vidtaga åtgärder för att åtminstone icke prissänkningen på grund av denna slaktdjursimport skall drabba Norrland. Vi veta, att importen av handelspolitiska skäl tillåtes för att stödja vissa industrier inom landet. Men är det riktigt, att man, för att stödja dessa fåtaliga industrier, skall vidtaga åtgärder, som faktiskt hava en nedpressande verkan på hela vår stora jordbrukareklass' försörjningsmöjligheter? Det vore väl åtminstone berättigat, att denna lilla import avfördes ur marknaden och att kostnaderna täcktes med allmänna medel eller medel från industrien men icke från jordbrukets prisregleringsfond.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Herr **Gustafson, Fritiof**: Herr talman! Dess bättre har debatten här i dag givit belägg på att en avspänning i flera avseenden inträtt, då det gäller jordbruksstödet, och man synes nu i olika läger inse, att man ur samhällelig synpunkt och med hänsyn till jordbruksfolkets berättigade krav måste söka på allt sätt hålla prisnivån för jordbrukets produkter uppe. Man har äntligen kommit underfund med, att det är på den vägen som man lättast och säkrast kan hjälpa jordbruket ur svårigheterna.

Jag skulle vilja säga till dem, som ofta tala om att till jordbruket kan överföras en mycket stor del folk ytterligare, att de, som så mena, också måste vara beredda att taga konsekvenserna och ge jordbruket möjlighet att ordentligt försörja såväl de skaror, som förut finnas där, som dem vilka man vill föra dit. Icke minst hänsynen till jordbrukets lönearbetare och till småbrukarna kräver att staten fortfarande hjälper till att åstadkomma skäliga priser å jordbruksprodukter. Beträffande medlen att få till stånd förbättrade förhållanden för jordbruket har erfarenheten visat, att man därvidlag icke får vara bunden vid enbart åtgärder, som under mera normala tider hava använts. Förhållandena ha ändrats i mycket hög grad därigenom att avspärrningspolitiken i främmande länder och den i vissa importländer genomförda kontingenteringspolitiken nödvändiggjort och fortfarande nödvändiggöra, att man får gå de olika vägar, för att trygga avsättning av produkterna och skydda landet för onödig införsel, som äro möjliga att beträda.

Beträffande det regleringssystem, som under de senaste åren tillämpats, har brödsädesregleringen, sådan den hittills varit anordnad, varit ganska kostsam för staten, framför allt beroende på ensidigt stöd allenast åt brödsädsodlingen under de första regleringsåren, men även om det på brödsädesregleringen har förlorats många miljoner kronor, så motsvarar, enligt min mening, denna utgift för det svenska samhället, varigenom jordbruket har skyddats från sammanbrott, blott en skäligen försäkringspremie. Hur skulle det gått, om icke detta skydd lämnats!

Jag säger detta för att i någon mån avtrubba kritiken över de stora förlusterna på spannmålsregleringen. Att dessa blivit så stora, är jag den förste att beklaga, och jag förmenar, att de i mycket hög grad uppstått på grund av ensidigheten och de icke utnyttjade möjligheterna att samtidigt stödja andra produktionsgrenar. Hade kraftigare åtgärder resolut i tid vidtagits, då det gällde foderimporten, hade säkerligen förlustmiljonernas antal kunnat hållas åtskilligt lägre.

Beträffande det nu föreliggande utskottsförslaget vill jag, liksom herr von Heland och andra, säga, att jag icke är i allo belåten med detsamma. Men vi ha i utskottet gjort ett ärligt försök att komma till det för tillfället bästa möjliga resultatet, och jag vill därför för min del tillstyrka utskottets förslag.

Det förhåller sig nog inte riktigt så, som kanske herr von Helands anförande gav intryck av, att utskottet bara har böjt sig för vad departementschefen har begärt. Utskottet har villigt lämnat departementschefen de begärda fullmakterna för att stödja priserna, men det har samtidigt i sitt yttrande sagt, att dessa fullmakter böra handhavas så, att man verkligen kan räkna med att ett så gott pris som möjligt skall kunna hållas även för brödsäd. Det är min förhoppning att den fullmaktslagstiftning, som det här är fråga om, av vederbörande departementschef skall så handhavas, att syftemålet med utskottets uttalande, att prisnivån under 1934 å jordbrukets produkter icke får sänkas, blir verklighet såsom en följd av fullmakterna. Jag tillåter mig peka på att vi anse oss även ha nått vissa förbättringar i förhållande till den kungl. propositionen, och jag åberopar därvid bl. a. uttalandet om att genomsnittliga

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
prisinivån för jordbruksprodukter icke bör vara lägre än 1934 års, vilket är en av de bärande punkterna i utskottets uttalande.

I frågan om mjölkprisets höjd, som herr von Heland var inne på, förmenar jag, att det är just detta nyssnämnda uttalande av utskottet, om det allmänna prisläget, som därvidlag pekar på vilka priser som skola hållas, och att detta uttalande måste innebära, att priset på mjölk i möjligaste mån bibehålles oförändrat och icke kommer under 1934 års pris. De föreslagna anordningarna möjliggöra visserligen, att priset skall kunna växla, exempelvis under olika årstider, men i utskottet var man ganska ense om önskvärdheten, att mjölkpriset icke borde, såsom departementschefen uttalat, ansluta sig till medeltalet för 1934 utan hållas högre och om möjligt icke lägre än under det regleringsår, som började efter föregående års riksdagsbeslut om importreglering av fodermedel.

Det är väl sannolikt, att priset å jordbruksprodukterna tidtals komma att skifta och understiga 1934 års, men med ett handhavande av prisregleringarna så som utskottet tänkt sig torde skiftningarna komma att ligga ovanför den medelnivå, som nära ansluter sig till 1934 års prisnivå. Ett av medlen härför är givetvis att gå in för en mycket bestämd importreglering, då det gäller kraftfoderimporten, ty svårigheterna att vinna avsättning för jordbruksprodukter genom export nödvändiggör att foderimporten begränsas, så att den icke blir större än som erfordras för uppehållande av en med hänsyn till avsättningsmöjligheterna lämpligt avvägd animalieproduktion. Därest så sker torde största delen av nuvarande brödsädesöverskott finna avsättning inom landet och ej behöva exporteras till de särdeles låga pris, som nu erhållas vid export. Med tillämpning av en sträng importreglering av oljekakor och andra fodermedel torde möjlighet erhållas att till någorlunda skäliga priser bereda avsättning av såväl brödsäd som mjölk och andra animalieprodukter. Under nuvarande förhållanden är det nödvändigt att foderäggvita anskaffas genom utsträckt odling av baljväxter och ökad betesdrift samt genom konservering av äggviterikt gräs.

Jag tillåter mig säga, att jag tror det vara möjligt att vinna högre brödsädspriser än som ansluta sig till de inlösningspris på 16:50 respektive 15:50, såsom departementschefen angivit och utskottet godkänt såsom minimipriser. Därest regleringsorganen metodiskt söka hålla prisnivån å fodermedel relativt högt, torde en rätt avsevärd del av den kommande brödsäds-skörden komma att förbrukas till foder — särskilt den del, som är av mindre god kvalitet — och med den skörd, som i år kan förväntas, bör det kunna gå att ernå bättre priser. Med den minskade skörd, som i år synes kunna räknas med, borde finnas möjlighet för regleringsorganen att genom fodermedelsregleringen och försiktig utförsäljningspolitik, när det gäller ombyte eller minskning av nuvarande överskottslager, att åstadkomma ett sådant prisläge för brödsäd att inlösningsgarantien ej behöver utnyttjas. Stödköp i viss omfattning bör måhända i vissa situationer verkställas, men torde detta förfarande ställa sig billigare än om inlösningsförfarandet behöver tagas i bruk.

Härigenom erhåller man en övergångsform till friare förhållanden, som herr statsrådet nyss talade om och vi väl alla önska. Det torde föreligga all anledning för såväl Kungl. Maj:t som regleringsorganen att begagna möjligheterna till en sådan anordning med brödsädesregleringen, att det blir möjligt att komma ifrån denatureringen, som av olika skäl är ganska svårhanterlig, kostsam och osympatisk.

Jag tillåter mig vidare att i anledning av statsrådet Skölds anförande här säga, att även om möjligheterna att nå tillräckliga produktpriser äro begränsade, bör man dock icke vid stödjande av produktpriserna vara så pessimistisk

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
 som det framgick av statsrådets anförande, att han kanske var. Statsrådet talade vidare om nödvändigheten att se till, att det fanns köpkraft hos den övriga befolkningen, så att jordbruksprodukterna kunde säljas. Tillåt mig säga, att det också är synnerligen viktigt, att jordbrukets folk har sådan köpkraft, att de kunna köpa andra befolkningslagers produkter. Visserligen får man gå fram med en viss varsamhet för att få den ena prisnivån att ansluta sig till den andra, så att priset på animalieprodukter i stort sett ansluter sig till priset för fodersäd, men man måste hela tiden ha blicken klar för att det hela har ett visst samband, som man inte kan släppa, och att det därför är nödvändigt att också hålla prisen på såväl fodersäd som brödsäd på en någorlunda rimlig nivå. Annars åstadkommer man ett ständigt sänkande av prisnivån för jordbruksprodukter. Särskilt priserna på fläsk äro beroende på tillgången av och priserna å fodermedlen.

Sedan vill jag till slut göra några reflexioner med anledning av herr von Helands yttrande här. Herr von Heland talade om att han alla tider velat, att det skulle vara ett visst samförstånd, när det gäller jordbrukspolitik, men hans anförande i dag vittnar sannerligen inte om att han söker samförstånd i fråga om jordbrukspolitiken. Han talade vidare om att inom vissa borgerliga partier göra sig gällande intressen, som skulle hindra dessa partier från att tillräckligt kraftigt gå in för på grund av läget erforderliga åtgärder mot margarinet. Evad det gäller högerpartiet är herr von Heland — som vanligt — ute i ogjort väder, och jag hänvisar honom härvid till protokoll, uttalanden och röstningssiffror under de senare åren, som visa att hans uppträdande i denna sak är oberättigat.

Så talade herr von Heland om att många av landets jordbrukare säkert bli missnöjda med detta utskottsforstag. Jag har också sagt, att jag ingalunda är nöjd med förslaget, men det är det bästa möjliga resultatet på basis av den kungl. propositionen och jag vill stå för den kompromiss, vi ingått i utskottet, och jag tror också att herr von Helands partikamrater i utskottet göra detsamma. Det är väl inte så, herr von Heland, att man vill taga kompromissens fördelar men anmäla missnöje utåt landet, så att man sedan skall kunna visa på att man velat ha så mycket mer? Det kan man väl i alla fall göra utan att framföra så kraftiga deklamationer som herr von Heland i detta avseende gjort här i dag.

Herr von Heland talade om att en föregående talare i dag visat mera saklighet än vid ett föregående tillfälle. Jag tillåter mig efterlysa sakligheten hos herr von Heland själv i detta fall. Det sades vidare av herr von Heland, att det ju inte är valår i år, och det kanske var därför, som den åsyftade föregående talaren nu tog det mera sakligt. I anledning av denna anspelning på valår vill jag fråga herr von Heland: är det inte lusten efter att få in en liten skiva igen i det förråd, herr von Heland vill ha till kommande valtillfällen, som är bidragande orsak till en stor del av herr von Helands oration här i dag?

Till slut, herr talman, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson, Knut: Herr förste vice talman! Jag hade egentligen inte tänkt begära ordet förr än vi kommit in på nästa punkt, men då den fråga, jag här är närmast intresserad av, redan tagits upp i debatten, har jag valt att redan nu säga några ord.

Jag lyssnade med mycket stort intresse till det anförande, som inledde debatten, men jag kunde inte hjälpa, att jag ändå försjönk i en del meditationer. Jag kom att tänka på lövsprickningen, blomstren på marken och Guds gröna ängar. Och jag kunde inte heller underlåta den reflexionen, att det är besyn-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

nerligt ändå, hur denna vårliga yra kan lista sig in även i denna allvarliga församling. Ty ha vi icke här sett en aktad talare på Södermanlandsbänken ramla ned i en blind förälskelse för den sköna, som presenterats honom under namn av importreglering å margarinindustriens råvaror? Jag vill inte förmena den aktade talaren den hugsvalelse, som han kan hämta ur denna förälskelse, men smaken är ju så olika. Det är mera sällan, som yttervärlden ser med samma ögon på den sköna, som älskaren själv, och i detta fall måste jag ju bekänna, att jag inte funnit henne lika fager under ögonen som talaren på Södermanlandsbänken.

Med detta lämnar jag herr von Heland åt hans lilla amour. Jag gör det så mycket hellre som åtskilligt av vad han anförde i sitt yttrande hade den karaktären, att man av ren självaktning finner sig befriad från att ingå på något genmäle. Jag gör det också i den förvissningen, att herr von Heland skall vara tämligen ensam i denna församling om den missuppfattning av min motion, åt vilken han givit uttryck. Jag behöver väl icke säga, att motionen icke kommit till i någon som helst avsikt att skada jordbruket eller jordbrukarnas intressen. Den har kommit till i en känsla av att den ifrågasatta importregleringen förde oss ett gott stycke längre än vi hittills kommit i krispolitik och att den betecknar ett steg och ett mycket betydelsefullt steg vid sidan av de riktlinjer, som hittills tillämpats. Det kan ju inte ha undgått någon i denna kammar, att det dock föreligger en väsentlig skillnad mellan denna importreglering och de föregående, framför allt i ett avseende. I ett avseende äro de lika, nämligen att de alla syfta att bereda större utrymme åt den inhemska produktionen, men i ett annat avseende skilja de sig åt, och det är därutinnan, att verkningarna av en importreglering på margarinindustriens råvaror med nödvändighet för till statskontroll över en stor näringsgren. Margarinindustrien är ju helt beroende av utländska råvaror. Den kan icke drivas annat än under förutsättning av regelbunden tillförsel av animaliska och vegetabiliska oljor. Om man då skall reglera, ransonera eller helt stoppa denna import, betyder detta, att man lägger industrien under Kungl. Maj:ts domvärjo och gör den helt beroende av kunglig nåd och ynnest. Detta är ju en åtgärd, så vidlyftig, att vi här i landet inte bruka tillgripa den annat än i yttersta nödfall. Nu har jag för min del icke kunnat övertyga mig om att det föreligger sådant nödtvång. Det var därför, som motionen kom till stånd.

Emellertid skall jag inte vidare gå in på de skäl, som för mig varit avgörande, men jag skall be att få göra ett par påpekanden. Som avspisad motionär har jag måst försöka göra en dygd av nödvändigheten och finna den tröst, som står att få i mer eller mindre välvilliga uttalanden i utskottsutlåtandet. Jag har följt denna goda sedvana, och jag har trott mig därvidlag finna, att det sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet åt importregleringen givit en utformning, som i viss mån — jag säger bara i viss mån — möter de farhågor, som förefunnits. Jag lägger märke till att utskottet knyter regleringens ikraftträdande till ett enda bestämt syfte, nämligen till stödandet av priset på smör. Detta förefaller mig vara en viktig omständighet, ty regleringen kan ju användas till många andra ändamål. Det kommittéförslag, som ligger till grund för det hela, rörde sig i detta avseende med rätt vidlyftiga motiveringar. Nu har emellertid utskottet knutit regleringen till detta speciella syfte, och det ber jag att få understryka, därför att däri ligger en begränsning, som i viss mån möter de önskemål, jag försökt företräda.

Vidare har jag trott mig både ur utskottsutlåtandet och den kungl. propositionen kunna utläsa, att man räknar med regleringen som en sista resurs. I första hand kommer accisen, som nu blir höjd till 60 öre, och först om denna icke skulle bli effektiv skulle man alltså gripa till reglering. Så har jag upp-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
fattat saken. Om jag missuppfattat den, vore jag tacksam, om utskottets aktade ordförande ville upplysa mig därom. Men, som sagt, så har jag fattat det. Och även detta förefaller mig att vara en viktig omständighet att taga fasta på, ty för min del är jag av den övertygelsen, att det kommer att räcka med accisen. Denna är ur alla synpunkter att föredraga, därför att den är ett så mycket mera lätthanterligt instrument än regleringen. Man vet, vart man kommer med den. Man kan på förhand exakt fastställa verkningarna med avseende å prisnivån, vilket man däremot inte kan göra i fråga om regleringen.

Jag finner ytterligare, att utskottet erkänt, att regleringen i praktiken kommer att möta avsevärda svårigheter. Detta ber jag också att få understryka. Dessa svårigheter komma att ligga icke minst däri, att man icke kommer att kunna hindra, att regleringen får följder och återverkningar med avseende å industriens råvaruförsörjning, konkurrensförhållandena, avsättningsförhållandena o. s. v., verkningar, som varken varit avsedda eller i och för sig kunna betraktas som särskilt önskvärda.

Ja, jag skall icke trötta med att draga fram ytterligare synpunkter på saken, i all synnerhet som jag alls inte är ute i det ärendet att försöka övertyga ett icke blott sammansatt utan även enhälligt utskott. Men jag skulle dock vilja tillägga en sak. Det är dock så, att vad departementschefen främst synes hava för ögonen, är eventualiteten av en nedgång i margarinindustriens råvarupris. Nu vill jag emellertid i detta sammanhang säga, att det nuvarande margarinpriset egentligen inte står i någon relation till de gällande råvarupriserna. Det nuvarande margarinpriset fastställdes på en tid, då dessa råvarupriser voro väsentligt lägre än nu. Om man alltså bara har ögonen på råvaruprisen, skulle man ju kunna lockas till att gripa till reglering, så snart detta pris börjar falla. Det förefaller mig emellertid som om man här borde tillåta en viss marginal, ty någon sänkning av margarinpriset lär icke kunna komma i fråga förr än råvarupriset sjunkit under fjolårets noteringar. Nu är statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet icke närvarande. Vore han det, skulle jag i all vördsamhet vilja hemställa, att han beaktade även detta förhållande, när han kommer att i sinom tid handlägga saken.

Detta, herr vice talman, var, vad jag hade att säga i saken.

Herr von Heland: Herr talman! Jag ber kammaren om överseende för att jag måste taga tiden i anspråk ytterligare, men trots att jag har självaktning måste jag tyvärr besvara herr Petersson i Göteborg. Jag får säga, att hans anförande gjorde, att man fick en pessimistisk syn på hur det skall gå med jordbruket, om herr Petersson med gelikar skola ha bestämmanderätt här i riksdagen, och jag förstår så väl, att det kan vara tråkigt för herr Petersson, att en jordbrukare kommer med sina åsikter om näringspolitiken, då dessa synpunkter givetvis icke kunna stämma överens med vad en liberal göteborgare har att andraga.

Herr Petersson talade om vårlig yra, förälskelse och amour. Ja, det må stå för herr Peterssons egen räkning. Han tycks ha sådana små amourer under vårens tid, eftersom han så väl känner till det, och jag får säga, att om det skall sägas, att importregleringen är en amour för mig, synes herr Peterssons anförande ge belägg för att margarinfabrikationen är en liten amour för herr Petersson. Jag behöver i alla händelser inte sakligt bemöta herr Petersson i vidare mån än att jag kan läsa upp vad smör- och margarinkommittén anförde om denna importreglering. Det bör vara tillräckligt, och det är inte heller långt: »Till stöd för anordningen synas följande skäl kunna andragas. Med hänsyn till jordbrukets intressen och särskilt vikten av tryggad smöravsätt-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
ning vore det av betydelse, att det allmänna kunde helt dirigera margarinindustrien, bestämma om tillverkningens storlek, fördelning å skilda fabriker, varumärken och kvaliteter, råvaruanvändning, försäljningspris, salumetoder m. m. Det kunde förefalla tilltalande, att den svenska tillverkningen av detta livsmedel undandroges de internationellt kapitalistiska monopoltendenser, som nu i större eller mindre grad behärska margarinindustrien i olika länder. Staten skulle kunna få en god inkomstkälla, en synpunkt som påverkas av det förhållandet, att margarintillverkningens vinstmöjligheter delvis bero på det allmännas prispolitik beträffande smör.» Detta må vara tillräcklig replik till herr Petersson, och jag vill endast gentemot herr Petersson tillägga, att det ju är förklarligt, att vi jordbrukare ha en viss misstänksamhet emot folkpartiets inställning till jordbruksfrågorna, när representanter som herr Petersson finnas i detta parti.

Till herr Gustafson i Domö må det också tillåtas mig att säga en replik. Det är beklagligt, att en ledamot av denna kammare ger en replik, när han inte hört på vad man sagt. Herr Gustafson i Domö ansåg, att jag sagt, att utskottet svalt hela propositionen. Om herr Gustafson sedermera läser protokollet, kommer han att få se, att jag tackade utskottet för att det gått i mer positiv riktning än propositionen.

Herr Gustafson i Domö talade också om viljan till samförstånd. Ja, herr Gustafson, samförstånd skulle jag synnerligen gärna vilja ha, men jag tror det är synnerligen svårt att få ett sådant samförstånd, mest därför att inom vissa partier finns det representanter, som känna det med sin plikt förenligt att icke ha samma inställning som partiet i fråga. Jag behöver ju nu efter herr Peterssons anförande bara peka på hans och hans gelikars intressen. Jag kan ju också nämna, att det är många fler, som tydligen ha samma inställning som han, ty berörda motion väcktes i första kammaren av herr Petersson jämte högermännen Gabrielsson, Rahmn och Swartling samt folkpartisten — om jag får använda det uttrycket — Bjurström och i andra kammaren av högermännen Hagberg, Holmström, Nilsson i Antnäs och Brännström. Det är just med hänsyn till sådana motioner, som jag tror det är mycket svårt att få det samförstånd, som skulle vara önskvärt, då man ser, att dessa partier icke ens kunna få samförstånd inom sig själva. När alltså herr Gustafson kan prestera enighet inom partierna, då är det lättare att få samförstånd mellan partierna.

Vad sedan beträffar talet om kraftiga deklamationer och att man spar på en del saker till valtillfällena, vet ju herr Gustafson själv, vad han och hans medbröder göra, och jag tror vi äro ungefär lika goda kålsupare kanske allihopa i det fallet. Men det är en liten skillnad, och det är, att vissa partier ha en tidningspress med vidsträckt spridning och ekonomiska möjligheter att ha agitatorer ute. Dessa möjligheter sakna vi, relativt sett, och det gör, att jag känner mig föranlåten att ibland draga upp sådana synpunkter som jag nu gjort här i riksdagen, vilket jag tycker är renhårigare än att endast framföra dem i bygderna, ty här träffar man dock på personer, som kunna bemöta vad man säger, om det inte skulle vara riktigt, men det kunna inte ni vara säkra på, när ni äro ute med edra förkunnelser. Det går ju t. o. m. så långt, att det är omöjligt att få ett beriktigande infört i vissa tidningar, när man tycker, att man blivit för hårdhänt åtgången, men vill herr Gustafson även i detta avseende söka åstadkomma samförstånd, tror jag inte det skall mötas med avoghet från vårt håll.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Punkterna B 1—B 10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten C.

I de likalydande motionerna nr 338 i första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson* m. fl. och nr 605 i andra kammaren av herr *Lindman* m. fl. hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte besluta, att förordningen den 13 april 1928 (nr 76) om utförselbevis för vete och råg skulle förlänas förlängd giltighet intill 31 juli 1937.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna nr 338 i första kammaren och nr 605 i andra kammaren, i vad anginge utförselbevis för råg och vete, besluta, att de i förordningen den 13 april 1928 (nr 76) angående utförselbevis för råg och vete meddelade bestämmelserna skulle äga fortsatt giltighet under tiden från och med den 1 augusti 1935 tillsvidare till och med den 31 juli 1937.

Beträffande denna punkt hade reservation anförts av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Björnsson*, *Sjödahl*, *August Nilsson*, *Granath*, *Lövgren* i Boden, *Björklund*, *Andersson* i Löbbo och *Björk* i Tryde, vilka med avseende å frågan om förlängning av giltighetstiden för förordningen den 13 april 1928 (nr 76) angående utförselbevis för råg och vete — under åberopande av vad chefen för jordbruksdepartementet därom anfört — hemställt, att motionerna I: 338 och II: 605 i denna del måtte av riksdagen lämnas utan bifall.

Herr Björnsson: Herr talman! Under denna punkt hava nio av det sammansatta utskottets ledamöter antecknat en reservation, som innebär yrkande om avslag på utskottets förslag i detta avseende och bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Det gäller frågan om utförselbevisens fortsatta existens intill den 31 juli 1937. Jag skall inte här besvara kammarens ledamöter med att upprepa alla de argument, som anförts för och emot anordningen med utförselbevis under normala tider. Jag vill bara erinra om att denna institution infördes efter rätt många strider och med en mycket liten majoritet från deras sida, som önskade få sådana. Det som emellertid är viktigare, det är frågan om utförselbevisens roll under nuvarande läge, och då vill jag säga det, att under senaste tiden ha de väl inte egentligen spelat någon som helst praktisk roll, därför att den enda, som utfört eller kunnat utföra brödsäd i större utsträckning varit det statliga kontrollorganet, Svenska spannmålsföreningen, och för den har det varit förbjudet av Kungl. Maj:t att anlita utförselbevisen. Om vi skulle t. ex. realisera vårt nu inneliggande lager av i stort sett förstklassig — för att inte ta till ännu bättre kvalitetsbeteckning — brödsäd till utlandet att där förbrukas till foder, vore ju detta, såvitt jag förstår, en rätt tokig metod, om det sker samtidigt med att man skulle mala sekunda säd för beredande av mjöl.

Ser jag efter vad man på högerhåll särskilt anför som skäl för utförselbevisens bibehållande, så måste jag konstatera, att de skälen synas mig sakna aktualitet utom i ett avseende. Man säger, att de kunna vara bra att ha, när regleringen slutar, men det är ju ett skäl, som icke har aktualitet, eftersom ingen tror, att det blir onödigt med reglering på detta område före 1937 års utgång. Om emellertid utförseln skulle komma i gång, finns det ett mycket

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.) starkt skäl emot bifall till detta förslag, nämligen att utförselbevisen, om de skulle komma till användning igen, skulle gå rakt stück i stäv mot de principer, som enligt utskottets hemställan redan äro gillade av första kammaren såsom grund för foderprisregleringen. Det är uppenbart, att om jordbrukarna kunde exportera undermåligt vete som foder till utlandet och därigenom skaffa sig en extra premie på 3.70 per deciton, skulle detta kunna åstadkomma en höjning av foderprisnivån utöver den som gör animalieproduktionen lönande, och det är grundtanken i den foderprisreglering, som utskottet har förordat och första kammaren nu godkänt. Således går man inte ut ifrån den förutsättningen, att det fortfarande skall vara överksamt, så äro de direkt hinderliga för realiserandet av det redan tidigare fattade beslutet.

Det finns emellertid ett annat skäl, som här tillmätes en viss betydelse i högermotionen angående denna sak, och det är det, att man vill med hjälp av utförselbevisen flytta över en del av förlusten på spannmålsregleringen på andra skattemedel — tullinkomsterna. I högermotionen räknar man ut, att om man finge taga i anspråk utförselbevisen och exportera så mycket brödsäd, som svarar mot vad vi importera av kvalitetshänsyn, så skulle det tillföra spannmålsregleringen 1.4 miljoner kronor, som skulle kunna tagas från övriga skattemedel. Man skulle således med andra ord dölja svårigheten att finansiera den förlusten. Jag delar den mening, som tidigare har uttalats här i dag, att denna förlust på 75 miljoner kronor är stor, men jag vill å andra sidan säga, att visserligen är denna förlust en olycka, men den är dock liten, om man jämför den med den, som skulle uppstå genom en massruin av de spannmålsodlande jordbrukarna. Jag tror också, att om vi jämföra denna förlust med de förluster, som vi haft på andra krisåtgärder, då det till exempel gällt att stödja banker, är den inte så fantastisk. Jag tycker, att man kan taga den med relativt jämnmod, men denna min uppfattning får naturligtvis inte tolkas på det sättet, att jag anser, att man skall dölja den vid finansieringen. Man skall således ha klart för sig, att man inte genom sådana här konstgrepp skall låta skenet dölja verkligheten.

Herr talman! Under förutsättning att utförselbevisen komma att användas såsom hittills skett under regleringen, d. v. s. inte alls, skulle de inte betyda någonting. Om man således kunde vara säker på att det system, vi nu ha, skulle bli rådande, skulle det vara en ganska likgiltig sak. Herr von Stockenström har emellertid i dag uttalat den förhoppningen, att den enighet, som kommit fram vid behandlingen av dessa frågor i det sammansatta utskottet, skulle bli bestående, även om det blir ett annat politiskt system än det nuvarande. Han kan inte ha anledning att uttala ett sådant önskemål, om han inte anser sig ha några grundade skäl för en sådan förhoppning, och med hänsyn just härtill finner jag det utomordentligt nödvändigt, att man inte nu bibehåller denna sak.

Jag yrkar således bifall till den vid denna punkt anförda reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Utförselbevisen ha vi ju haft under åtskilliga år och de ha ju varit till nytta och i funktion vid de tillfällen, då förhållandena givit anledning därtill.

Jag vill erinra därom, att innan beslut om utförselbevis fattades från riksdagens sida, var det ju mycket delade meningar, och frågan fick föras fram åtskilliga år, innan man fick majoritet och förståelse för anordningen inom riksdagen. Ingen torde emellertid nu kunna förneka, att dessa utförselbevis vid vissa tillfällen, som visserligen ligga något tillbaka i tiden, varit till väsentligt gagn i prisstödjande syfte för brödsädsodlarna i landet, och att man nu inte skulle låta dem komma i tillämpning i fortsättningen, därtill finns, så-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
vitt jag förstår, intet fog. I nuvarande läge är det visserligen sant, att de sakna praktisk betydelse, men de äro å andra sidan, såvitt jag kan se, inte till någon som helst olägenhet. Under sådana förhållanden kan jag inte förstå, att det kan finnas någon motivering för att man nu skulle taga bort dem och sedan, om man ånyo skulle behöva dem, få samma arbete igen för att övertyga riksdagen om deras nödvändighet, som man hade, innan man fick dem. Det förefaller mig, som om man här hade en anordning, som inte kan vara till någon skada, men väl kan bli till väsentlig nytta.

Jag vill därför för min del tillstyrka och tillråda, att kammaren här ville antaga det förslag, som utskottet har kommit till, och jag ber att få yrka bifall till detsamma.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten D 1.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 233 och i ämnet väckta motioner, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om accis å margarin och vissa andra fettvaror med den ändring i förslagets 2 §, att orden »högst 50 öre» utbyttes mot orden »högst 60 öre».

Berörda paragraf var i Kungl. Maj:ts förslag så lydande:

Accisen utgår för varje slag av accispiktig vara med det belopp, högst 50 öre för varje kilogram av varans nettovikt, som Kungl. Maj:t bestämmer.

Accisens belopp må bestämmas olika för fettemulsioner med lägre och med högre fetthalt.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Uppmälby, *Björnsson*, *Sjödahl*, *August Nilsson*, *Granath*, *Lövgren* i Boden, *Björklund*, *Andersson* i Löbbo och *Björk* i Tryde beträffande maximibeloppet för accis å margarin och vissa andra fettvaror — under återopande av vad cheferna för jordbruks- och finansdepartementen därom anfört — hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 233 och med avslag å i anledning därav motionsvis framställda yrkanden, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om accis å margarin och vissa andra fettvaror.

Herr Björnsson: Herr talman! Under denna punkt ha samma reservanter som under den föregående punkten anmält en avvikande mening och önskat, att den del av punkten D) 1), som börjar med orden »med den ändring» o. s. v., skulle utgå. Det innebär, att vi reservanter inte vilja vara med om att ge Kungl. Maj:t rätt att höja margarinaccisen till 60 öre. Vi tycka, att nuvarande maximum, 50 öre, är tillräckligt.

Här röra vi oss med en bestämmelse, som har en helt annan praktisk betydelse än den föregående och kanske kan få tillämpning inom mycket snabbar tid än utförelsebevisen. Det gäller ju här en prissättning på margarin, och man vill i jordbruksstödande syfte höja margarinpriset för att minska dess åtgång. Man vill ge Kungl. Maj:t rätt att höja detsamma med en extra skatt på inte mindre än 60 öre.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Nu ha vi hört här i dag, hur man har bagatelliserat konsumentintresset. Herr von Heland har stått och talat om hur konsumenterna ha fått det så oerhört mycket bättre nu än i äldre tider, och han har under åberopande av en sådan auktoritet som Kooperativa förbundets chef som ett exempel anfört, att medan en spårvägsman förr fick arbeta i sex timmar för att kunna köpa ett kilo kaffe, räcker det nu för honom med en eller annan timmes arbete. Ja, herr von Heland, det är naturligtvis riktigt, men det finns dock andra konsumenter än spårvägsmän i Stockholm. Om vi emellertid nu skulle sätta likhetstecken mellan en spårvägsman i Stockholm och en konsument, så måste det vara ett likhetstecken av den nya sort, som herr von Heland har hittat på, nämligen ett mycket litet sådant tecken.

För en massa människor spelar dock margarinet, när det är fråga om fettkonsumtion, en mycket stor roll. Jag tänker nu först och främst på de personer, vilkas folkpension vi snart ha att bestämma och jag tänker på de pensionärer, som ha samlat en slant genom strävsamt arbete och ha räknat med att kunna leva på ränteavkastningen. Sådana pensionärer ha under de senaste åren fått se sin inkomst sjunka med mellan 33 och 50 procent just på grund av räntefallet, vilket däremot i hög grad har gynnat de skuldsatta jordbrukarna. Jag tror således inte, att man kan säga, att jordbrukarna nu för tiden i stort sett ha det sämre än konsumenterna, som herr von Heland ville göra gällande. Det finns en massa jordbrukare, som under kristiden fingo sin ekonomi så derangerad, att de ännu inte ha kunnat klara upp densamma, men jordbrukare med normal och inte alltför betungande skuldsättning ha det nu säkerligen relativt drägligt i jämförelse med stora lager av konsumenterna. Det är dessa konsumentintressen, som vi ha velat slå vakt om, då vi inte velat gå med på den föreslagna höjningen.

Det finns också andra skäl att inte gå med därpå. Meningen med margarinaccisens höjning till denna fantastiska nivå är ju att öka konsumtionen av inhemskt smör för det fall, att exportmöjligheterna skulle stängas — d. v. s. att det normala maskineriet skulle falla omkull. Om så inte sker utan England och Tyskland köpa ungefär som hittills, föreligger absolut inte något behov att öka margarinaccisen för att fullfölja det program, som kammaren redan tidigare godkänt. Det är först, när vi få stopp för smörexporten, som det är på tiden att säga, att nu skola vi börja reglera margarinindustriens råvaror. Jag delar doktor Peterssons mening, att det är utomordentligt svårt, och även om den metod, han föreslagit, ingalunda är bättre, så tror jag dock, att man kan hålla med honom om att det är önskvärt att slippa det. Då säger man i stället, att vi kunna höja accisen och därmed priset på margarin. Ja, mina herrar, det är lätt att säga, att vi kunna höja priset på margarin. Det är ganska säkert, att detta kommer att minska konsumtionen av margarin, men det är långt ifrån säkert, att det kommer att öka konsumtionen av inhemskt smör med ett enda kilogram. Det förhåller sig ju så, att en vegetabilisk utspisning ställer sig mycket billigare än en utspisning, i vilken fettvaror i väsentliga delar ingå, och det är klart, att om man höjer priset på fettvaror, så försvårar man inköp och konsumtion av sådana varor. Folk köper då mindre kvantiteter fettvaror, och man kan befara, att folk slår sig på kött och mjölk i stället för svenskt runmärkt mejerismör. I det syfte, som herrarna vilja rekommendera åtgärden, är den således ineffektiv och med hänsyn till konsumenterna är den obefogad och orimlig.

Jag skall be att få erinra om att av de institutioner, som ha yttrat sig om denna förhöjning, har ett mycket stort antal vittnesgilla sådana bestämt utdömt densamma. Jag kan till exempel här läsa upp ur propositionen, att »handelskammaren i Borås finner den föreslagna höjningen ägnad att ingiva de all-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.) varligaste betänkligheter». Handelskammaren i Borås är inte jordbruksfientlig. Den är tvärtom mycket livligt övertygad om att god köpkraft hos Sveriges jordbrukare är en av de viktigaste förutsättningarna för textilindustrien i Borås, på vilken hela staden lever, men handelskammaren är också på det klara med att jordbrukarna måste se till att inte industriarbetarnas köpkraft anstränges för mycket. Jag kan som exempel taga yttranden från handelskammare efter handelskammare. Jag vill dock bara läsa upp, att »handelskammaren i Gävle intager en bestämt avvisande ståndpunkt mot den ifrågasatta fördyringen av margarin».

Det finns emellertid, såvitt jag kan förstå, ett sätt, som fyller önskemålet att vara en säkerhetsventil, i fall exporten mer eller mindre abrupt stoppas, och det är att inblanda svenskt smör i margarin. Då går det svenska smöret åt. Det blir visserligen en pridfördyring, som är kännbar för konsumenterna, men de få dock i detta fall den valutan av pridfördyringen, att de få hyggligt svenskt smör i stället för margarin. Denna väg vill man inte tillgripa. Den kunde dock vara ett förnuftigt ekonomiskt instrument i sådana fall till hjälp åt jordbrukarna, men det har man till exempel på högerhåll bestämt opponerat sig emot, ehuru jag dock måste medge, att det är mycket mindre deciderade toner nu än vad tidigare varit fallet: »Med hänsyn till de farhågor, som från lantbrukshåll hysas emot sådan smörinblandning, vilja vi såsom vår mening framhålla, att densamma bör undvikas.» Nu säger man alltså bara, att med hänsyn till farhågorna från lantbrukshåll skall man akta sig för att vidtaga den enligt min uppfattning enda rationella åtgärd, som ifrågasatts i nuvarande läge. Man har dock inte på något sätt kunnat uppvisa, att de farhågorna äro grundade. Av hänsyn till, såvitt jag förstår, ogrundade farhågor, skulle man således här vidtaga en åtgärd, som är orimligt betungande för viktiga grupper av konsumenter och därjämte otjänlig för sitt ändamål. Jag är dock övertygad om att om vi skulle råka ut för den kalamiteten, att vår smörexport avstänges, skulle man snart nog tvingas att gå fram på denna väg.

Utskottet föreslår här, att en sådan inblandning i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag skulle få verkställas intill 10 procent — under förutsättning dock att mejerierorganisationen begär en sådan inblandning. Nu är det herr talman, en mycket underlig anordning, att man skall göra en Kungl. Maj:ts åtgärd beroende på att en privat förening — vars intressen för övrigt äro emot en sådan åtgärd — själv skall begära densamma. Om jag emellertid bortser från etikettsynpunkten på förhållandet mellan Kungl. Maj:t och riksdagen och enskilda organisationer, så är det naturligtvis rimligt, att man har en sådan anordning, att denna enskilda intressentförening tvingas att i rätt tid göra det, som är lämpligt och behövt. Jag är övertygad om att när man kommer i det läget, att exporten på svenskt smör stoppas, skall man inte ge sig på att skicka smöret till andra marknader — eventuellt för ett negativt pris — utan man skall i stället försöka att få en rimlig och förnuftig förbrukning på den svenska marknaden i överensstämmelse med den allmänna princip, som utskottet har uttalat på första sidan av sitt yttrande. Som jag ser saken, kommer emellertid mejerierorganisationen inte att tvingas att vidtaga en sådan åtgärd, förrän en dyrbar tid har förflutit, om man med den 10-öring, som det här är fråga om, ökar möjligheterna för mejerierorganisationen att undvika vidtagandet av en sådan åtgärd.

Herr talman! I konsumenternas och mjölkregleringens intresse yrkar jag bifall till den under denna punkt förekommande reservationen.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Det har redan under den diskussion, som förts i anslutning till detta utlåtande, talats åtskilligt om margarinindustrien och om anledningarna till att vi ha en något olika inställning till detta spörsmål. När det nu gäller att taga ställning till den accis, som skall beslutas, vill jag framhålla, att vid den föredragning, som vi hade inom utskottet, och vid de övertväganden, som vi sedan hade anledning att göra, blevo vi övertygade om att det för industrien och för det hela vore den enklare vägen att ha möjlighet till en accis, som vore verkningsfull, innan man nödgas tillgripa det mera invecklade systemet med en importreglering. Ett belägg på denna vår uppfattning finga vi också i det värdefulla anförande, som hölls av den aktade ledamoten på Göteborgsbanken. Jag vill för min del också understryka, att så är förhållandet.

Vi böra också observera, att det nu inte gäller att fatta beslut om att accisen skall sättas till 50 eller 60 öre, utan att det gäller att ge en fullmakt åt Kungl. Maj:t att taga ut högst något av dessa belopp. För närvarande är margarinaccisen 30 öre per kilogram, och om den skall behöva höjas till den ena eller den andra siffran får ju prisutvecklingen visa.

Det förhåller sig så att de råvaror, som importerats för margarinindustriens räkning, produceras under sådana förhållanden, att det, för att det skall vara någon möjlighet för oss att konkurrera med dessa produktionsfaktorer, är en nödvändig förutsättning, att levnadsstandarden hos vårt folk sättes på en helt annan nivå än den för närvarande är. Jag tror inte att den siste ärade talaren eller hans meningsfränder vilja bidra till en sådan utveckling, och det kan inte hjälpas att vi få lov att avväga våra priser med hänsynstagande till dessa faktorer. Möjligt är att utvecklingen kan bli sådan, att det yppas en ökad utsikt att exporten av vårt smör skall kunna upprätthållas, och då är det inte någon anledning för oss att alltför mycket ingripa beträffande margarinindustrien och dess avsättningsförhållanden. Anledningen till att vi vilja ge Kungl. Maj:t den fullmakt, som utskottsutlåtandet innebär, är den, att man icke vet hur utvecklingen kommer att gestalta sig. Det är en nödfallsåtgärd. Kanna vi inte få sådan avsättning, att vi kunna hålla vår produktion och vårt arbete i gång, kan jag inte se någon annan utväg än att man nödgas tränga tillbaka möjligheten till användning av dessa varor, som produceras under helt andra förhållanden än vad vi ha att räkna med när det gäller vårt land.

Med denna motivering, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag oförändrat; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr Björnsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten D 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag oförändrat.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *von Heland* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 52.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten D 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten E.

I de likalydande motionerna nr 160 i första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson* m. fl. och nr 208 i andra kammaren av herr *Lindman* m. fl. hade hemställts,

A) att riksdagen ville besluta

dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för utfärdande av bestämmelser rörande importreglering av potatis i överensstämmelse med vad i motionen sagts,

dels att Kungl. Maj:t skulle äga att bestämma, att vid beviljande av importtillstånd för potatis skulle utgå en avgift av upptill 2 kronor per 100 kilogram,

B) att, därest i A) angivet förslag icke skulle vinna riksdagens bifall, riksdagen ville besluta

dels att tullsatsen å potatis (tulltaxa nr 51) skulle sättas till 2 kronor per 100 kilogram att gälla under hela året,

dels att nämnda förändring i tulltaxan skulle träda i kraft den dag Kungl. Maj:t bestämde.

I motionen nr 22 i andra kammaren av herrar *Nilsson* i Hörby och *Mattsson* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att det i förordningen den 4 november 1932 (nr 512) stadgade tillägg till gällande tulltaxa skulle från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde hava följande ändrade lydelse:

Tulltaxenr	Statistiskt nr	V a r u s l a g	Tull för 100 kg kronor
		Potatis:	
		rå:	
		— — — —	
51	107	annan; ävensom potatisflingor	N 2: —.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att vissa under punkten uppräknade motioner, däribland motionerna I: 160, II: 208 och II: 22, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd.

I motiveringen hade utskottet yttrat:

»Såsom departementschefen erinrat, var frågan om reglering av potatisimporten jämväl föremål för behandling vid 1934 års riksdag. Sammansatta be-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
villnings- och jordbruksutskottet vid nämnda riksdag uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 1 i denna fråga bland annat, att, därest en höjning av priset å matpotatis å hemmamarknaden skulle kunna ernås, behov kunde uppkomma av en reglering av importen av potatis. Utskottet förutsatte därför, att Kungl. Maj:t hade sin uppmärksamhet riktad på frågan samt, i mån av behov, vidtoge åtgärder till förebyggande av att importerad potatis tillhandahölles till priser, som lade hinder i vägen för en erforderlig höjning av priset å inhemsk matpotatis. Med hänsyn bland annat till att priserna å potatis för närvarande äro, såsom en följd av de höjda foderpriserna, ej obetydligt högre än vid motsvarande tid föregående år samt under beaktande av angelägenheten att de handelspolitiska förbindelserna icke i onödan störas, har departementschefen hittills ansett anledning icke föreligga att föreslå genomförande av importreglering för potatis. För den händelse det skulle visa sig, att på grund av införseln av potatis det inhemska prisläget å samma vara skulle i märkbar utsträckning försämrast, torde emellertid, enligt departementschefens uttalande, Kungl. Maj:t böra taga under övervägande, huruvida icke genom reglering av potatisimporten eller på annat sätt en sådan anordning kunde träffas, att importens pristryckande verkan försvunne. Utskottet, som ansluter sig till detta uttalande, förutsätter, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer prisutvecklingen för matpotatis särskilt å de större konsumtionsorterna samt, när anledning därtill föreligger, till prövning upptager de olika utvägar, som må erbjuda sig till hävande av en för producenterna ogynnsam, av importen framkallad prisutveckling å denna vara. Med hänsyn härtill torde det i motionerna I:160 och II:208 framställda förslaget om importreglering icke påkalla särskild åtgärd från riksdagens sida.»

Reservationer hade anförts

1) av herr Nilsson i Kristianstad, friherre Lagerfelt samt herrar Sederholm, Fritiof Gustafson, Johansson i Krogstorp, Brännström i Skellefteå och Hedlund i Häste, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de likalydande motionerna nr 160 i första kammaren av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. och nr 208 i andra kammaren av herr Lindman m. fl., om importreglering för potatis m. m.; samt

2) av herrar Tjällgren och Heiding, som anförde:

»Även om importen av potatis under de senaste åren icke varit av någon större omfattning, har dock möjligheten att importera potatis till mycket låga priser verkat tryckande och oroande på marknaden till de svenska producenternas nackdel. Under hänvisning härtill samt den rikliga tillgången på inhemsk potatis av utmärkt kvalitet hava vi ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II:22 av herrar Nilsson i Hörby och Mattsson, besluta, att det i förordningen den 4 november 1932 (nr 512) stadgade tillägg till gällande tulltaxa skall från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, hava följande ändrade lydelse:

Tulltaxe- nr	Statistiskt nr	V a r u s l a g	Tull för 100 kg kronor
51	107	Potatis: rå: ----- annan; ävensom potatisflingor N	2:—»

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Vid denna punkt finnes fogad en reservation av mig och åtskilliga andra ledamöter av utskottet, vari hemställes om bifall till de likalydande motionerna nr 160 i första kammaren och 208 i andra kammaren. Yrkandet gäller importreglering för potatis. Utskottet har visserligen anslutit sig till tanken och i sin motivering uttalat, att Kungl. Maj:t bör tillgripa importreglering av potatis, ifall prisläget ger anledning därtill, men vi ha genom reservationen om bifall till motionerna velat ha ett mera positivt beslut. Om det blir nödvändigt att tillgripa importreglering vilja vi, sedan denna kommit till stånd, att potatis beläggas med en avgift av 2 kronor per 100 kilo; det innebär ju i verkligheten att man inför en tullsats på 2 kronor, som skulle gälla året om, i stället för den nuvarande tullen, som utgår med 1 krona och gäller endast för viss tid av året.

Det kan synas att en importreglering kunde vara tillräcklig, men jag tror att denna fråga är något ömtålig för Kungl. Maj:t på grund av handelspolitiska förhållanden, när det gäller att gå till positiva åtgärder, ifall det skulle visa sig vara nödvändigt. Vi ha under de senaste åren haft en erfarenhet av att matpotatis fått lov att säljas till priser, som ingalunda kunna anses vara tillfredsställande ur producentsynpunkt. Det förhåller sig så, att detaljhandelsprisen i de stora konsumtionscentra äro tämligen konstanta, och jag tror därför att konsumenterna egentligen icke skulle ha någon större kännning, om en något förhöjd tull komme i tillämpning. Men mellanhänderna begagna sig av möjligheterna, när de göra sina uppköp, att pressa priset för producenterna, och om de inte kunna få ner priserna till en nivå, som de anse lämplig, ha de lätt att få till stånd en import, som verkar pristryckande. Det har visserligen under de sista åren inte förekommit någon import, som varit så avsevärd att man kunde tycka att den skulle ha någon inverkan på prisläget, men det behövs i verkligheten inte så mycket för att den skall kunna användas i det syfte, som jag nyss antydde, nämligen i pristryckande syfte. Jag tror därför att det vore en synnerligen välbetäckt åtgärd om man här sloge fast, att man kan få tillgripa en tullsats, som kunde förhindra ofördelaktiga spekulationer på detta område.

Jag vet ju mycket väl, att denna fråga är ömtålig för våra grannländer österut. Men jag har tidigare haft tillfälle att säga, och jag vidhåller och understryker detta uttalande ytterligare, att det inte finns något fog för att låta dessa länder leva kvar i den föreställningen, att de skulle kunna få någon avsättning av potatis i vårt land i en utsträckning, som för dem kan vara av väsentlig betydelse. Vi ha nämligen de allra bästa möjligheter att själva kunna producera denna vara, och tydligen ha vi, med den trängsel som vi ha beträffande avsättningsförhållandena för närvarande, all anledning att utgå ifrån att vi icke kunna medgiva någon nämnvärd import av potatis till vårt land. Men det är ju klart, att likaväl som man försökt reglera priserna på andra jordbruksprodukter till en skälig nivå, är det rimligt och rättvist, att man gör det även när det gäller odlingen av potatis. Det är måhända en alldeles särskild anledning att göra det på detta område, därför att matpotatisodlingen i största utsträckning bedrivs av de mindre jordbrukarna, och den bedrivs också i största utsträckning på de magrare och lättare sandjordarna, vilkas odlare säkerligen äro i behov av ett sådant stöd, att de kunna få rimligt betalt för sin möda.

Det är också ett annat förhållande, som jag vill tillåta mig att erinra om i detta sammanhang. På förslag av jordbruksutskottet har riksdagen uttalat sig för att man skulle få en reglering när det gäller potatisen på det sättet, att handeln med potatis bleve i någon mån kontrollerad, så att man finge vissa bestämmelser om hur potatisen skulle vara sorterad och sålunda kvalificerad

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
matpotatis skulle utbjudas i marknaden under en viss kontroll. Det är min bestämda uppfattning, att om ett lämpligt prisläge skulle uppnås och dylika reglerande kontrollåtgärder skulle komma till stånd, skulle även konsumenterna komma till den insikten, att det vore bestämda fördelar med denna anordning. Följden skulle bli att ett så viktigt livsmedel som potatis skulle föras till konsumtionscentra endast i prima kvaliteter, och det är naturligtvis av utomordentligt stort värde att därigenom kunna undvika vad som nu ofta är förhållandet, nämligen att fabrikspotatis och annan underhållig vara utbjudes i marknaden, utan att konsumenterna ha någon möjlighet att få den kvalitet, som de med rätta kunna göra anspråk på att ha tillgänglig.

Jag tror att det är åtskilligt som talar för att man beträffande potatisen, som är ett så viktigt livsmedel, bör anstränga sig för att få en bättre ordning till stånd än vad som för närvarande är rådande. Å andra sidan är det klart att producenterna, då de ha garantier för att få en ordnad avsättning, naturligtvis med glädje skulle inrikta sig på att verkligen odla kvalitetsvara och tillhandahålla sådan. På det sättet tror jag att både producenter och konsumenter skulle kunna bli bättre tillgodosedda än vad för närvarande är förhållandet.

Då jag nu har den uppfattningen, att vår motion skulle bidraga till att lägga de frågor, som jag nu tillåtit mig vidröra, till rätta på ett bättre sätt än vad utskottets förslag skulle göra, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag i alla punkter i övrigt, som innefattas under punkten E, med undantag av motionen nr 160 i första kammaren och den likalydande motionen nr 208 i andra kammaren, till vilka jag hemställer om bifall.

Herr Tjällgren: Herr talman! Under hänvisning till den motivering, som finnes anförd i motionen nr 22 i andra kammaren, skall jag be att få yrka bifall till den vid denna punkt av mig och herr Heiding avgivna reservationen.

Herr Sjödahl: Herr talman! Det förmenades av talesmannen för utskottets reseranter, herr Nilsson, att genom den import, som ägt rum av potatis under en kort tid av året, skulle priserna i viss utsträckning ha blivit pressade. I det yttrande i ärendet, som kommerskollegium avgivit, har kommerskollegium bestämt bestritt, att härigenom skett någon pressning av priset. Det synes alltså inte vara utrett, att den ytterst obetydliga importen närmast från Estland skulle, i den mån som någon prissänkning har inträffat, ha orsakat denna. Det föreligger ju också mycket stora sannolikhetsskäl för att så icke kan vara förhållandet, då den import av potatis, som skett under de senaste åren, enligt vad propositionen upplyst uppgått till endast 400 à 600 ton per år. När potatisskörden samtidigt varit uppe i omkring eller över 2 miljoner ton är det synnerligen otroligt, att en import, som skulle betyda två hundra del eller tre hundra del procent, något nämnvärt skulle kunna påverka priset. Därtill är importen alltför obetydlig.

Det är tydligen under sådana omständigheter på det sättet, att det är potatisskördens storlek, som är närmast avgörande för priset på potatis, liksom foderprisernas tendenser. Och därvidlag har jordbruksministern i propositionen påpekat, att den ökning i priserna på potatis, som faktiskt skett under den allra sista tiden, med all sannolikhet är att förklara genom en ökning av foderpriserna. För den senaste tiden är tendensen för potatispriset uppenbart på uppåtgående.

Vidare erkände ju utskottsreservanternas talesman, att handelsintressena äro ömtåliga och kunna illa beröras av den åtgärd, som här är föreslagen. Dylika hänsyn förmådde ju riksdagen under förra året att inte gå med på införande av

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)
 potatistull, utan riksdagen nöjde sig med den allmänna rekommendationen av en eventuell importreglering, om därtill skulle föreligga behov. I år är det säkerligen icke för riksdagen, och icke heller för dess första kammare, någon anledning att frågå den uppfattning, som av riksdagen förra året godkändes, eller att man under särskilda omständigheter skulle kunna tänka sig en importreglering genomförd. Utskottet har också understrukit, vad jordbruksministern på den punkten yttrat, och för sin del förklarar, att Kungl. Maj:t borde med uppmärksamhet följa prisutvecklingen för matpotatis särskilt å de större konsumtionsorterna samt, när anledning därtill föreligger, till prövning upptaga olika utvägar för att få en relativt gynnsam prisbildning till stånd.

Jag vill till slut erinra om vad herr Nilsson anförde, att den matpotatis, som utbjudes, är föga kvalificerad. Jag undrar om det inte just är på den punkten, som ett botemedel bör sökas, nämligen så att potatisproducenterna böra se till, att det blir en bättre sortering av potatis till avsalu och därigenom för den bättre potatisen också ett bättre pris. Herr Nilsson nämnde att det ofta är fabrikspotatis, som kastas ut i marknaden, och inom utskottet var det en representant för jordbruket som meddelade, att så usel potatis som man får i Stockholm får man icke annorstädes i landet. Om man genom några åtgärder kunde få det därhän, att bättre potatis salufördes, gäve det säkerligen möjligheter att erhålla ett bättre pris. Det är nog i själva verket där, som skon klämmer, vilket också utskottsreservanternas talesman i allt väsentligt erkände.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag under förevarande punkt.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Jag skall endast be att få ändra mitt yrkande därhän, att jag yrkar bifall till utskottets förslag med det tillägget, att Kungl. Maj:t skulle äga bestämma, att vid beviljandet av importtillstånd för potatis skall utgå en avgift på upp till 2 kronor per ett-hundra kilogram.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder förekommit propositioner komme att göras särskilt angående utskottets hemställan, såvitt anginge de motioner, beträffande vilka yrkanden nu blivit framställda, och särskilt beträffande utskottets hemställan i övrigt.

I fråga om utskottets hemställan, såvitt anginge motionerna I: 160 och II: 208, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till berörda hemställan, dels ock, av herr Nilsson, Johan, i Kristianstad, att utskottets förslag skulle bifallas med det tillägget, att Kungl. Maj:t skulle äga bestämma, att vid beviljandet av importtillstånd för potatis skulle utgå en avgift på upp till 2 kronor per 100 kilogram.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten E, såvitt angår motionerna I: 160 och II: 208, röstar

Ja;

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det av herr Johan Nilsson i Kristianstad under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 53.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som förekommit beträffande utskottets hemställan, såvitt angick motionen II:22, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i denna del, samt vidare, enligt herr *Tjällgrens* yrkande, på godkännande av den av honom och herr Heiding vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten E, såvitt angår motionen II:22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Tjällgrens* yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *von Heland* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 49.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i punkten E.

Vid förnyad föredragning av sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 2 mars 1934 med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftes mål.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 12 januari 1934 till riksdagen avlämnad proposition, nr 3, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet;

2) lag angående ändrad lydelse av 2 kap. 10 § samt 3 kap. 3 och 7 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad;

3) lag angående ändrad lydelse av 39 § lagen den 22 juni 1921 (nr 378) om ströängars indragande till kronan;

4) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område;

5) lag angående ändrad lydelse av 15, 19 och 21 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet; och

6) lag angående ändrad lydelse av 13, 16 och 17 §§ lagen den 25 april 1930 (nr 99) om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehåft tre i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 99 i första kammaren av herr *Sköldén* m. fl., nr 222 i andra kammaren av herr *Mattsson* m. fl., samt nr 224 i sistnämnda kammare av herr *Ossbahr*.

I motionerna I: 99 och II: 222, vilka voro likalydande, hade yrkats, att propositionen icke måtte bifallas av riksdagen.

I motionen II: 224 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av propositionen, att skiftes mål i andra instans skulle upptagas allenast av Svea hovrätt.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

a) att förevarande proposition icke måtte bifallas av riksdagen;

b) att riksdagen, i anledning av propositionen, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt verkställa en allsidig utredning av frågan om de åtgärder, som borde och kunde vidtagas för att på varaktigt sätt förebygga, att mål i alltför stort antal balanserades i högsta domstolen, ävensom för riksdagen framlägga de förslag vartill utredningen kunde föranleda;

c) att motionerna I: 99 och II: 222 måtte anses besvarade genom vad utskottet under a) hemställt; samt

d) att motionen II: 224 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

Vid utlåtandet funnos fogade

dels ett särskilt yttrande av herr *Lindhagen* beträffande motiveringen;

dels ock en reservation av herrar *Sam Larsson, Norman, Forshund, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Olovson* i Västerås och *Pettersson* i Hällbacken, vilka yrkat, att utskottet skulle hemställa,

a) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; samt

b) att motionerna I: 99 och II: 222 samt II: 224 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr Larsson, Sam: Herr talman! Innan jag går att med några ord motivera den reservation, som jag jämte sex andra ledamöter av andra lagutskottet afgivit vid detta utlåtande, tillåter jag mig att för kammaren framhålla det anmärkningsvärda i att detta viktiga ärende kommer till behandling i kamrarna den 25 maj och då trängs med andra viktiga frågor i riksdagens elfte timme, under det att den kungl. propositionen i ärendet avgavs redan den 12 januari, sålunda omedelbart vid riksdagens öppnande. Jag riktar inte någon anmärkning mot någon för att ärendet på detta sätt så sent kommit till riksdagens behandling. Jag betraktar det närmast som ett bevis för hur svårt riksdagen har att ordna det arbetsmätt, som förelägges den, på ett förnuftigt sätt, så att ärendena inom rimlig tid kunna komma fram till slutligt avgörande.

I denna fråga, som ytterst gäller ett sätt att minska högsta domstolens nuvarande arbetsbörda och därigenom åstadkomma ökad snabbhet i rättsskipningen, borde alla, såvitt jag förstår, vara överens om målet. Det är ur alla medborgares synpunkt ett ytterst viktigt intresse, att man erhåller största möjliga snabbhet i rättsskipningen, och detta torde knappast, därom äro säkerligen också alla ense, kunna vinnas på något annat sätt än genom att man verksamt minskar högsta domstolens nuvarande arbetsbörda. För att nå det målet vidtogs nyligen av riksdagen en åtgärd av tillfällig beskaffenhet, då riksdagen på Kungl. Maj:ts förslag beslöt att utöka antalet ledamöter av högsta domstolen. Det är angeläget att även vid detta tillfälle understryka, att denna utökning av ledamotsantalet var avsedd att vara och bör vara av tillfällig beskaffenhet. Det är angeläget att göra det, emedan alla torde vara överens om att ett alltför stort antal ledamöter i landets högsta domstol innebär risker för att enhetligheten i domstolens beslut äventyras och därigenom också rättssäkerheten i landet sättes i fara.

Nu är det klart att det kan tänkas olika vägar för att minska tillförseln av mål till högsta domstolen. Kungl. Maj:t har här anvisat en väg. Utskottet, som avstyrker detta Kungl. Maj:ts förslag, har i stället begärt, att Kungl. Maj:t skulle föranstalta om en allsidig utredning i fråga om möjligheterna att nedbringa balansen i högsta domstolen. Jag vägar för min del säga, att den utredning, som utskottet nu begär att Kungl. Maj:t skall föranstalta, i själva verket redan är verkställd. Till utskottet har i god tid vid detta ärendes handläggning överlämnats en inom justitiedepartementet utarbetad promemoria i ämnet. Denna promemoria, som utskottet icke avtryckt i sitt utlåtande, är emellertid, som herrarna finna, utdelad till riksdagens ledamöter, och vi ha sålunda däri möjlighet att se det resultat, som den inom departementet verkställda utredningen har givit. Såvitt jag kan läsa denna promemoria rätt, visar den gjorda utredningen med full tydlighet, att om man vill ernå en verksamt minskning av högsta domstolens arbetsbörda och avvisar den nu angivna vägen härför, så återstår knappast — åtminstone med säkerhet — någon annan väg än att gå till en kraftig höjning av summa revisibilis, och detta är enligt mitt förmenande den minst tilltalande av de utvägar, som kunna stå till buds. Det är nämligen icke och bör icke vara rimligt att sätta penningbeloppet, det

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftes mål. (Forts.)
värde, som ett mål kan anses innefatta, såsom den enda mätaren vid avgörandet, om ett mål skall få fullföljas till högsta instans eller ej, och sedan höja det värdet så högt som skulle behöva ske för att därigenom erhålla en minskning i tillströmningen av mål till högsta domstolen, då man ju på det sättet i viss mån kan sägas premiera de parter, för vilka de stora värdena stå på spel och avskära de andra från att komma i åtnjutande av möjligheten att få sin rätt prövad i högsta instans.

Man måste då fråga sig: finns det verkligen så starka skäl att gå emot det nu framlagda förslaget, som på sätt här förordats avser att minska denna tillströmning av mål till högsta domstolen? Utskottet fäster i det avseendet särskild vikt vid att den nuvarande ordningen har bestått i över hundra år, och det är klart, att man kan taga viss hänsyn till att det är en gammal ordning, som man genom ett bifall till propositionen skulle gå att rubba. Men inte kan det väl ändå i och för sig vara ett avgörande skäl, att man under lång tid tillämpat en viss ordning, därest det kan visas, att några större risker med en ändring icke föreligga?

Utskottet har vidare med mycken styrka framhållit, att det är en stor fördel för den samhällsklass, som framför allt beröres av ägodelningsmålen, att ha denna särskilda anordning stadgad för dessa mål. Mot detta kan väl ändå anföras, att om man ger en förmånsställning åt en viss samhällsklass i landet i detta avseende och denna förmånsställning kommer att medföra att handläggningen av andra mål i högsta domstolen därigenom ogynnsamt påverkas — vilket i detta fall måste bli händelsen — då kan man köpa denna förmån för en viss grupp mål och ärenden alldeles för dyrt. Och det står enligt min mening i dålig överensstämmelse med det demokratiska samhällets allmänna anordningar att inte tillämpa för alla mål samma principer i rättegångsförfarandet. Därtill kommer enligt mitt förmenande, att det icke är visat, och säkert icke heller kan visas, att den föreslagna ordningen vare sig försenar avgörandet för det stora antal mål, som här kan komma i fråga, eller skulle ge en sämre rättvisa än de nuvarande reglerna giva. Till stöd för det uttalandet bör kunna med viss styrka anföras, att praktiskt taget all sakkunskap, som yttrat sig i detta ärende, gett sitt stöd åt Kungl. Maj:ts förslag. Då utskottet även går in på frågan om en inverkan på rättegångsreformen genom att man nu gör denna ändring, så må det väl dock kunna gälla som fullgott bevis mot utskottets uttalande på den punkten, att den sakkunnigeinstitution, som är satt att förbereda processreformens genomförande, nämligen processlagberedningen, med bestämdhet går in för att detta Kungl. Maj:ts förslag genomföres och direkt uttalar, att förslaget icke lägger hinder i vägen för andra åtgärder på rättegångsreformens område.

Enligt mitt förmenande äro utskottets avslagsskäl synnerligen svaga. Det återstår för utskottet egentligen endast ett skäl, nämligen att man här har ett privilegium för en samhällsklass och att detta inte bör rubbas. Då jag för min del måste bestämt avvisa den synpunkten, och jag inte på något sätt kan tillmäta densamma en avgörande betydelse i detta sammanhang, så tala enligt mitt förmenande alla starka skäl för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

I herr Sam Larssons yttrande instämde herrar *Löfgren, Borell, Forslund* och *von Geijer*.

Herr Westman: Herr talman! Den föregående ärade talaren började sitt anförande med att uttrycka sitt beklagande av, att denna fråga förekommer

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftes mål. (Forts.)

till behandling så pass sent under riksdagen som fallet är, och han ville däri se ett bevis för antagandet, att riksdagen inte på ett tillfredsställande sätt skötte sin arbetsordning. Den ärade talaren anförde vidare, att propositionen kommit tidigt, men den ärade talaren har ju själv varit med i utskottet och känner mycket väl till att det var på framställning av vederbörande departementschef som utskottet vid den tidpunkt, då denna fråga var färdig till avgörande, uppsköt frågans framläggande i riksdagen. Jag meddelade detta i utskottet, och jag kan inte förstå, att den ärade talaren i detta fall lägger skulden på riksdagen. Snarare får man dela ansvaret mellan riksdagen och departementschefen. Det är väl klart, att en utskottsordförande anser sig vara skyldig att taga hänsyn till de göromål, en departementschef kan ha på annat håll, och som kunna medföra, att ur hans synpunkt ett uppskov kan vara önskvärt, likaväl som man från departementschefernas sida söker tillmötesgå önskemål framställda av interpellanter, vilka av en eller annan anledning kunna vara hindrade att den eller den plenidagen vara närvarande för att mottaga ett interpellationssvar. Och jag vill förklara för min del, att jag kommer att i liknande fall i framtiden tillstyrka utskottet att taga hänsyn till liknande framställningar, vilka i syfte att främja samarbetet mellan regering och utskott kunna göras från vederbörande departementschef, oaktat den anmärkning, som i detta avseende kommit utskottet till del från den föregående ärade talaren. Emellertid: jag tror för övrigt inte, att denna sak är av en så betänkelig beskaffenhet, att det kan vara behövt att påtala den i kammaren.

Jag var litet förvånad över att den ärade talaren framställde utskottets argumentering på det sätt, han gjorde. Jag fattade saken så, att den ärade talaren på grund av den stora entusiasm, som han hyste för att avskaffa en anordning, vilken han fattar som ett privilegium för en viss samhällsklass på andra samhällsklassers bekostnad, inte gjorde utskottet full rättvisa. Men här fingo vi ju höra, att en hel rad framstående jurister instämde i den ärade talarens argumentering, och då kan jag naturligtvis inte utan att närmare uttalanden föreligga från deras sida våga åberopa den förklaringsgrunden. Jag lämnar emellertid förklaringsgrunden därhän. Det är ju alltid det säkraste.

Om utskottets motivering ber jag att få säga, att det referat, som lämnades av den ärade talaren därav, återgav icke denna såsom den står tryckt i utskottets utlåtande och inte heller såsom den är avsedd att vara. När till exempel den ärade talaren började med att säga, att utskottet yttrar, att här funnits en anordning i hundra år, och att detta är tillräckligt skäl för att låta denna anordning stå kvar orubbad, så måste jag invända, att detta har utskottet aldrig sagt. Ingen inom utskottets majoritet har haft den minsta böjelse att komma med sådana argument. Vi ha blott omnämnt detta faktum, och det kan väl inte vara detsamma som att man gör det till ett huvudargument.

Om jag nu skulle tillåta mig att på grundval av utskottets argumentering anföra de skäl, som varit bestämmande för mig, när jag tagit ståndpunkt till denna sak, skulle jag först och främst vilja framhålla såsom huvudskälet, att i propositionen föreligger icke någon allsidig utredning av frågan. Var och en, som läser propositionen, ser ju, att denna fråga om instansordningen för jorddelningsmål har bedömts fullständigt isolerad och utan att sättas i samband med det stora problem, vari den ingår, utan att man diskuterat, huruvida det finns några andra utvägar att lätta högsta domstolens arbetsbörda. Det finns ingenting alls refererat av hela detta stora problems historia. Det har icke i propositionen omnämnts, att riksdagen år 1915, då den vidtog vissa reformer i syfte att lätta högsta domstolens arbetsbörda, gjorde ett uttalande, som syftade på att problemet i hela dess vidd borde upptagas i framtiden, och

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

icke heller har i propositionen omförmäls att 1931, då riksdagen fattade beslut angående Kungl. Maj:ts proposition, vari Kungl. Maj:t uppdrog grundlinjerna för den stora processreformen, att vid den tidpunkten, säger jag, så väl departementschefen som riksdagen gjorde åtskilliga intressanta uttalanden. Departementschefen yttrade nämligen 1931, att vad som gjorts 1915 i syfte att hindra en alltför stark tillströmning av mål till högsta domstolen hade visat sig icke vara tillfyllest. Redan då, som läget var 1931, behövdes ytterligare anordningar och, sade departementschefen, ännu starkare kommer behovet av anordningar att visa sig efter införandet av en muntlig partsförhandling. Departementschefen talade vidare och invecklade och ömtåliga spörsmål, som borde göras till föremål för en ingående utredning. En sådan ingående utredning av dessa invecklade och ömtåliga spörsmål förekommer icke i propositionen. Riksdagen yttrade också 1931, att riksdagen ansåg, att särskilda anordningar voro nödvändiga för att förhindra en alltför stark tillströmning av mål till högsta domstolen, och att en närmare utredning av detta problem borde ske. Jag kan således inte finna, att den åtgärd, som departementschefen vidtagit, då han i propositionen behandlat det här problemet om skiftesmålen som en isolerad fråga, varit i överensstämmelse med de uttalanden, som gjordes av departementschefen och även av riksdagen 1931.

Den föregående ärade talaren sade, att den utredning, som utskottet i händelse av ett avslag begär, redan är gjord, ty inom departementet har utarbetats en p. m., som i god tid meddelats utskottet, fastän, sade den ärade talaren, utskottet inte tryckt av den i sitt utlåtande. Ja, det är alldeles riktigt, att i utskottet utdelats en promemoria, som sedermera tryckts av departementet, och som jag hoppas, att kammarens ledamöter tagit del av. Utskottet gjorde då på det sättet, att utskottet i sitt utlåtande intog de fakta, som funnos i denna p. m. Man kan inte säga, att därigenom berövades vederbörande författare, en ämbetsman i departementet, någon författar rätt, ty dessa fakta voro ju lätt tillgängliga. Ett utskotts kansli måste anses ha rätt likaväl som en ämbetsman i ett departement att klippa och klistra på grundval av förut utgivet offentligt tryck. Det är klart, att en sådan p. m., som göres i ett departement av en ämbetsman, innehåller i stort sett icke annat än redovisning av det förut tillgängliga materialet. Det egna tankearbetet, som förekommer i en sådan p. m., måste a priori förutsättas vara tämligen obetydligt. Det är klart, att en ämbetsman i ett departement inte kan göra en utredning med samma självständiga perspektiv som, låt oss säga, en kommitté kan göra, allra minst som en kommitté, sådan som processlagberedningen skulle kunna göra. Emellertid ha kammarens ledamöter i utskottets betänkande fått alla fakta, som äro av värde i denna p. m., redovisade för sig. Det var av rent formella skäl, som vi gjorde så. Vi bruka inte trycka såsom bilagor promemorior, som tillställts oss ifrån departementen. Det måste finnas en gräns mellan riksdagens och Kungl. Maj:ts behandling av ett ärende, och det torde vara lämpligt, att vad Kungl. Maj:t har att meddela riksdagen framföres i form av kungl. propositioner, och inte på det sätt, att det till riksdagens ledamöter mer eller mindre privat eller officiellt utdelas promemorior. Man vinner också, om man nu går den vägen — jag rekommenderar nämligen Kungl. Maj:t att meddela riksdagen de upplysningar, som behövas i form av propositioner — att de myndigheter, som få yttra sig, innan ärendet förelägges riksdagen, erhålla tillgång till de synpunkter och det material, som Kungl. Maj:t vill ha framlagda. Till exempel i detta fall högsta domstolen: högsta domstolen fick inte alls till sig meddelad någon p. m. från departementet, där man försökt sätta in denna fråga om skiftesmålen i det stora sammanhanget, och vad är följden? Följden är, att då högsta domstolen yttrar sig i ärendet, talar högsta domstolen bara om denna

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

föreslagna åtgärd att införa en ny instans för skiftesmålen och argumenterar helt och hållet bara från den utgångspunkten. Det är självklart, att högsta domstolens yttrande skulle ha blivit helt annorlunda, om denna departementets p. m. framlagts inför högsta domstolen.

Jag är övertygad om, att därest riksdagen hade blivit i tillfälle att studera denna fråga om skiftesmålen, insatt i sitt större sammanhang, så skulle den förelegat i en helt annan belysning än nu är fallet. Jag vill bara framhålla en enda sak. Enligt de uttalanden, som äro gjorda både från Kungl. Maj:t och riksdagen, är det ju så gott som säkert, att man kommer att införa muntlig förhandling i högsta domstolen. Klart är, att då kommer arbetsättet därstädes att bli i hög grad förändrat. Det skulle naturligtvis ha varit ytterst intressant, om man hade fått den frågan belyst, i vad mån detta ändrade arbetsätt, som vi ha att motse i högsta domstolen, kan vara av betydelse för problemet om högsta domstolens möjlighet att avverka sin arbetsbörda. Den föregående ärade talaren yttrade, att den synpunkt om sammanhangets betydelse, som jag här antytt, har ingen betydelse, därför att processlagberedningen har i sitt utlåtande i denna isolerade fråga yttrat, att om man löser den frågan, utgör dess lösning intet hinder för den stora processreformen. Det är alldeles riktigt att detta yttrande fällts, men det är inte det, vi vilja veta, utan vad vi vilja veta, är, om det för att minska högsta domstolens arbetsbörda är nödvändigt att man slår in just på den här vägen, att man just avskaffar det nuvarande sättet för skiftesmålens handläggning i de olika instanserna.

Jag anser för min del, att det också finns all anledning att gå in på sakens praktiska sida och att inte sätta på sig skygglappar, såsom skett i propositionen, innan man tager ståndpunkt i frågan.

Den föregående ärade talaren yttrade, att för närvarande är det så, att en enda samhällsklass har ett privilegium på bekostnad av andra samhällsklasser, enär dessa andra samhällsklasser få lida därigenom, att deras mål inte bli av högsta domstolen avgjorda inom rimlig tid, och detta endast för att man skall tillgodose en privilegierad samhällsklass, nämligen jordägarna. Det kan verkligen ifrågasättas, om det inte är att vända frågan på en alldeles felaktig led. Saken är nämligen den, att dessa skiftesmål i många fall påtvingas en jordägare, utan att han på minsta sätt vare sig aktivt eller passivt har givit anledning till dem. Han blir mången gång endast i sin egenskap av jordägare inblandad i dylika mål.

Nu har man redan för närvarande praktiskt taget tre instanser för sådana mål. Det finns tre tillfällen, då jordägaren måste tillvarataga sina rättigheter. Först är det förrättningen på marken. Sedan går ärendet till en ägodelningsrätt och därifrån går det till högsta domstolen. Det är det privilegium, varom den ärade talaren yttrade sig och som han betecknade som så skriande och orättvist mot andra samhällsklasser. Men vad är det meningen, att man skall göra nu? Jo, nu är det fråga om att för dessa mål skapa en rättegångsordning av fyra instanser. Ligger inte däri en orättvisa som är skriande? Varför skola dessa människor vara skyldiga att bevaka sina intressen fyra gånger, innan de kunna få ett slutligt avgörande, medan andra samhällsklasser inte behöva göra det mer än tre gånger? Det kommer naturligtvis att medföra ökat besvär och ökade kostnader för dem.

Vidare vill jag påpeka, att det ur rent organisatorisk synpunkt naturligtvis inte kan vara lämpligt, att man i den instansordning, som nu finnes och som är byggd på specialiseringsgrundsatsen, inför en instans, som icke är byggd på denna grundsats. Målen gå, som jag nyss nämnde, från lantmäteriförrättningen ute på marken till ägodelningsrätten, som är en specialdomstol, och från denna rätt gå de till högsta domstolen, där man också har specialiserat sig så

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)
 långt man har kunnat bekväma sig till i vår ytterst konservativt arbetande högsta domstol. Man har nämligen särskilda skiftesföredragande i domstolen. Man har således funnit, att dessa mål fordra en särskild utbildning hos den, som skall utreda dem i sista instans. Nu är det meningen, att man emellan dessa båda specialdomstolar skall införa en hovrätt, där specialiseringsgrundsatsen inte kan komma att tillämpas, allra minst enligt propositionen, som ju föreslår, att målen skola fördelas på samtliga hovrätter. Hade man slagit in på den vägen, att målen skulle behandlas vid *en* hovrätt, som kunde inrätta en skiftesdivision, hade den anmärkning, som jag här framställer, inte varit så allvarlig. Men som det nu är, måste väl den anmärkningen vara motiverad, ty det är naturligtvis alldeles omöjligt att i alla hovrätterna skapa en speciellt sakkunnig behandling av dessa ärenden.

När jag nu särskilt betonar denna anmärkning, står jag i full överensstämmelse med lantmäteristyrelsen, som i sitt yttrande mycket starkt har framhållit, att det behövs fackmässig utbildning av dem, som skola förbereda ärenden av detta slag till avgörande i högsta domstolen. Lantmäteristyrelsen har på grundval av den praktiska erfarenhet, som styrelsen förvärvat rörande dessa måls beredning, betonat, hurusom dessa mål i allmänhet ha en mycket invecklad förhistoria och att det kräves stor vana vid arkivforskningar och vana vid att bedöma de fakta, som framläggas i gamla handlingar, vilka måste studeras med rättshistorisk teknik. Det behövs allt detta, för att en tillförlitlig utredning skall kunna föreläggas dem, som avgöra ärendet i sista instans. När man nu stoppar in hovrätterna, som inte kunna grunda sitt avgörande på lika tillförlitliga utredningar, är det klart att man inför ett led, som ur organisatorisk synpunkt icke är tillfredsställande.

Men, säger man, det här är den enda möjligheten. Det finns inga andra utvägar att minska högsta domstolens arbetsböda. Jag vet inte, hur man kan våga säga detta. För min del skulle jag naturligtvis helst vilja avvakta ett utlåtande ifrån processlagberedningen i denna stora fråga, innan jag gör några som helst uttalanden om de andra utvägar, som kunna stå till buds, men det må vara mig tillåtet att helt preliminärt tala om några andra utvägar, som varit diskuterade och framlagda till beaktande under ärendets tidigare handläggning.

Jag ber sålunda att få erinra om att man förut har diskuterat, huruvida det inte skulle kunna påskynda arbetet inom högsta domstolen, om man tillsatte ordförande på domstolens avdelningar och kanske också en ordförande för högsta domstolen i dess helhet. Herrarna kanske tycka, att det är ett fantastiskt förslag. Man vet ju, att inom domstolen en stark önskan finnes att bibehålla den dekapitering av domstolen, som skedde, när Konungen upphörde att vara domstolens ordförande. Men detta förslag har dock framkastats av en så allvarlig institution som den svenska riksdagen, vilken 1915 i en skrivelse uttalade, att denna utväg borde utredas. Under sådana omständigheter kan jag inte förstå, att det kan vara skäl för vederbörande att utan vidare vifta bort en utredning på den linjen. Det är mycket möjligt, att en sådan anordning skulle kunna leda till en kraftigare ledning av arbetet inom högsta domstolen och medföra en snabbare avverkning av målen än som nu sker. Och för övrigt: kommer inte händelsernas eget tvång att framkalla ett övervägande av denna möjlighet? Nu skall den muntliga förhandlingen införas i högsta domstolen. Blir det inte då nödvändigt, att man har bestämda ordföranden på avdelningarna, och kan det inte hända, att det i detta sammanhang även blir nödvändigt att man utser en ordförande för domstolen i dess helhet? Allt detta är frågor, som varken herr statsrådet eller jag kan yttra någon bestämd mening om i detta nu, och därför finns det naturligtvis goda skäl för mig, om

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

jag säger, att vi här ha en utväg, som borde utredas, innan man förklarar, att det inte finns någon annan väg än den, som föreslås i propositionen.

Vidare finns den utvägen, att man verkligen justerar summa revisibilis efter det förändrade penningvärdet. När vi nu en gång här i Sverige ha infört en summa revisibilis och bestämt dess storlek år 1915, finns det ju ingen anledning att låta den anordningen förlora i betydelse därigenom att man inte justerar den penningsumma, som bestämdes — 1.500 kronor — efter penningvärdets fall. Man säger, att 1.500 kronor då var detsamma som 2.500 kronor nu, och då borde man väl något överväga lämpligheten av en justering. Den kanske inte betyder så mycket, men därigenom skulle väl i alla fall vinnas, att anordningen åter fick samma betydelse som när den infördes 1915. Och man får komma ihåg, mina herrar, att man inte bör betrakta summa revisibilis såsom en rent odemokratisk anordning, ty visserligen kan den i vissa fall avskära en talan för den fattige, men i många andra fall skyddar bestämmelsen den fattige, som har vunnit i hovrätten och som har en rik motpart. Det kan i sådana fall vara av mycket stor betydelse, att han får sin rätt så fort och så billigt som möjligt, just därför att han är fattig.

Man kan naturligtvis även mycket allvarligt taga upp till övervägande frågan, om det skall vara nödvändigt för framtiden att låta högsta domstolen yttra sig i nådemål. Jag vågar påstå, att herr statsrådet inte heller kan avvisa den möjligheten till avlastning av högsta domstolens arbetsbörda såsom varande av den beskaffenheten, att man överhuvud taget inte kan diskutera den. Tvärtom kommer den saken helt säkert att visa sig vara ett problem, som förtjänar att noggrant studeras.

Slutligen ha vi frågan om konformiteten, helt säkert kombinerad med summa revisibilis, såsom skett vid föregående tillfällen. Det är en tanke, som framförts av en så stor auktoritet som lagutskottet 1915. Det är sant, att riksdagen inte band sig för denna lagutskottets idé, men det är dock en tanke, som inte kan betecknas såsom ett löst hugskott, när den har formulerats och framförts av ett lagutskott.

Till sist kan man också ifrågasätta, om det inte kan vara skäl att överväga en kraftigare tillämpning av bestämmelserna rörande rättegångsmissbruk och eventuellt en reform av lagstiftningen på det området.

Dessa utvägar ha framförts i utskottets utlåtande och tidigare från flera håll. Dessutom har herr Lindhagen i det intressanta särskilda yttrande, som han har fogat till utskottets utlåtande och som jag rekommenderar kammarens ledamöter till noggrann genomläsning, påvisat en hel del ytterligare åtgärder, som skulle kunna komma i fråga. Med få ord sagt: Under ärendets handläggning efter propositionens framläggande har man genom att framdraga allt detta material lyckats vidga synfältet högst betydligt utöver den ram, inom vilken det inskränkts i propositionen. Man har allt tydligare fått det stora sammanhang markerat, i vilket denna fråga måste insättas, om man skall nå en lösning, som är förenlig med de intressen, som hela vårt folk har av att alla olika slags mål bli handlagda på det mest ändamålsenliga sättet.

När utskottet nu förordar, att man skall avslå den kungl. propositionen och återvända till denna fråga först i ett större sammanhang, sedan processlagberedningen fått yttra sig om processreformen i hithörande delar i ett sammanhang, har man sagt, att utskottet vill slå vakt om ett klassprivilegium för jordbrukarna; men så är, såsom jag här försökt utveckla, inte på minsta sätt förhållandet. Vad utskottet velat säga är, att det inte vill vara med om en lösning av denna fråga på det sättet, att man nu helt plötsligt berövar landsbygdens befolkning en skälig anordning, vars berättigande aldrig förut ifrågasatts, utan att man för denna befolkning lägger fram bevis för nödvän-

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftes mål. (Forts.)

digheten av att dess intressen skola offras och tillbakasättas, därför att det inte finns några andra utvägar. Jag tycker, att det är en hårdhänt behandling av landsbygdens befolkning, då Kungl. Maj:t i propositionen, sådan den är framlagd för riksdagen, gör en sådan framstöt gentemot den hittillsvarande ordningen, och det skulle glädja mig, om jag av herr statsrådets yttrande kunde finna, att herr statsrådet, när herr statsrådet hör, hur detta förslag nu verkligen uppfattas från deras sida, som det närmast berör, skulle vilja gå med på att behandla ärendet på ett mjukare sätt än som skett, när man på detta sätt lösryckt frågan ur dess sammanhang och föreslagit riksdagen att däri fatta ett isolerat beslut.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets framställning.

Herr Frändén: Herr talman! Jag ber att få fastslå, att det uteslutande är landsbygden, och huvudsakligast landsbygdens jordägare, som beröras av det lagförslag, som här föreligger. Herr Sam Larsson började sitt anförande med att säga, att alla borde vara eniga om att man genom denna anordning skulle vinna en stor lättnad för högsta domstolen och därmed en ökad snabbhet i rättsskipningen i allmänhet. Det må vara honom obetaget att tillägna sig den åsikten, men lantmännen måste ovillkorligen få lägga en något annan synpunkt på denna fråga.

Vad innebär nu den föreslagna lagändring, som föreligger för kammarens avgörande? Den innebär för det första, att kostnaderna för jorddelningsmålen måste bli väsentligt större, och för det andra, att expedieringen av jorddelningsmålen försenas. Det är synpunkter, som herrarna måste förstå, att vi ute på landsbygden måste taga hänsyn till.

I propositionen framhålles, att dessa mål nu behandlas i endast två instanser, men det är väl knappast riktigt. Jag håller före, att skiftesförrättningen i och för sig är en självständig rättsinstans. Med den noggrannhet, varmed skiftena nu förrättas av skickliga lantmätare och kloka godemän, läggas, innan förrättningen är klar, många tvisteämnen tillrätta, så att det, när skiftet är färdigt, inte återstår mycket att tvista om. Jag menar därför, att man får lov att säga, att skiftesförrättningen också är en rättsinstans liksom ägodelningsrätten och högsta domstolen. Således passera, såvitt jag kan förstå, jorddelningsmålen tre instanser. Att dessa mål nu skulle behandlas såsom något slags försöksobjekt, då det gäller att minska högsta domstolens arbetsbörda, kan jag icke finna vara riktigt.

Herr Sam Larsson gjorde den invändningen, att det inte kunde ha någon vidare betydelse, att den gällande rättsordningen ägt bestånd i över hundra år. Han menade, att det inte kunde betyda något i realiteten. Men det måste väl ändå betyda någonting. Jag har åtminstone aldrig hört, att jordägarna ha klagat och varit missnöjda, sedan jorddelningsmålen avgjorts i högsta domstolen, utan då ha de alltid ansett, oavsett om de vunnit eller förlorat, att det varit riktiga utslag.

Man har för övrigt inte heller kunnat påvisa, att den föreslagna förändringen av jorddelningsmålens handläggning skulle ha den inverkan på arbetsbalansen i högsta domstolen, att man skulle kunna vinna det åsyftade resultatet. Inte ens statsrådet har i sin framställning kunnat påstå det. Då mena vi jordbrukare ute på landsbygden, att man här i otid vill rucka på en förordning, som i alla fall har bestått så länge. Utskottet har också anvisat andra utvägar, som möjligen lika säkert skulle leda till det önskade resultatet som någonsin de förslag, som framställas i propositionen. Det förefaller mig vara så, att även om arbetsbalansen är stor i högsta domstolen, borde det väl, efter-

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

som frågan kommit upp först i år, inte vara värre brådska än att man kunde taga hänsyn till de utvägar, som utskottet anvisar, och undersöka, huruvida man inte kan nå sitt mål utan att behöva ställa landets jordägare i en sådan försämrad situation, som förslaget i den kungl. propositionen skulle medföra.

Då jag, herr talman, är livligt övertygad om, att det vore en lycklig lösning, om man ginge tillväga på det sätt, som jag här har utvecklat, ber jag för min del att på det livligaste få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen yttrade, att han med hänsyn till att den i anledning av riksdagens 500-årsjubileum anordnade minnesutställningen i nationalmuseet komme att öppnas kl. 5 e. m. innevarande dag finge hemställa, att den fortsatta överläggningen rörande det nu föredragna utlåtandet måtte få uppskjutas till aftonsammanträdet.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 20, angående arvode åt professorn jur. dr H. G. F. Sundberg, vilken inom utskottet biträtt vid behandlingen av viss fråga;

statsutskottets utlåtanden:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad löneklassplacering för vissa beställningshavare vid artilleriets fabriker och tyganstalter;

nr 136, i anledning av väckt motion om tillfällig löneförbättring åt skrivaren och bokföraren vid fortifikationsförvaltningen i Boden Emma Pehrsson;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönetursberäkning och lönetillägg för vissa lärare inom folkskoleväsendet;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande under budgetåret 1935/1936 av kostnaderna för pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader för årlig taxering jämte en i ämnet väckt motion;

nr 140, i anledning av väckt motion angående åtgärder mot extra-ordinarie-systemet inom statsförvaltningen;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till handelsdepartementet; samt

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av vissa kostnader för folkskoleväsendet m. m. jämte åtskilliga i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 224 med förslag till vissa ändringar i och tillägg till gällande tulltaxa, i vad angår införande av tull å manganjärn;

nr 54, i anledning av vissa motioner avseende ändringar i gällande kommunalskattelag m. m.;

nr 55, i anledning av väckt motion angående utredning och förslag i fråga om revision av skattelagstiftningen;

nr 56, i anledning av väckt motion om ändring eller förtydligande av bestämmelserna om restitution av B-skatt;

nr 57, i anledning av väckta motioner om åtgärder för effektiv indrivning av skogsaccis och skogsvårdsavgifter;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande godkännande av ett avtal mellan Sverige och Tyska riket angående handräckning i beskattningsärenden; samt

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Tyska riket för undvikande av dubbelbeskattning beträffande arvsskatt, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 65, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställningar om vissa ändringar i avlöningsreglementet för befattningshavare vid riksdagens verk ävensom i vissa andra avlöningsbestämmelser för riksbanken m. m.;

nr 66, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag angående vissa ändringar i bankoreglementet;

nr 67, i anledning av delegerades för riksdagens verk förslag till tjänstepensionsreglemente för riksdagens verk;

nr 68, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till reglemente angående tjänstepension för arbetare vid riksbankens sedeltryckeri och pappersbruk;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 13 § andra stycket lagen för Sveriges riksbank den 30 juni 1934 och av §§ 9 och 17 lagen om rikets mynt den 30 maj 1873; samt

nr 71, angående ersättning åt av bankoutskottet anlitat biträde vid behandling av vissa ärenden;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående uttagande i vissa fall av ogulden utländsk utskyld eller allmän avgift, m. m.; samt

nr 51, i anledning av väckta motioner om åtgärder till ernående av ökad säkerhet till sjöss;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 31 med förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 32 med förslag till lag angående tillägg till lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 33 med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 8 § strafflagen, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 32, i anledning av väckta motioner angående visst tillägg till 11 kap. strafflagen;

nr 33, i anledning av väckt motion om ändring i vissa avseenden i motorfordonsförordningen;

nr 34, i anledning av väckt motion om förbud mot hastighetstävlingar med motorfordon å allmänna vägar; samt

nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 171 med förslag till förordning om ändring i vissa delar av vägtrafikstadgan den 20 juni 1930 (nr 285), dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt i vissa fall till jakt å vildkanin m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 80, i anledning av väckta motioner om åtgärder till höjande av skogsbrukets ekonomiska bärkraft m. m.;

nr 81, i anledning av väckta motioner om anslag till organiserandet av landets skogsägare; samt

nr 82, i anledning av väckt motion om viss lönefyllnad till statstjänstemän i Linköping, i vad motionen rör jordbruksärenden.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 256, till Konungen i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.50 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Lördagen den 25 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Fortsattes överläggningen angående andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang. in-
rättande av en
mellaninstans
i skiftesmål.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Herr talman! Justitieministern och borgmästaren från Norrköping voro vid förmiddagsmötets slut antecknade före mig. De ha nu strukit sig för att överlämna åt mig att tala inför den handfull ledamöter, som infunnit sig redan vid aftonmötets början.

Det var intressant att höra herr Sam Larssons i sak korta inledningsanförande. Han hade inte yttrat sig något i utskottet. Jag kan inte påminna mig, att någon av de andra reservanterna gjort det heller, med undantag av att en av dem uttalade sig för nådemålets hänvisning uteslutande till konseljen. Men det kan man heller inte fordra, ty det gäller här ett för reservanterna främmande ämne. Man måste ha upplevat det.

Nu anmärkte herr Larsson mot att detta viktiga ärende kommit sent in till kamrarna. Det är alldeles riktigt. Men det råar ödet för. Talaren vet väl, att tredjemansfrågan till den grad upptagit andra lagutskottet, att det inte varit tid övrig att komma tidigare fram med denna sak, trots att den var föredragen innan tredje man kom före.

Så gjorde Sam Larsson vidare erinran mot att den P. M., som skickats in till lagutskottet från justitiedepartementet, inte har intagits i utlåtandet. Såsom

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)
utskottets ordförande redan upplyst, har en fullständig historik över allt, som förekommit i frågan, här blivit gjord i utlåtandet och det på ett än kompletterande och än förkortat men i båda fallen mera instruktivt sätt än promemorian.

Sedan ingick Larsson som sagt kort på själva saken. Därav framgick att han knappast läst utskottets betänkande och inte heller ett spår av vad jag skrivit. Ty då hade han väl varit något litet försiktigare i sina påståenden.

Men i alla fall, en sak, som måste avgöras politiskt-auktoritativt och följaktligen företrädesvis som en partifråga, kan ju inte bli behandlad som en sakfråga. I talarens första anmärkning låg dock en förnimmelse, att detta är en betydelsefull fråga. Det gäller nämligen *en jordfråga* och i detta fall allmogens gamla speciella besvärigheter. Därför har jag, med hela min kärlek till jordens fundamentala problem och min erfarenhet som domare och lagstiftare också ägnat mig åt denna sak i utskottet.

Den sociala jordfrågan är ganska undanskjuten nu. Det är industri- och stadskulturen, som härskar och bestämmer riktlinjerna. Den står främmande för jordfrågan. Denna angelägenhet är dock en jordfråga, en fråga, som bondeförbundet nu även har motionerat uti. Även här borde kunnat uppstå en kontakt mellan bondeförbundet och socialdemokraterna. Men här gå de totalt skilda vägar utan någon förståelse av varandra — i en sak, som dock är så begriplig och lättfattlig, om man vill sätta sig in i densamma. Nå, det är ju dock bara en jordfråga! Tacka vet jag industri-, arbetsgivare- och arbetarefrågorna och stadskulturens intressen. Då bli frågorna stora, och då blir man intresserad att sluta allianser.

Det här är dock som sagt en betydelsefull sak. Ända sedan 1827 — sålunda över 100 år — har denna processordning för jorddelning varit lag i landet. Det ligger någonting i detta. Jordens fördelning till besittningstagande och brukande är en av samhällets grundvalar. Därför har denna instansordning kunnat bli så långlivad. Till och med så långlivad, att, såsom lantmäteristyrelsen med skärpa har framhållit, ingen av de tre stora kommittéer, som förberedde 1925 års lag om delning av jord på landet — den som efterträdde den gamla skifteslagstiftningen — och heller ingen annan ifrågasatt någon rubbning i den beprövade rättegångsordningen för jorddelningsmål.

Även detta rättsområde har hitintills tilldelats tre domstolsinstanser. Formaljuridiken vill inte låtsas om, att den första instansen dock är lantmätaren och gode människens skiljande mellan parterna och dömande på själva marken. Där sker, herr justitieminister, det väsentliga dömandet. Sedan kommer saken antingen underställningsvis till den andra instansen, ägodelningsrätten, eller också genom besvär, när det gäller ensittarmål. Därifrån har saken under nämnda långa tid kunnat fullföljas direkt till Konungen utan några spärrbestämmelser för lägre värden eller annorledes.

Den lilla bondens jordbesittning är ock lika värdefull för folk och land som de stora domänernas, ja i stort sett ännu värdefullare. Dit höra också ensittarna, om vilkas ockvalda besittning av ett hem kan sägas detsamma. Sålunda tre instanser. Nu är det meningen att tillskapa en fjärde instans. Den bryter sönder den gamla ordning genom att insticka en hovrätt mellan ägodelningsrätten och högsta domstolen.

Vad angår tidsförloppet inom jorddelningsmålens första instans, togo ju byaskiftena tidigare många år. Nu äro byarna mestadels skiftade. Det är i stället delning av hemman som äger rum, och dess tidsutdräkt går in på andra året i medeltal, såsom för mig uppgivits av vederbörande i lantmäteristyrelsen. Det är ungefär samma tid, som åtgår i högsta domstolen för de mål, som nu äro där balanserade: inemot andra året. Nu skall här offras, icke den första instansen och dess långsamhet och höga kostnader, för att mål i högsta

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

domstolen skola få en bättre tidsbegränsning än jorddelningsmålen få i första instans.

Nå varför? Är det därför, att själva den gamla ordningen är så dålig? Det står ingenting därom i propositionen. Det sker bara för det syftet, detta eviga syfte att söka minska och helst, åtminstone tillfälligtvis, avskaffa arbetsbalansen i högsta domstolen — »per fas et nefas» skulle man nästan kunna säga. Man har genom den rovbrytning, som nu föreslagits på den gamla jorddelningen, *vunnit fattiga 100 mål högst*, enligt vad som dikterades till statsrådsprotokollet den 21 december 1934. Man vet ingenting med visshet. Det är nu som alltid endast en gissning. Det kan bli vad som helst. I regel bruka dylika antaganden mynna ut i för litet.

Nu skola de där 100 målen vinnas genom en omväg över hovrätterna, som skola inrättas som spärrfästning. Där rycker då automatiskt genast upp summa revisibilis, de 1,500 kronornas värde, som måste uppnås för att enligt 1915 års lagstiftning ett mål skall få fullföljas därifrån. Man kan verkligen fråga sig: varför inte lika gärna låta målen fullföljas omedelbart fortfarande från ägodelningsrätterna till högsta domstolen och där uppsätta en sådan spärr? Då vore man också ifrån det aktuella bekymret, hur hovrätterna skola inpassas och kostnaderna därför bestridas. Det ligger nu i vida fältet. Justitieministern har i sitt yttrande till statsrådsprotokollet lämnat det till framtiden. Det är en ny gris, som vi köpa i säcken.

Högsta domstolens arbetsbalans har varit det eviga bekymret så långt jag minnes tillbaka och även före mina dagar, och vad kan den bero på? Vi ha sökt bota sjukdomen genom *kvacksalveri*. Det är ett talande exempel till den gamla satsen: vårdlösa roten och ändå ordna grenarna, det är omöjligt.

Nu gäller det ett provisorium, till dess att processprogramberedningen blir färdig med sitt slutliga förslag. Något annat än ett provisorium är det inte.

Hur stor är *balansen*? Balansen var 1915 2,628 mål. 1934 är den bara 1,033, och 500 oföredragna mål måste, säges det, föreligga för att högsta domstolens arbete skall kunna gå sin jämna gång. Alltså är det 500 mål som böra avdragas från 1,033. Det gör 533 plus alla inkommande nya mål, som måste för ögonblicket avarbetas normalt. Nu tror man sig ha löst frågan på det sättet, att såsom på regeringens förslag redan i år beslutats, det tillsättes fyra nya extra justitieråd. Det har skett som alltid under beklagande av att man måste tillgripa en sådan utväg. Sedan har dock inte försports, att därav skulle ha kommit till stånd någon sämre rättsskipning än förut. Men så har det räknats ut att ytterligare 100 mål, som nu gå till högsta domstolen, måste få stanna i hovrätten. För ändamålet har då föreslagits den föreliggande omgestaltningen av jorddelningsmålen rättegångsordning. Dessa två faktorer tillsammans skulle då ha den verkan, att med 1936 högsta domstolen skulle uppnå en normal balans.

Nu vill jag i alla fall, som skett i mitt särskilda yttrande, erinra om att riksdagen på motion av mig i år begärt en avsevärd revolution i biljuridiken, som kommer att medföra en ofantlig minskning av trafikprocesserna och ett betydligt förenklande av dem. Det gäller nu en lagstiftning, som försummas, då man häromåret — jag vill minnas 1933 — sökte minska balansen i högsta domstolen, genom att med de 1,500 kronorna öka spärren för trafikmålen till högsta domstolen. Den stora orättfärdigheten uti biljuridiken skall nu upphävas. Därigenom vinnes förmodligen mer än genom de 100 mål, som nu skola avskiljas från jorddelningsmålen.

Lantmäteristyrelsen och övriga vederbörande ha ansett, att *jorddelningsmålen äro av »en egenartad natur»*, såsom organisationskommittén uttrycker sig. De kräva sin särskilda tågordning i processuellt avseende. Därför har bibe-

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftes mål. (Forts.)

hållits de två första instanserna men mellan dem och högsta domstolen har skjutits in hovrätterna såsom en fjärde instans. Detta blott för att på denna väg, som sagt automatiskt gissningsvis utesluta 100 jorddelningsmål från fullföljd till högsta domstolen.

Utskottet har yrkat avslag på förslaget. Det vill inte kullkasta en gammal institution, som sprungit fram ur jorden som en riktig och beprövad sak. Beträffande den definitiva ordning till förekommande av balans i högsta domstolen får man ju avvakta förslag därom ifrån processberedningen.

Nu finnas dock andra utvägar, som kunna anlitas genast utan en sådan avvaktan. Utskottet begär nu en utredning därom. Jag har i utskottet med stöd av min egen erfarenhet i alla instanser inlåtit mig på utvägarna.

Det första — vilket det inte röres vid — är, att lika väl som hovrätterna fått en *effektiv arbetsledning* måste också högsta domstolen ha en sådan. Det har visat sig — såsom av mig skildrats — hurusom i förening med god vilja den division, där jag en tid tjänstgjorde i hovrätten — den Törnquistiska divisionen — genom ordförandens målmedvetenhet aldrig hade någon balans under det att de övriga divisionerna jämt hade balanser. Det väckte föregelse på de andra divisionerna, men inte efterföljd.

Sedan har denna ordning uti hovrätten blivit genomförd tack vare initiativ från de tre presidenterna i hovrätterna, däribland den nuvarande justitieministern. De föreslogo och Kungl. Maj:t stadgade, att enligt hovrätternas arbetsordningar alla inkomna mål skulle vara föredragna före sommar- och julfrierna på varje division. Det slog så i spann, att nu uppkommer det inte vidare några balanser, och inga ferier har det heller behövt prutas på.

Beträffande högsta domstolen var det under min tjänstgöring som föredragande så, att det tillfälligtvis i tjänsten äldsta justitierådet tjänstgjorde som ordförande. Men det fanns ingen president för domstolen, och icke heller någon förordnad ordförande på avdelningarna, såsom nu är fallet i hovrätterna, där presidenten också är skyldig att föreslå en »lämplig» person till ordförande på avdelningarna. Det behöves självfallet också i högsta domstolen. Vi föredragande efterhörde vilket justitieråd som kunde väntas komma att sitta som ordförande. Då visste vi om det skulle gå mycket långsamt, lagom långsamt eller tämligen fort. Och när vi fått veta det, beredde vi oss till det antal mål, som behövdes för en sådan ordförande. Den förste ordförande, som jag föredrog för, var justitierådet Svedelius, och det var en fart! Han var den siste på den skansen, och det var hans sista session också. Det var på samma gång ett samlat lugn, undvikande onödigt kallprat. Det gick åt till den grad med mål, att något liknande upplevde jag sedan aldrig inom högsta domstolen. Det var den sista glimten av högsta domstolens s. k. patriarkaliska period.

Nu menar jag, att först och främst en sådan ordning som i hovrätterna bör införas också i högsta domstolen. Den är ju även en mänsklig inrättning precis som hovrätterna och underrätterna. Där får det inte ifrågakomma någon balans. De mål, som komma in, måste avgöras, vid behov genom tätare eller längre sessioner, kvällsarbete o. s. v. Om det blir en tillströmning av oväntade mål — då må anlitas extra arbetskraft, alldeles som riksdagen i år har beslutat för högsta domstolen. Det är ju på *karaktärsdningen* även inom ämbetsmannaståndet, som det främst beror vad man även på detta område kan uträtta. Därmed uträttas vida mer än genom mekaniska anordningar. Det är min erfarenhet. Vi blevo i hovrätten alldeles smittade av vår ordförande Törnquist. För oss kändes det som en helig uppgift att förekomma balans. Och det kändes som en lättnad i arbetet att arbeta för en sådan uppgift.

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

Nu är det tyvärr så, att på de högsta ställena är man så gentil mot varandra. Man drar sig för att någonting så högt som en högsta domstol skulle sättas under en arbetsordning med effektivitet, men det måste en gång ske, och det kommer högsta domstolen också själv att må bra av. Deras ferier, som ju äro längre än på andra ställen, komma då säkerligen dem fortfarande oavkortade till godo, alldeles som skedde i hovrätterna.

Här möta sålunda i högsta domstolen två utvägar, nämligen arbetsledning och skyldighet att avgöra inkomna vilande mål före sommar- och julferier.

Vidare står till buds *indragning av lagrådet*. Dit äro fyra justitieråd nu delegerade från rättsskipningen och sitta i lagrådet. För att inte bli för lång får jag hänvisa till vad jag skrivit därom i utskottet. Lagrådet är en institution, som blommat ut. Det förekommer inte i något annat land en sådan institution. Vi ändra ju grundlagen, kommunallagarna och en mängd andra lagar och författningar, som ha lags karaktär, utan att höra lagrådet. Det går således för sig. Lagrådet är en oerhörd spärrfästning emot lagstiftningar, som måste snabbt komma till stånd. Jag har nu, som många gånger tidigare, kommit till den slutsats, att man bör — gärna med salut — avtacka denna spärrfästning emot de mänskliga behoven, som ha nog så långa vägar ändå på sin väg till och genom statsmakterna.

Så är det fyra ledamöter i högsta domstolen, som också äro avkopplade från rättsskipningen för s. k. suppleanttjänst. Det har jag lärt mig i årets proposition. Jag har inte vetat, att det går till på det sättet. Emellertid äro alltså i regel fyra ledamöter avkopplade varje vecka. När någon ledamot på de tjänstgörande avdelningarna får förfall, är någon av de fyra skyldig att rycka in och det även under semester. Däremellan »torde» de, som det säges i propositionen, sysselsätta sig med att bereda cirkulanta mål eller sätta sig in i litteraturen o. s. v. Jag menar, att såsom det för övrigt i världen sker och lär vara brukligt ännu i våra grannländers högsta domstol, så bör man, när ett justitieråd får förfall, tillsätta en vikarie, som tjänstgör bara under den tid, då förfallet äger rum. Därigenom kunde åtminstone en del av de fyra ledamöternas tid inbesparas för rättsskipningen. Jag vet inte om möjligen justitieråden behöva ännu längre ferier än de ha i övrigt, så att även någon del av denna extra semester för studier kunde äga rum, men någon vinning kan man där i alla fall åstadkomma. Sannolikt är det tillräckligt med de ordinarie omfattande semestrarna.

I samband med de mål, som inte få fullföljas i högsta domstolen till följd av summa revisibilis förekommer en *tredje avkoppling av justitieråd*, som äro tjänstgörande i högsta domstolen, nämligen för att pröva *dispensmål*. När tiden medger, deltaga de ock i rättsskipningen. Det har härvidlag tidigare föreslagits — jag har också varit med om det, och jag föreslår det även nu — att man skulle kunna låta hovrätterna, som kunna saken, få yttra sig därom. Divisionen där skulle alltså få yttra sig om dispensen. Då kunde dessa nyssnämnda ledamöter helt återbördas till högsta domstolen. Det upplystes en gång i lagutskottet av en expert, att en sådan ordning förekommer i England, och engelsmännen äro ju kända som ett praktiskt folk.

Sedan komma vi till *summa revisibilis*, den stora futtigheten skulle jag vilja kalla den. Det blev en stor sak under 1915 års riksdag. I frågan var den nuvarande justitieministern särskilt verksam såsom föredragande i ärendet i lagutskottet, och han värvade åtskilliga röster för saken även bland socialdemokraterna. Slutligen gick summan igenom efter votering. Den står nu kvar och anses såsom den omistligaste delen i spärren emot fullföljd till högsta domstolen. Domstolens ledamöter ha såsom botemedel särskilt förordat en höjning av summa revisibilis. Några medlemmar ha förmenat, att den åt-

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftes mål. (Forts.)
 minstone borde höjas till det penningvärde, som i våra dagar motsvarar 1915 års penningvärde för 1,500 kronor, d. v. s. till omkring 2,800 kronor enligt vad upplystes i lagutskottet. Ingen kan emot den senare utvägen säga, att den kommer med något nytt. Det är bara det gamla i renoverat skick. Men nu vågar ingen väcka det förslaget, ty, som Sam Larsson sade, det kunde väl inte vara riktigt att göra på det där sättet. Därför få de 1,500 kronorna stå såsom en milstolpe från det förflutna, alltmer och mer övervuxen av mossa såsom otidsenlig eller för litet framskriden. Med en sådan resignation har man ju också satt ett stort frågetecken bakom de 1,500 kronorna, både i princip och praktik. Om man alltså inte nu vågar höja gränsen ens till vad som motsvarar det gamla beloppet, så reser sig ånyo frågan: Varför kan man inte taga bort också denna gamla futtighet och gå omsider till en rationell organisation av rätten till fullföljd i högsta instans?

Jag har för min del hävdad — och det är inte främmande för processväsendets reformering, det talas därom ibland även i andra länder — att med synnerligen stort fog kan göras gällande, att om hovrätten är god nog som sista instans för ett förmögenhetsmål till ett värde under 1,500 kronor, så är hovrätten också god nog såsom sista instans även för övriga förmögenhetsmål. Kan någon ge en rimlig förklaring, varför inte det skulle gå ihop? Nog skulle man kunna genom att taga bort summa revisibilis i stället låta alla förmögenhetsmål fullföljas efter dispensprövning. Då berodde det i alla fall inte på en slump nämligen, om det gällde t. ex. 1,501 eller 1,499 kronor och det statuerades omsider en lika rätt för alla. Då komme fullföljden också att få en rationellare prövning än genom den andra sorgligt mekaniska ordningen. Då fick man till högsta domstolen ungefär allt, som borde få komma dit.

Så ha vi *nådemålen*. För dem voro tidigare två justitieråd detacherade att deltaga i konseljen, men detta är avskaffat nu. Jag har utvecklat, varför nådemålen, även enligt min erfarenhet, inte vidare behöva betunga högsta domstolen. Krav härom ha ofta framkommit även från domstolen. Det lär inte finnas något annat land, där man har en motsvarande ordning. De sterila ideologierna från 1809 spöka igen. Det gäller här icke någon rättsskipningsfråga. Det är andra synpunkter, som göra sig gällande. Nåd skall enligt lag beviljas av regeringen, här som i andra länder. Också i denna väg vinna vi åtskilligt.

Redan är ordad om den förestående *minskningen av trafikmål*, som riksdagen i år redan begärt.

Vidare bör det ej förglömmas att inskrida även emot *rättegångsmissbruk*, och till sist får man väl, om andra utvägar tryta, falla tillbaka på det gamla spørsmålet om *prövning i högsta instans endast av rättsfrågan*.

Till sist bör i korthet redogöras för, huru denna proposition *föregriper rättegångsreformen*.

År 1931 kom en proposition med direktiv för en rättegångsreform. I anledning därav fattade riksdagen efter beredning av ett särskilt utskott beslut om direktiv, som avgingo till Kungl. Maj:t med uppdrag att utarbeta ett fullständigt lagförslag, grundat på riksdagens direktiv. Bland dessa direktiv förekom icke denna fråga. Således intet tillstånd från riksdagen, att för de förenämnda hundra målens skull omgestalta den gamla processordningen beträffande jorddelningsmål. Detta så mycket mindre som under hela det vidlyftiga förarbetet till 1929 års lag om delning av jord på landet och avsluten om denna lag icke från något håll ifrågasattes en omgestaltning av den mer än hundraåriga rättegångsordningen för jorddelningsmål.

Nu har justitieministern framträtt och begärt av riksdagen att få för trettio silverpenngar den förenämnda obetydliga, ovissa och stridiga vinningen.

En mängd olika meningar i hela saken eller i detaljer av saken förekom-

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

mer också i de utlåtanden, som ha avgivits här. Riksdagen försattes nu i det läget, att den först måste bestämma sig för hela saken, om vilken stridiga meningar råda, och så för de många omstridda detaljerna utan att vi veta någonting om vad den slutliga beredningen kommer att säga om den saken.

Det sades av Sam Larsson, att processlagberedningen livligt tillstyrkt denna sak. Det är ett fullständigt misstag, Sam Larsson. Hur kan man yttra sig på detta sätt. Med sin framtida totaluppgift måste beredningen vara mycket försiktig i förhandsuttalanden. Det har den också varit här. Processlagberedningen skriver: »Frågan om ändrad instansordning för skiftesmålen synes icke äga något direkt samband med spörsmålet om en allmän rättegångsreform.» Det är inte något direkt uttalande huruvida det nu framlagda förslaget bör genomföras eller icke. Men indirekt säges därmed, att högsta domstolens problem ej behöver såsom nu föreslagits sammanknytas med jorddelningsmålen processordning. Ännu tydligare, direkt varnande, uttalas detta i beredningens nästa yttrande så lydande: »Man torde böra räkna med att dessa mål även framgent skulle upptagas av specialdomstolar och handläggas i särskild ordning.» Märk väl: specialdomstolar och särskild ordning! I sin tredje sats bryter beredningen direkt staven över det nu ifrågasatta föregripandet av rättegångsreformens definitiva domstolsordning. Beredningen säger: »Sedan klarhet vunnits rörande den närmare utformningen av den allmänna reformen, borde naturligen tillses, i vad mån dessa principer kunde tillämpas även å skiftesmålen.» Först då således och icke nu.

Jag frågar justitieministern, om hans förslag icke innebär ett direkt åsidosättande av processlagberedningens nu återgivna framställning.

Sedan råder också, icke minst inom hovrätterna, meningsbrytningar, om jorddelningsmålen skola fullföljas till Svea hovrätt eller till alla hovrätter. Även den vittutseende frågan måste vi i blinda knäcka i dag av maktauktoritativ hänsyn, utan hänsyn till den blivande rättegångsreformen. Processlagberedningen yttrar härom: »Det finns skäl för båda delarna. Angående vikten av dessa skäl kunde beredningen inte uttala sig.» Innefattar detta också från beredningens sida ett livligt instämmande i propositionen, herr Sam Larsson?

Justitieministern betonar emellertid själv i sin proposition: »I samband med genomförandet av rättegångsreformen lär frågan om fullföljdsrätten till högsta domstolen kunna förväntas vinna en sådan lösning, att en situation, liknande den förutvarande, ej skall behöva uppkomma.» Det hoppas jag också. Jag tror, ja nästan vet, att detta kan åstadkommas. Men utsikterna försvåras, såvitt jag förstår, genom sådana sporadiska föregripanden av de stora greppen, som i detta fall av riksdagen år 1931 förordats. Man skulle kunna säga, att justitieministern med sin proposition för i dag slår krokben för sitt eget nyssnämnda uttalande om rättegångsreformens slutmål i den nu föreliggande punkten. Det av justitieministern utformade, tillfälliga behovet, som skall vara fyllt vid utgången av 1936, fyller ju *till större delen* redan genom den beslutade förstärkningen av högsta domstolens arbetskrafter. För spår mot ytterligare fattiga 100 mål om året finnas andra utvägar. Omdaning av biljuridiken kan visserligen först nästa år komma till stånd. Där är *en* sådan åtgärd påkallad redan i år. Den förstärkta arbetskraften kan eventuellt, om det anses oundgängligt, förlängas till slutreformen kommer och det finns som sagt även andra utvägar, där man i sanning inte behöver avvakta någon slutreform.

Jag får således, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan i alla punkterna.

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

Herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Det kan synas tvivelaktigt, om det är till någon nytta att taga till orda i en församling, där jag nyss räknade 25 å 30 närvarande av kammarens ledamöter. Jag hoppas emellertid, att vid den slutliga voteringen denna ringa tillslutning till aftonens plenum inte skall få ett ödesdigert inflytande på utgången.

Vid denna riksdags början framlade Kungl. Maj:t samtidigt två propositioner, åsyftande att råda bot på den tilltagande långsamheten i högsta domstolens rättsskipning. I syfte att avarbeta den arbetsbalans, som leder till att mål som inte ha förtursrätt kunna ligga ett eller flera år orörda, innan de bli föredragna för domstolen, föreslogs i proposition nr 8 tillsättande av fyra nya justitieråd. I syfte att något minska tillströmningen av mål till högsta domstolen, så att efter den gamla balansens avarbetande ny balans ej skulle uppkomma, föreslogs i proposition nr 3 den ändring i instansordningen för skiftesmål, som vi nu diskutera. Tyvärr ha de båda propositionerna icke behandlats i ett sammanhang, utan den ena gick till första lagutskottet och den andra till andra lagutskottet. På enhälligt förslag ifrån första lagutskottet har riksdagen bifallit propositionen om balansens avarbetande genom en provisorisk ökning av högsta domstolen med fyra justitieråd. I det utlåtande, vari första lagutskottet tillstyrkte denna åtgärd, yttrade utskottet, att utskottet ansåg sig böra framhålla, hurusom tidigare liknande anordningar, oaktat de varit avsedda att vara tillfälliga, dock blivit bestående. »För att icke jämväl denna gång avvecklingen skall äventyras, heter det vidare, »synes det utskottet synnerligen angeläget, att även åtgärder av mera varaktig natur vidtagas för att hålla arbetsbalansen nere.»

När nu andra lagutskottet har haft att behandla den åtgärd av mera varaktig natur, som regeringen föreslagit i det angivna syftet, har utskottets majoritet beklagligtvis kommit till ett negativt resultat. Och dock understryker utskottet, liksom herr Westman gjorde på förmiddagen i dag, att »högsta domstolens arbetsbalans framkallat en långsamhet i rättsskipningen i högsta instans, som enligt utskottets mening gör det nödvändigt att snarast vidtaga åtgärder i syfte att få balansen avarbetad samt att för framtiden förhindra, att ny balans uppstår».

Det har redan av den förste talaren i ämnet på förmiddagen i dag, herr Sam Larsson, framhållits, att utskottet i sitt utlåtande med visst eftertryck anlagt privilegiesynpunkter på frågan om jorddelningsmålen behandling. Utskottets resonemang går i korthet ut på, att det nuvarande systemet för parterna i jorddelningsmålen innebär vissa fördelar, som icke tillkomma parterna i de vanliga rättegångsmålen; dessa fördelar böra icke frantagas parterna i jorddelningsmålen, helst som andra utvägar att minska högsta domstolens arbetsbörda förefinnas. Med beaktande av angelägenheten, att rättsskipningen i jorddelningsmålen göres i möjligaste mån snabb, billig och säker, kan det emellertid starkt ifrågasättas, huruvida skäl numera föreligga att låta jorddelningsmålen intaga en privilegierad ställning framför andra mål.

Utskottet har bland de fördelar, som tillkomma parterna i jorddelningsmålen, framhållit det förhållandet, att parterna enligt den lagstiftning som nu gäller ha möjlighet att i *alla* dessa mål få sin talan prövad av högsta domstolen. Dessa mål äro nämligen icke underkastade de i 30 kap. rättegångsbalken stadgade inskränkningarna i fullföljdsrätten. Då det sedan en lång tid blivit nödvändigt att genom inskränkande bestämmelser begränsa fullföljden av mål till högsta domstolen, lär man emellertid enligt min tanke sväriligen kunna påvisa, att det skulle framstå såsom en angelägenhet av större vikt beträffande jorddelningsmålen än beträffande ett stort antal andra mål, att parterna utan några som helst inskränkningar skulle få fullfölja talan i högsta domstolen. I

Ang. invrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

själva verket torde det för resten förhålla sig så som utskottet längre ned på samma sida självt säger, nämligen att endast ett mycket ringa antal skiftesmål skulle komma att stanna i mellaninstansen på den grund, att överklagande med hänsyn till nu gällande fullföljdsregler icke vore tillåtet. Denna första synpunkt torde alltså ej ha någon nämnvärd praktisk betydelse.

Utskottet framhåller vidare, såsom också herr Westman gjorde i dag, den synpunkten, att det nuvarande systemet ställer sig billigare för parterna i jorddelningsmålen än i övriga mål. Härvid må emellertid erinras därom, att i den föreliggande propositionen föreslås bibehållande av det nuvarande för parterna mycket billiga skriftväxlingsförfarandet i jorddelningsmålen. Part, som vill klaga i sådana mål, har endast att med posten insända sina handlingar till ägodelningsdomaren. Alla delgivningar ombestyras av denne utan kostnad för parten, och genom särskilda underrättelser från överinstanserna erhåller klaganden kännedom när överinstansens utslag meddelats. För alla de parter, som låta sig nöja med hovrättens dom, blir kostnaden för övrigt snarare mindre än större i jämförelse med vad den nu är.

För det tredje har utskottet liksom talarna på förmiddagen framhållit, att det nuvarande tvåinstanssystemet medför, att jorddelningsmålen avgöras snabbare än andra mål. Det må emellertid framhållas, att de skäl, som på sin tid föranledde genomförandet av detta system, numera väsentligen ha förlorat sin giltighet. Vid tiden för tillkomsten av 1827 års skiftesstadga hade landets mesta jord ännu icke undergått enskifte, och de laga skiften, som ägde rum med tillämpning av denna skiftesstadga, blevo därför företag som ofta voro av betydande omfattning och krävde lång tid. Ett sådant skifte medförde lätt, att delägarna, som ju i stor utsträckning skulle få sina innehavda ägor utbytta mot annan jord, under skiftets fortgång försummade att ordentligt bruka sina ägor. Skifteslagets jord råkade därför lätt i vanhävd, om skiftet drog för långt ut på tiden. Det framstod därför såsom en angelägenhet av stor vikt, att skiftesfrågan så snart som möjligt kunde bringas till slut. Emellertid utgjorde vid denna tid instansernas antal fyra i de mål, vilkas handläggning började i häradsrätterna och som voro av tvistemåls natur, och detta i förening med den dåtida långsamheten i rättsskipningen gjorde, att den sammanlagda rättegångstiden ofta blev mycket lång. En följd av dessa omständigheter blev, att instansernas antal i jorddelningsmålen begränsades till två.

Nu äro förhållandena annorlunda. Landets mesta jord har undergått laga skifte, och de nutida skiftesförrättningarna ha mestadels ett relativt ringa omfång och kunna jämförelsevis snabbt bringas till avslutning. År 1849 begränsades instansernas antal i de vanliga rättegångsmålen till tre, och mycket har åtgjorts till förkortande av rättegångstiden i de båda lägre instanserna. Med hänsyn härtill synes man på goda grunder kunna ifrågasätta, huruvida det numera beträffande skiftesmålen föreligger behov av snabbare rättsskipning än den, varav rättegångsmålen i allmänhet komma i åtnjutande. Härtill kommer, såsom i propositionen har utvecklats, den omständigheten att under nuvarande förhållanden rätten att gå direkt till högsta domstolen icke torde kunna anses innebära någon tidsvinst för jorddelningsmålen. De parter, som efter en ändring i instansordningen låta sig nöja med hovrättens dom, få denna vida snabbare än de nu få högsta domstolens, och under den tid ett skiftesmål nu ligger och vilar i högsta domstolen i väntan på avgörande skulle det efter en lagändring hinna passera både hovrätten och högsta domstolen.

I detta sammanhang gjorde herr Westman gällande — liksom senare herr Frändén och nu i kväll även herr Lindhagen — att skiftesmål redan enligt nuvarande bestämmelser ha att passera en instansordning, vilken kan sägas innefatta tre instanser; förrättningsman och godemän kunde nämligen i vissa

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftes mål. (Forts.)
fall sägas utgöra första instans och träffade i andra fall ett betydelsefullt avgörande i första hand. Införes nu hovrätten som mellaninstans, skulle jorddelningsmålen bli underkastade en instansordning med fyra instanser, menade herr Westman och avsåg därmed att tillbakavisa beskyllningen att han och utskottet kämpade för ett privilegium.

Med detta resonemang ha vi ett fyra instanssystem i bra många mål. Jag har under middagspausen på måfå sammanplockat några exempel på förrättningar eller ämbetsåtgärder av olika slag, som kunna överklagas i underrätten och för vilka högsta domstolen med samma rätt skulle kunna sägas bli fjärde instans: 1. Förrättning enligt lagen om enskilda vägar. 2. Förfarande av utmättningsman. 3. Arrendesyn. 4. Expropriation. 5. Fastställande av ersättning enligt gruvstadgans 12 §. 6. Syneförrättning enligt 10 kap. vattenrättslagen. 7. Utdelningsförslag i konkurs. Om jag haft litet längre tid att disponera, skulle jag nog ha kunnat öka förteckningen. Talet om fyra instanser i jorddelningsmål saknar alltså berättigande.

Då herr Westman vidare ifrågasatte lämpligheten av att låta skiftesmålen, innan de slutligt avgöras av högsta domstolen, passera något som han betecknade såsom en icke specialsakkunnig mellaninstans, vill jag erinra därom, att genom den föreslagna 58 § i 21 kap. jorddelningslagen sörjts för att hovrätten vid behandlingen av jorddelningsmål alltid erhåller det biträde av speciellt sakkunniga, som kan finnas erforderligt.

För övrigt föreföll det mig vara en halsbrytande motivering, med vilken herr Westman ville bevisa, att högsta domstolen var en specialdomstol för skiftesmål. Beviset låg däri, att högsta domstolen har speciella skiftesföredragande. Naturligtvis kommer i varje hovrätt skiftesmålen att överlämnas till en speciell föredragande, varigenom hovrätterna bli lika mycket specialiserade som högsta domstolen. Jäväl, sade herr Westman, om alla skiftesmål från hela landet få fullföljas till Svea hovrätt såsom ensam behörig i dylika mål; ty det hade lantmäteristyrelsen sagt. Den fråga, som herr Westman härmed införde i diskussionen, antydes inte med ett ord i utskottets eget utlåtande, men den har grundligt blötts och stötts tidigare. En minoritet i högsta domstolen hade ansett önskvärdt, att Svea hovrätt bleve ensam mellaninstans, men högsta domstolen förklarade enhälligt, att ingendera av de bägge anordningarna — Svea hovrätt såsom ensam behörig eller samtliga hovrätter såsom behöriga appellinstanser — »torde vara förenad med sådana olägenheter, att den borde anses oantaglig». Processlagberedningen och lagrådet ha enhälligt tillstyrkt det lagförslag, som innehålles i den kungl. propositionen och vilket i denna punkt ingående motiverats på sid. 33 och 34, vartill jag hänvisar för att ej för länge uppta kammarens tid. Jag anser, att alla dessa myndigheter i en domstolsfråga som den nu diskuterade uppväga lantmäteristyrelsen.

Med det anförda tror jag mig ha i huvudsak bemött den kritik, som riktats mot själva lagförslaget, men jag har ännu icke ingått på frågan, huruvida möjligen någon annan utväg till begränsning av högsta domstolens arbetsbörda kunde varit att föredraga. Herr Westman yttrade att i propositionen icke föreligger en allsidig utredning av denna fråga; den föreslagna lagändringen är behandlad alldeles isolerad och utan att sättas i samband med andra möjligheter att begränsa högsta domstolens arbetsbörda. Det var just denna omständighet — att propositionen icke uttömmande behandlade denna fråga — som föranledde mig att hos utskottets ärade ordförande göra framställning om att få avlämna den P. M., som nu ligger tryckt på kammarens bord och som har en viss andel i skulden till att ärendet blivit fördröjt inom utskottet. I detta sammanhang vill jag bekräfta, att herr ordföranden vid ett tillfälle var nog tillmötesgående att lova, att ärendet icke skulle komma under behandling

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

i kammaren en dag, då jag var bortrest. Med anledning av vad herr Westman anförde därom, att promemorior sådana som denna icke utgöra den lämpliga formen för kommunikation mellan Kungl. Maj:t och utskottet, vill jag betona, att jag icke har någon erinran att göra mot att promemorian icke omnämnts i utskottsutlåtandet. Med stor älskvardhet lät för resten herr ordföranden förstå, att om jag önskade det, skulle han taga under övervägande att trycka promemorian såsom bilaga till utskottets yttrande. Däremot vill jag å min sida betona, att om, såsom enligt min tanke varit lämpligt, de båda propositionerna nr 3 och nr 8 behandlats av samma utskott och sålunda utredningen i det ena ärendet kommit det andra till godo, en vida fullständigare utredning skulle ha kommit utskottet tillhanda än den, som ingick i den nu föreliggande propositionen. Att högsta domstolen övervägt andra möjligheter till lättande av domstolens arbetsbörda framgår av ett yttrande av justitierådet von Seth, som är intaget på sid. 11 i den proposition, som behandlats av första lagutskottet.

Att nu i kammaren taga upp en diskussion om alla de olika tänkbara åtgärderna i detta syfte synes det icke vara mycket mening med. Jag vill dock konstatera, att när herr Frändén gjorde gällande, att man, som han sade, borde »taga hänsyn till de utvägar som utskottet föreslagit», så var detta väl en missägning av herr Frändén, ty utskottet har i verkligheten icke föreslagit någon utväg. När jag tillät mig att avlämna den skriftliga promemorian, eftersom utskottet icke begärde någon muntlig föredragning från departementet av detta ärende, hyste jag verkligen den förhoppningen, att om utskottet ställde sig avvisande till det nu framlagda förslaget, utskottet skulle peka på någon annan åtgärd, som utskottet ansåg böra föredragas.

Herr Westman tog på förmiddagen i dag här i kammaren också upp till behandling några av dessa utvägar. Herr Westman frågade — liksom herr Lindhagen i kväll — varför man inte justerat summa revisibilis efter det ändrade penningvärdet? Om man nu skulle ha reviderat summa revisibilis, 1,500 kronor, efter det värde som pengarna ha med hänsyn till levnadskostnaderna, så skulle det ha motsvarat ungefär 2,000 kronor. En höjning av summa revisibilis från 1,500 till 2,000 kronor skulle ha medfört ett avskärande från fullföljd till högsta domstolen av omkring 20 å 25 mål om året; den skulle alltså ha inneburit en fullkomligt verkninglös åtgärd. Därtill kommer, att när för 20 år sedan summa revisibilis bestämdes till 1,500 kronor, så var det — därom torde jag kunna vittna — avsiktligt taget i överkant för att man icke skulle behöva följa exemplen från utlandet och tid efter annan höja beloppet. I själva verket menar jag, att 1,500 kronor nu är en bättre avvägd summa revisibilis än det var år 1915.

Ja, herr Westman nämnde även några andra utvägar. En bland dem var ett befriande av högsta domstolen från hörande i nådemålen. Om det var herr Westmans mening att tillkännage, att han för sin del ansåg att detta var en framkomlig väg, så vill jag uttala mitt instämmande med herr Westman på den punkten. Av alla föreslagna åtgärder vet jag vid sidan om den i propositionen förordade icke någon annan av mera effektiv natur än ett borttagande av högsta domstolens obligatoriska hörande i nådemål. Emellertid kan man ju mot att nu föreslå den åtgärden invända, att härför kräves grundlagsändring. Tidigast skulle alltså en lag i denna riktning kunna genomföras om två år. Det är således en ganska olämplig utväg att föreslå, när det gäller att just under de närmaste åren förhindra tillförseln av mål till högsta domstolen. För övrigt är det säkerligen icke sista gången som statsmakterna måste överväga åtgärder att begränsa arbetsbördan i högsta domstolen, och det kan ju vara lämpligt att till en annan gång kunna framföra ett förslag i denna rikt-

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)
ning. För övrigt skulle jag tro, att om förslaget hade framförts nu, skulle meningarna därom ha blivit mycket mera delade än beträffande det nu framlagda förslaget.

Herr Westman nämnde vidare, att 1915 års lagutskott hade såsom en av de mera effektiva åtgärderna till övervägande framfört en tillämpning av konformitetsprincipen, d. v. s. den princip, att när hovrätten fastställt underrättens utslag, skulle målet icke få föras vidare till högsta domstolen, utan endast difforma mål skulle få gå vidare, d. v. s. sådana mål, i vilka hovrätten ändrat underrättens utslag. Denna åtgärd är omnämnd i utskottets historik över de olika frågor, som varit under övervägande. Däremot har utskottet naturligt nog i sitt utlåtande icke intagit den utförliga kritik av konformitetsprincipens användande, som förekommer i den tryckta promemorian från justitiedepartementet och som enligt min mening på ett avgörande sätt bevisar, att konformitetsprincipen icke bör komma till användning.

Vidare nämnde herr Westman ett par s. k. mindre medel, som kunna föreslås till utfyllnad av mera effektiva medel i det syfte varom vi nu tala. Herr Westman nämnde beivrande av rättegångsmisshandlingar i större utsträckning än nu och en reglering av ordförandeskapet på högsta domstolens avdelningar. Ifall man nu skulle finna skäl tala för någon av dessa åtgärder, torde emellertid ingendera ha en sådan effekt, att den kan ha någon som helst praktisk betydelse för lättande av domstolens arbetsbörda eller för ökande av dess arbetsprodukt, även om medlen eljest låta sig diskuteras.

Den mest principiella anmärkning mot propositionen, som herr Westman gjorde på förmiddagen i dag, var enligt min tanke hans fråga, om icke det ändrade arbetssättet i högsta domstolen efter processreformens genomförande kunde bli av betydelse för domstolens förmåga att avverka mål. Herr Westman åberopade detta som ett skäl för att man borde från processlagberedningen ha fått en fullständig utredning av hela problemet om fullföljdsrätten till högsta domstolen. Härpå vill jag svara, att vad som nu är föreslaget icke är avsett såsom något annat än ett provisorium i avbidan på att processlagberedningen framdeles såsom ett led i den stora processreformen upptager frågan om åtgärder för att efter processreformens genomförande möjliggöra för högsta domstolen att bemästra den då till domstolen inströmmande arbetsmängden. De problem, som komma upp i samband med rättegångsreformen, få enligt min mening lösas då. Vad det nu gäller är att i avbidan på rättegångsreformen få den nuvarande balansen avarbetad och förhindra uppkomsten av ny balans. Det är detta syfte, som är eftersträvat med de två propositioner, nr 3 och nr 8, av vilka riksdagen redan har bifallit nr 8 och, som jag hoppas, i dag kommer att bifalla nr 3.

Herr Björkman: Herr talman! Jag skulle i likhet med åtskilliga andra kunnat nöja mig med att instämma i det yttrande, som herr Sam Larsson hade till förmån för sin reservation. Men jag skulle vilja tillägga något, som den ärade talaren icke hade särskild anledning att gå in på, nämligen beträffande vissa betänkligheter, som jag för min del har hyst i avseende på denna proposition, men vilka betänkligheter jag ansett mig kunna häva, dock med att, liksom i fråga om utökning av justitierådens antal, säga, att jag nödd och tvungen går med på denna kungl. proposition.

Jag vill med dessa ord, »nödd och tvungen», uttala, att jag anser, att det hade varit lyckligast, om den utvägen hade vunnits, att man hade kunnat få en specialdomstol i stället för alla hovrätterna såsom mellaninstans för skiftesmålen. Andra lagutskottets ordförande sade för sin del, att han antagligen

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

skulle kunnat se det något mera tilltalande, om det hade föreslagits en specialdomstol till de underliggande specialdomstolar, som han ansåg redan nu finnas, för att man skulle kunna komma till ett möjligt resultat. De skäl, som anförts här av icke blott lantmäteristyrelsen, utan även av Svea hovrätt, lära väl vara av synnerligen betydande beskaffenhet. Och till dagens protokoll skulle jag vilja få antecknat att bland de anförda skälen återopas, att *en* specialdomstol härvidlag skulle kunna erbjuda större samlad erfarenhet och utgöra en garanti för enhetlighet i föreliggande rättsfrågors bedömning och dessutom, om Svea hovrätt bleve denna mellandomstol, lättare tillgång till lantmäteristyrelsens arkiv och till muntliga upplysningar av styrelsens ledamöter och övriga tjänstemän. Men då jag nu anser, att det är så övervägande viktigt och betydelsefullt att få en avarbetning av högsta domstolens arbetsbalans, har jag icke funnit, att denna tvekan, som jag stått inför i avseende på speciellt mellandomstolen, skall få vara övervägande, utan därför kan jag ej annat än lämna min anslutning till herr Sam Larssons reservation om bifall till den kungl. propositionen.

Utskottet har sagt, att det vore en förmån och även en ekonomisk fördel, som vederbörande enskilda parter här finge avstå ifrån. Jag kan icke se, att det är någon fördel, som vederbörande behöver anse sig gå ifrån, ty det bör icke bliva någon förhållning i avseende på ärendenas avgörande. Det har herr statsrådet nyss visat. Och om man går till statistik, som lämnats här, och ser på siffrorna, har jag för min del bemärkt, att mål, som nu bli avgjorda i hovrätterna och för vilka tidsutdräkten skulle bli densamma som för dessa skiftesmål, till 86.6 % av hela antalet blivit avgjorda i hovrätterna inom sex månader, under det att skiftesmål, som nu ligga i högsta domstolen, till 94.4 % få vänta i minst ett år. Vidare förklarar högsta domstolen, att det är all anledning antaga, att endast en tredjedel av antalet skiftesmål komma att gå ifrån hovrätterna och upp till högsta domstolen och att de skola kunna bli så mycket lättare avgjorda, därför att målen komma att lottas på rotlar, som endast ha dylika mål. Och när dessa mål beräknas bliva endast en tredjedel av antalet mot förut, är det all anledning antaga, att målen skola bli tidigare avgjorda än nu är fallet. Utskottet reagerar visserligen mot detta försök till statistik, men jag kan icke finna annat än att högsta domstolens beräkning är, såsom också sagts, så försiktigt lagd, att man icke kan tänka, att det skall vara någon limit, som kan föranleda en misräkning.

Herr Sam Larsson nämnde något om att det väl kunde försvaras att ifrågasätta att nu gå ifrån en anordning, som kunde ha berättigande 1827. Jag kan icke finna annat än att herr Sam Larssons erinran därvidlag är fullkomligt befogad. Då var det särskilda omständigheter som gjorde, att det efter skifteslagens tillkomst var viktigt, att målen blevo hastigt avgjorda och att de kommo upp i högsta domstolen utan att behöva gå genom mellaninstans. Nu äro andra förhållanden rådande, och efter den nya jorddelningslagen har det tillkommit en stor del mål, som förut hörde till allmänna domstolar och som nu gå in bland jorddelningsmålen och klagovägen direkt till högsta domstolen. Det finnes väl ännu mindre anledning till att icke dessa senare mål skulle kunna undantagas från de mål, som icke behöva ha någon mellaninstans, och i varje fall kan det väl icke vara någon orätt, att det blir en ändring, då man kan visa, att denna ändring icke vållar uppskov utan vederbörande mål skulle kunna bliva avgjorda till och med på kortare tid. Men de mål, som gå till högsta domstolen, försvara möjligheten för övriga tvistande parter att få sina mål avgjorda på kort tid.

Det har här från lagutskottets sida sagts, att det skulle behövas någon särskild undersökning för att se till, om man icke kunde på något annat varak-

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftes mål. (Forts.)
tigt sätt förebygga, att mål i alltför stort antal balansera i högsta domstolen. I avseende på den särskilda kategorien mål, skiftesmålen, är det dock visat, att den icke har sammanhang med någon annan kategori. Man kan därför lämpligen taga denna kategori särskilt för sig. Vidare har det kraftigt framhållits av processlagberedningen, att alla åtgärder, som äro ägnade att minska tillströmningen av mål till högsta domstolen, äro jämväl ur processreformens synpunkt av största betydelse. Och högsta domstolen säger, att »då den lättad i högsta domstolens arbetsbalans, som förslaget genomförande skulle åstadkomma, vore av verklig betydenhet, synes en reform av angivna omfattning vara starkt motiverad». Det är betydelsen av denna avskiljning nu av skiftesmålen, som är så starkt betonad, och av hela utredningen framgår också, att någon annan möjlighet, som skulle kunna föreläggas riksdagen till avhjälpande snarast av arbetsbalansen, säkerligen icke skulle kunna påvisas.

Lagutskottets ordförande förklarade emellertid i sitt anförande, att han rekommenderade herr Lindhagens intressanta yttrande till noggrann genomläsning. Det gällde herr Lindhagens särskilda reservation med 12 organisativa förslag till åtgärder för arbetsbalansens nedbringande i högsta domstolen. Herr Lindhagen har också här i kammaren påpekat vad han anser vara betydelsefullt med avseende på möjligheten att få andra tillvägagångssätt, som skulle kunna lätta högsta domstolens arbetsbörda. Nu är det ju icke så, att vi i dag skola resonera, som herr statsrådet sade, alltför mycket om dessa ting, men därest nu lagutskottets utlåtande med begäran om ytterligare utredning skulle bifallas, är det ju ej uteslutet, att de uppslag, som föreligga i den lindhagenska reservationen med utskottsordförandens rekommendation, komma att bli föremål för uppmärksamhet vid den ifrågasatta ytterligare utredningen, och det är med avseende på dessa möjligheter, som jag anser det redan nu böra reageras något. Ett av uppslagen är lagrådets avskaffande. Under de strider som varit och som jag för ungefär tio år sedan var med om i andra kammaren, ansågs lagrådets funktion som en synnerligen viktig tillgång, visserligen kanske utan motsvarighet i utlandet, för vårt svenska samhälle. Laggranskningen låg i ett objektivt, opartiskt lagråd, som kunde påvisa de många omständigheter, vilka kunna vara av betydelse, innan en lag antages. De striderna trodde jag för min del skulle vara slut nu, och att man funnit, att lagrådets granskning i varje fall varit av den betydelse, att man icke ville låta lättad i högsta domstolens arbetsbörda komma genom lagrådets avskaffande. Institutionen har icke, som herr Lindhagen sade, blommat ut!

Sedan utförde herr Lindhagen också tanken på att inga förmögenhetsrättsliga tvister skulle få fullföljas till högsta domstolen utan en förberedande granskning om de kunde anses förtjänta därav. Men det vore väl högst betänkligt, om man ginge en sådan väg, att man utan vidare endast läte tvister om personliga förhållanden komma upp till högsta domstolen. Jag tänker mig t. ex. ett sådant fall, att ett utländskt bärgningsbolag skulle komma till en svensk domstol och icke få gå till högsta domstolen, fastän tvisten kanske gällde miljonbelopp.

Vidare har herr Lindhagen ett annat uppslag, som jag bara i korthet skulle vilja nämna något om, nämligen de extra bisittarna i högsta domstolen, som herr Lindhagen ville förorda. Men det är ju en utomordentlig styrka — det sade också herr statsrådet, när det var fråga om den förra propositionen i år — att vi icke ha något vikariesystem i högsta domstolen utan att de, som sitta där, sitta där med ordinarie domares ansvar och orubbliga ställning. Så komma vi till frågan om avskaffande av högsta domstolens obligatoriska hörande över nådeansökningar.

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

Trots vad herr statsrådet nu sagt härom, vill jag för min del göra gällande, att man bör iakttaga den allra största försiktighet, om det gäller att ta bort nådemålen från högsta domstolen. Frågan om nådemålen har ju varit föremål för en omfattande prövning under årens lopp. Förut var det ju så, att, jämte det att högsta domstolen hördes i nådemålen, två justitieråd sutto i konseljen, när frågor om nåd förelågo. Dessa justitieråd äro nu avkopplade. Nu kvarstår att högsta domstolen yttrar sig i avseende på nådemålen, och det är väl av den största betydelse att bevara skyldigheten att högsta domstolen höres i nådemål, redan därför att man kan säga, att med växlande regeringar även växlande synpunkter i fråga om benädningsrättens utövande skulle kunna göras gällande, och ett starkt stöd för kontinuitetens bevarande ligger i ett obligatoriskt inhämmande av högsta domstolens mening.

Det är dessa särskilda erinringar i avseende å andra nu förordade uppslag, jag velat göra i avseende på vådan att nu avstå den föreslagna möjligheten, att, utan att någons rätt kränkes, bereda alla rättssökande, den ene så väl som den andre, förmånen att få sina mål behandlade i samma takt. Detta förslag är också alldeles fristående för sig och är enligt högsta domstolens och lagrådets enhälliga uppfattning av stor betydelse för arbetsbalansens avarbetande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Sam Larssons reservation.

Häri instämde herr *Tham*, *Vollrath*, och herr *Velander*.

Herr Larsson, Sam: Herr talman! Jag anser mig böra göra ett par mycket korta erinringar på grund av uttalanden, som gjorts i anledning av mitt föregående anförande.

Jag trodde, att jag med tillräcklig tydlighet framhöll, att då jag omnämnde det förhållandet, att denna proposition kom in till riksdagen i början av januari och icke kom till behandling inför kammaren förrän i slutet av maj, jag därmed icke ville göra någon anmärkning, utan jag betonade uttryckligt, att det var för att framhålla arbetsmetodernas bristfällighet. Nu gjorde andra lagutskottets ärade ordförande sig stor möda att visa, att detta långa dröjsmål skulle ha berott på ett tillmötesgående från utskottets sida gentemot en framställning från departementschefen om att få inkomma med en P. M., och han tycktes anse, att jag skulle vilja förmena departementschefen att en sådan väntetid från utskottet beviljades honom.

Jag vill upplysa kammaren om vad var och en kan taga del av, nämligen att den promemoria, varom nu är fråga, är dagtecknad den 25 februari i år och att den inlämnades till utskottet i slutet av februari månad, varför det omöjliga synes mig kunna vara en tillräcklig anledning, att man fått vänta på den, för att ärendet skall förekomma i kamrarna den 25 maj.

Sedan vill jag endast, med anledning av den erinran, som gjordes av herr Lindhagen, att jag skulle ha felaktigt citerat processlagberedningen, då jag sade, att den hade tillstyrkt denna reform, vilket herr Lindhagen bestred, få dels hänvisa till att herr statsrådet nyss själv uttalade, att processlagberedningen tillstyrkt reformen, vilket var och en förresten kan se, som går till handlingarna i ärendet, och dessutom till det citat, herr Lindhagen anförde ur processlagberedningens yttrande, och dels säga, att om han bara fortsätter en rad till, finner han, såsom också herr Björkman anförde, att processlagberedningen säger: »Det torde emellertid vara tydligt, att alla åtgärder, som vore ägnade att minska tillströmningen av mål till högsta domstolen, jämväl ur processreformens synpunkt vore av den största betydelse.» I de orden ligger enligt min mening ett mycket livligt tillstyrkande av åtgärden, och jag kan

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)
 därför ej godtaga den erinring, herr Lindhagen gjorde, att jag felaktigt refererat processlagberedningens ståndpunkt.

Jag ber få vidhålla mitt yrkande.

Herr Westman: Det skulle kanske förefalla överdrivet nitiskt från min sida, om jag yttrade mig om hela problemet med anledning av herr Sam Larssons förtydligande av sina anmärkningar rörande bristfälligheten i riksdagens arbetsmetoder. Jag skall icke tillåta mig göra det, eftersom herr Sam Larsson ej ansåg lämpligt att taga upp frågan i hela dess vidd. Jag skall endast rätta ett missförstånd, som han gjorde sig skyldig till i sin iver att åstadkomma bättre arbetsmetoder i lagutskottet. Jag kan icke finna, att utskottets utlåtande kommit fram så sent på riksdagen överhuvud taget, att någon anmärkning bör göras därom. Det finns andra utskottsutlåtanden, som kommit lika sent som detta, men det överlämnar jag till kammaren att själv bedöma. Jag vill bara säga, att när herr Sam Larsson sade, att det framgått av diskussionen, att jag tillmötesgått en anhållan från statsrådet om uppskov, för att statsrådet skulle lägga fram den promemoria, som är daterad den 28 februari, och att det således ej kunde förklara, att utlåtandet kommit fram så sent, måtte herr Larsson ej ha hört vad statsrådet sade. Han vitsordade, att det var som jag sagt, nämligen så att statsrådet begärde, att utlåtandet icke skulle komma fram en dag, då han hade varit förhindrad att närvara. Det var sant vad statsrådet sade. Det var nämligen så, att statsrådet skulle för en längre tid resa bort, och när statsrådet talade om det för mig, ansåg jag, att vi enligt hans önskan kunde dröja med att lägga fram ärendet, tills statsrådet kom hem. Det var ett förhållande, som inträffade efter den tidpunkt, herr Larsson talade om. Jag är nu så van vid personliga angrepp, att jag ej lägger det på sinnet så mycket, men det kan kanske ändå vara tillåtet för mig att taga kammarens tid i anspråk för att blanda in en så oväsentlig sak som denna i en debatt om ett ärende, som är så pass stort, att man kunde tänka sig, att det skulle lyftas över sådana mera tillfälliga synpunkter.

Om jag nu ber att få säga några ord ytterligare i saken, så skall jag endast taga upp till närmare betraktande några uttalanden, som gjorts i den debatt, som ägt rum, sedan jag sist hade ordet. Jag vill då påpeka, att det är alldeles riktigt som statsrådet säger, att man har i propositionen framhållit, att om man skickar ut dessa skiftesmål till alla olika hovrätter, som hittills ha blivit inrättade och som statsrådet tänker ytterligare förkovra i antal — om man skickar alla skiftesmål dit, få dessa hovrätter sakkunniga biträden. Det är meningen, att lantmätarna på olika orter skola stå till förfogande. Men, herr statsråd, kan man verkligen kalla dem för sakkunniga biträden? De som syssla med studiet av dylika mål, vilket jag får göra å mitt ämbetes vägnar för mitt arbete inom rättshistorien, veta, vilka stora svårigheter och vanskligheter på detta område, som äro förenade med deras utredning. Lantmäteristyrelsens arkiv i Stockholm erbjuder alldeles särskilda möjligheter att komma underfund med sådana sakers verkliga sammanhang. I själva verket har lantmäteristyrelsen i Stockholm fungerat som en oskattbar undervisningsanstalt, särskilt för utbildande av skiftesmålsföredragandena i högsta domstolen. Detta har naturligtvis varit av allra största värde för dessa unga jurister, som, när de blivit skiftesmålsföredragande i högsta domstolen, ha varit ganska främmande för livet på landsbygden — däri jämställda med åtskilliga talare, som uppträtt här i dag. Jag har ibland i kammaren hört lantmätarkåren angripas, för att den skulle vara formalistisk och byråkratisk o. s. v., men jag har verkligen haft mycket beröring med lantmätarna på många sätt, icke minst då

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

det gällt att få deras medverkan vid utredningen av jordfrågor. Jag vill intyga, att enligt min kännedom om det livliga intresse, som lantmätarna ha för jordfrågorna, den ingående kunskap, som de lägga i dagen, och den omsorg, med vilken de utarbета sina utlåtanden, finnes det ingen kår, som kan mäta sig med dem. I det avseendet stå härads hövdingarna tillbaka för lantmätarkåren, ty från härads hövdingarna får man ofta ointressanta och intetsägande upplysningar i jordfrågorna. Jag tror därför, det är av största vikt, att lantmäteristyrelsen och dess tjänstemän få fortsatt tillfälle att utöva sin undervisningsverksamhet — jag säger rent ut, som jag ser saken — till gagn för behandlingen av jorddelningsmålen i högsta instansen.

Vad vidare beträffar höjningen av summa revisibilis, som det talats om, så sade jag icke, att den skulle medföra några storartade verkningar, utan blott att när man en gång gått in för systemet att ha en summa revisibilis och bestämt den år 1915, är det blott en följd härav, att man, för vidhållandet av den anordningen, justerar summa revisibilis efter penningvärdets förskjutning. Statsrådet sade något, som var ganska intressant att höra. Han sade, att han icke ville gå med på en sådan justering av summa revisibilis, och varför icke det då? Jo, därför att statsrådet ansåg, att till följd av penningvärdets fall summa revisibilis nu hade nått den storlek, som man ville ha och som var bättre avpassad än vad lagstiftarna bedömde år 1915. Men är det icke ändå att en smula usurpera riksdagens lagstiftningsmakt, om statsrådet här går in för principen, att man skall efter statsrådets eget förmenande justera effektiviteten av det beslut, som riksdagen har fattat? Det är alltså icke här fråga om en ren underlåtenhet att upprätthålla effektiviteten av ett riksdagsbeslut. Den kan ju passera; den kan man icke säga någonting om, men om en underlåtenhet motiveras med att man däri inlägger en justering av en lagstiftningsåtgärd, som riksdagen beslutit, kanske man kan sätta ett teoretiskt frågetecken i kanten.

Slutligen vill jag be att få erinra kammaren, att statsrådet yttrade, att vad som nu föreslås i den kungl. propositionen bara är ett provisorium, som är avsett att avhjälpa förhållandena, till dess processreformen genomförs. Då kommer problemet i ett helt annat läge. Då skall man taga itu med stora lysande reformer, men nu är det bara ett provisorium. Det är nu fråga om en åtgärd, som man skulle ställa i jämförelse med den tillfälliga ökningen av högsta domstolens medlemsantal till fyra, sade statsrådet.

Men det är ju stor skillnad på dessa båda åtgärder. De fyra justitieråden skulle ju bara sitta under en kortare tid. Det var ett provisorium. Men denna föreslagna lagändring är ju icke något provisorium. Jag förmodar, att om lagändringen går igenom, det är statsrådets mening, att den nya ordningen skall gälla i hundra år. Den är, antar jag, så väl genomtänkt, att den bör ha lika lång livstid som den som beslöts år 1827! Och vidare, om förslaget avser blott att få hjälp för denna korta tid, innan statsrådet genomfört processreformen — ty det gör väl statsrådet snart, hoppas jag — om det är avsett att gälla blott för en kort tid, varför icke vänta med saken och låta den avpassas efter den stora väl genomtänkta reformen?

Det är en anmärkning, som jag gjort förut, att detta reformförslag om skiftesmålens instansordning har satts in som en isolerad stöt, riktad mot den jordbrukande befolkningen på landsbygden; och jag har sagt, att så icke borde onödigtvis göras. Om man anmodar den jordbrukande befolkningen att avstå från nuvarande anordning, bör man åtminstone kunna säga den, att alla andra vägar ha undersökts och att det visat sig, att det icke fanns någon annan, och att landsbygdens folk därför måste foga sig i detta. Men så är icke propositionen lagd.

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftes mål. (Forts.)

Det har till försvar för propositionen citerats ett yttrande av processlagberedningen. Senast anförde herr Sam Larsson det. Det är ett mycket intressant yttrande. Processlagberedningen säger, som kammaren nyss hörde: »Det torde emellertid vara tydligt, att alla åtgärder, som vore ägnade att minska tillströmningen av mål till högsta domstolen, jämväl ur processreformens synpunkt vore av den största betydelse.» Alla åtgärder av denna art äro av största betydelse! Vilket som helst förslag med dylik verkan är av största betydelse. Men ett sådant uttalande kan man väl ej åberopa till stöd för någon särskild åtgärd. Det säger ju alldeles för mycket för att man kan ha den minsta glädje av det. Vi hörde nyss, att herr Björkman hade läst herr Lindhagens särskilda yttrande och att han hade blivit så imponerad av herr Lindhagens framträdande i detta yttrande, att herr Björkman sade, att om vi nu avslå den kungl. propositionen, kommer herr Lindhagen att genomdriva, att lagrådet avskaffas. Det måtte ha glatt herr Lindhagen att höra, att han har så stort inflytande, att om herr Lindhagen tillägger ett särskilt yttrande till ett utskottsförslag, det kan betraktas som vägledande för rättsutvecklingen här i Sverige. Efter så många nederlag, som herr Lindhagen lidit, måtte det vara roligt att få ett sådant uttalande om sin betydenhet. Men det finns en annan auktoritet, herr Björkman, processlagberedningen har ju sagt, att alla utvägar äro välkomna, således även lagrådets avskaffande. Det tycker jag är ett uttalande, som herr Björkman skulle kunna åberopa med större eller åtminstone lika mycket skäl i varje fall som herr Lindhagens uttalande!

Man har här sagt att detta privilegium, som det enligt min mening med orätt kallas, infördes år 1827. Då var förhållandet annorlunda. Nu ligger saken till på ett helt annat sätt. När man tager upp frågan nu, har man sagt, skall man bedöma den såsom om det kommit upp ett alldeles nytt problem. Men så är icke förhållandet. När jorddelningslagen antogs 1926. beaktades naturligtvis frågan om instansordningen. Då förelåg herr Hellners utlåtande, där han hade avvisat den tanke om ändrad instansordning för skiftes mål, vilken statsrådet tagit upp i propositionen. När man antog jorddelningslagen, var det ingen, som begärde, att någon ändring skulle ske i det avseendet. Det gjorde man icke då, och varför gjorde man det ej? Jo, därför — jag ber få fästa kammarens uppmärksamhet därpå — att då, när man drev igenom den nya jorddelningslagen, såg man frågan om processordningen ur jordbruksbefolkningens synpunkt. Då såg man den icke ur juridiskt-byråkratisk synpunkt utan ur jordbruksbefolkningens synpunkt, och dessa män, som hade arbetat med skifteslagstiftningen, hade kommit underfund med att det var i överensstämmelse med de förhållanden, som rådde på landsbygden, att man ej rubbade på den bestående instansordningen. Det borde väl ändå betyda något, att ingen människa av dem, som sågo frågan från reell synpunkt, från livets synpunkt, kommit fram med ett sådant förslag, som nu riksdagen har att pröva i kväll med anledning av Kungl. Maj:ts proposition.

Här har talats om de olika utvägar, som man har att tänka på, om man avslår förslaget, och statsrådet gick igenom de utvägar, som antytts. Jag vill då understryka, att det icke är den rätta ordningen att vi här i kväll överväga de olika utvägarna. Om vi skola föra en verkligt fruktbar debatt i detta ämne, böra vi ha framför oss ett förslag i en kungl. proposition, som har framförts efter en utredning, belyst av alla sakkunniga myndigheter och med påvisande av alla möjliga utvägar. Statsrådet sade visserligen, att jag förbi-sett, att högsta domstolen hade tänkt på andra utvägar än den ändrade instansordningen för skiftes mål. Det har jag icke gjort. Det framgår ju av diskussionen, att högsta domstolen, som jag sade, har tänkt på andra utvägar, men domstolen har ej blivit tillfrågad om dem. Den har icke fått den frågan

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)
på remiss, lika litet har lantmäteristyrelsen fått välja mellan den i propositionen föreslagna och andra utvägar o. s. v. Det är denna verkligt breda utredning, som saknas, och jag föreställer mig, att det skulle vara till gagn för vårt rättsväsen, om nu den fråga, som föreligger i kväll, behandlades på sådant sätt, att den finge komma igen i ett större sammanhang.

Herr statsrådet **Schlyter**: Den ärade talaren framhöll den stora betydelsen av lantmätarnas verksamhet och den nytta, domstolarna hade av att taga lärdom av lantmätarna. Jag är fullkomligt ense med herr Westman i allt vad han sade om den saken. Vad lantmäteristyrelsen beträffar, står den öppen för domstolarna i alla instanser. Jag har själv som ordförande i ägodelningsrätt i svåra mål vänt mig till lantmäteristyrelsen och fått de mest värdefulla utredningar och utlåtanden från styrelsen, vilka sedan legat till grund för ägodelningsrättens prövning av föreliggande frågor. En dylik möjlighet att hänvända sig till lantmäteristyrelsen står öppen för samtliga de hovrätter, till vilka målen enligt lagförslaget skulle komma att fullföljas. Men vi ha icke bara lantmäteristyrelsen, där det är möjligt att hämta erfarenhet och lärdomar. I varje ort, där en hovrätt finnes förlagd eller kan komma att förläggas, finns det ett lantmäterikontor. När man nere i Malmö, fastän icke ägodelningsmål fullföljas i hovrätten, haft någon anledning att träda i förbindelse med länets lantmäterikontor, har det varit med allra största utbyte som man talat med de tjänstemän vilka haft sin verksamhet i lantmäterikontoret. Dessa kontor komma att stå öppna för hovrätterna även i framtiden.

Herr Westman nämnde beträffande summa revisibilis, att jag genom mitt yttrande, att jag ej ville vara med om en höjning från 1,500 kronor, usurperade riksdagens lagstiftningsmakt. Det är väl dock litet för mycket sagt, att en departementschef usurperar lagstiftningsmakt vid varje lagändring han icke finner skäl att föreslå riksdagen. Utskottet borde ju dock haft tid från februari till maj att självt föreslå höjandet av summa revisibilis, vilket ju rent lagtekniskt hade varit en utomordentligt enkel utväg. Därigenom hade utskottet, om utskottet ansett denna väg framkomlig eller önskvärd, kunnat bringa saken under riksdagens prövning och förhindra varje usurpatorisk tendens hos departementschefen.

Vidare sade herr Westman, att denna lagändring icke, såsom förslaget om de fyra justitieråden, är ett provisorium, utan kommer att äga bestånd. Detta är visserligen riktigt. Men jag försökte ju, herr talman, i mitt förra anförande ådagalägga, att mot denna lagändring icke skulle kunna anföras sådana betänkligheter som beträffande andra eventuella åtgärder. Det förefaller mig alltjämt tydligt, att man före varje annan åtgärd till avskärande av mål från högsta domstolen bör tillgripa den åtgärd, som innebär borttagandet av ett forum privilegiatum. Då säger herr Westman: varför icke låta denna reform ingå i den stora processreformen såsom ett led? Jag svarar: därför att i samtliga rättssökandes intresse är det nödvändigt att göra högsta domstolen arbetsduglig under de år som återstå, tills processreformen kan genomföras. Det är häri det provisoriska ligger. Sedan kunna större åtgärder tillgripas.

Herr Westman slutade med några ordlekar med anledning av processlagberedningens utlåtande. Jag förmodar, att han icke med dessa avsåg annat än att i kammarens allvarliga diskussion införa även ett muntrande element.

Herr Lindhagen: Herr Björkman står orubbligt och auktoritativt på 1809 års författnings gamla ideologier med dess förväntningar på byråkratien som väktare för grundlagens ideal. Jag behöver ej bemöta de invändningar, han gjorde mot mina och många andras förslag under årens lopp om högsta dom-

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

stolens arbetsböda. Herr Björkman dekreterade bara, att allt detta gamla utblommade naturligtvis är oundgängligt. För min del har jag åberopat skäl och rikliga upplevelser. Han har tydligen ej ens läst dessa framställningar. Annars skulle han väl börjat med att granska dem.

Vad nu angår denna fråga om de 1,500 kronorna, så upplystes inom utskottet, att penningvärdet nu var omkring 2,800 kronor. Men är värdet bara 2,000 kronor, såsom justitieministern antydde, blir det i alla fall 500 kronors höjning att vinka med. Det var även med förväntningar, som fullföljdsavgiften å 150 kronor och deponerandet av motpartens kostnader 150 kronor tillkommo. Det är bara 300 kronor.

Här gäller det igen ett litet påbröd i verkningarna av förbudet för fullföljd av förmögenhetsmål med ett värde under 1,500 kronor. Är det icke ett erbarmligt sätt att undan för undan sålunda förklara mål ovärdiga att komma under högsta instansens prövning? Det finns andra vägar, om man vill gå rättens vägar. Det sker aldrig genom ett dylikt bollande med orätten och gynnande av de stora förmögenheterna.

Till mina i utskottet nedskrivna exempel bör läggas *vad lantmäteristyrelsen föreslagit*. Då 1925 års jorddelningslag stiftades, infördes i den en del andra ändamål, som förut i tvisteväg gått från början till de vanliga domstolarna. Denna åtgärd kan ju tagas tillbaka och då vinnes åtskilligt.

Ett slag av dessa mål, nämligen *ensittarmålen*, bör dock fortfarande få utan spärr av de 1,500 kronorna gå till högsta domstolen. Det har anförts en motsatt mening. Är det dock riktigt, att ensittarmålen anses för en obetydlig sak, därför att den lilla tomt, där huset ligger på annans grund, ofta, kanske oftast, icke är värd 1,500 kronor. För ensittarna är förvärvet av tomten icke en förmögenhets sak, utan en personfråga i högsta grad. Det gäller kampen för hemmet. För det ligger småfolket i med sina sista resurser. Och eftersom hemmet är grundvalen för samhället, visar det, vilka destruktiva vägar man här är inne på. Det ligger ingen rättvisa, ingen gudomlig ordning, ingen mänsklig ordning heller under en sådan rågång som rättegångsväsendets 1,500 kronors streck.

Här talades om *lantmätarna* och deras utmärkta egenskaper. Lantmätarna äro väl ock, såsom vi andra, människor med olika egenskaper. Jag är inte vän av lantmäteriets jordavstyckningar. Den lille bonden får särdeles ofta för litet odlingsmark och skog vid avstyckningarna. Därigenom nybildas effektivt i vårt land en mängd ofullständiga jordbruk, samtidigt som komplettering av ofullständiga jordbruk står ineffektivt på dagordningen. Justitieministern rekommenderade, att hovrätten skulle till biträde få en lantmätare. Jag får på det bestämdaste varna för att sätta lantmätaren till pekpinne för hovrätterna vid dömandet i jorddelningsmål. Förmodligen var det ej heller meningen. Hans biträde skall väl bliva att införskaffa från de olika lantmäterikontoren kartor och andra handlingar.

Vad nu angår processlagberedningens inställning behöver jag blott hänvisa till klarläggandet i mitt förra yttrande. Beredningens framställning kulminerar, bäste herr Larsson, i följande talesätt: »Sedan klarhet vunnits rörande den närmare utformningen av den allmänna reformen borde naturligen tillses, i vad mån dess principer kunde tillämpas även å skiftesmålen.» Och nu vill justitieministern pressa oss att, *innan* nämnda klarhet vunnits, träffa avgörande om skiftesmålen. Genom sådana »partiella» reformer äventyras, att slutet till sist blir ett sammelsurium.

Justitieministern har i proposition som sagt ställt i utsikt att vid slutliga avgörandet högsta domstolen kan organiseras så, att någon balans ej vidare uppkommer. Nu har han endast betonat *nådemålens* mogenhet för att un-

Ang. inrättande av en mellaninstans i skiftesmål. (Forts.)

dandragas domstolens behandling. Det blir nog för litet. Här kan ju ock — ehuru icke av mig — invändas att de formellt åtminstone ha ett sammanhang med rättsskipningen. Däremot yppade statsrådet ej något intresse för de viktiga och effektivare utvägar, om vilka jag tillåtit mig erinra.

Beträffande *lagrådet* må tilläggas, att 1809 års lagstiftare byggde på Montesquieus lära om maktens tredelning: lagstiftning, rättsskipning och förvaltning. Lagstiftning och rättsskipning fingo således ej sammanblandas. Nämnda lagstiftare hade dock en ganska byråkratisk läggning. De sammankopplade därför i viss mån onödigt och olyckligt de två sistnämnda maktområdena genom att låta högsta domstolen yttra sig om vissa lagförslag. Även detta är ett skäl för lagrådets avskaffande.

Tiden är nu inne att gå till grunden även med högsta domstolens organisation. De många misslyckade, irrationella experimenten uppfordra därtill. Genom fortsatta »partiella» och ineffektiva reformer äventyras, att slutet till sist blir ett sammelsurium.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Sam*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr andre vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Westman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 32;

Nej — 53.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr förste vice talmannen infann sig och övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 126, i anledning av riksdagens år 1934 församlade revisorers berättelse.

telse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1933—30 juni 1934.

Punkterna 1—5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 7—9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkten 14.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16 och 17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 18—22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23 och 24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 25—28.

Lades till handlingarna.

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till avlöningar vid häradsrätterna jämte i ämnet väckta motioner.

I den till riksdagen avlätna, den 4 januari 1935 dagteknade propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1935/1936 hade Kungl. Maj:t i avseende å andra huvudtiteln, under åberopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för häradsrätterna, att gälla tills vidare från och med budgetåret 1935/1936,

dels ock till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 1,426,900 kronor.

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. (Forts.)

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått

dels en inom första kammaren av herrar *Karl Mellén* och *Th. Borell* väckt motion, nr 101, vari hemställts, att riksdagen ville i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till häradsrätterna anhålla, att tiden för giltigheten av de i nu gällande domsagostadga av den 26 maj 1933 uti dess 38 § upptagna övergångsbestämmelser måtte utsträckas att gälla tills vidare och intill dess den ifrågasatta allmänna processreformen bleve genomförd,

dels ock en inom andra kammaren av herr *C. Gösta Jacobsson* m. fl. väckt motion, nr 6, vari hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville förelägga nästa års riksdag förslag angående ändrade grunder för å domsagas kansli anställda rättsbildade biträdens avlöningsförhållanden.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I:o) att riksdagen måtte

a) fastställa i utlåtandet införd avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1935/1936;

b) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 1,426,900 kronor;

II:o) att herrar Melléns och Borells berörda motion, I:101, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

III:o) att herr Jacobssons m. fl. motion, II:6, ej heller måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Bergqvist*, *Borell*, *Vollrath Tham*, *Magnusson* i Skövde, *Holmgren* och *Persson* i Fritorp, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Borell: Herr talman! Vid detta utlåtande har jag jämte en del andra ledamöter av statsutskottet tecknat en blank reservation. Jag har gjort detta huvudsakligen för att få säga några ord i detta ärende, men jag kommer inte att framställa något yrkande.

Jag erinrar om att 1933 års riksdag i princip uttalade sig för, att det tidigare rådande vikariatsystemet vid häradsrätterna skall upphöra. Förutsättning härför var dock, att häradshövdingarna i de större domsagorna till sitt förfogande skulle få särskilt kvalificerad arbetskraft, så kallade sekreterare. Dessa kunde emellertid inte omedelbart anställas i alla de domsagor, som därav voro i behov, varför enligt domsagostadgan den nya ordningens inträdande fastställdes till den 1 juli 1935. I samband med föreliggande förslag från Kungl. Maj:t om anslag till ytterligare ett antal sekreterare har fråga nu uppkommit om framskjutande av denna övergångstid till den 1 januari 1936 eller till samma tid, från vilken de nya sekreterarna skulle anställas.

Enligt min mening är det emellertid uppenbart, att, även sedan dessa sekreterare blivit anställda, stora svårigheter kunna befaras uppkomma i många medelstora och även mindre domsagor, som ej få sekreterare. I anledning härav har jag jämte herr Mellén i en av oss väckt motion yrkat, att tiden för upphörandet av den s. k. tingssittningen — densamma skall ju enligt det föreliggande förslaget upphöra den 1 januari 1936 — borde framflyttas och träda i kraft först i samband med den allmänna processreformens genomförande.

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. (Forts.)

Jag har tidigare från denna plats och vid andra tillfällen utvecklat min åsikt om borttagandet av tingssittningen, som jag för min del ej tror är en för rättsskipningen lycklig reform. I varje fall borde den icke genomföras, innan frågan om de unga juristernas utbildning i samband med den nya processreformen fått en rationell lösning. Jag har för min del den uppfattningen, att innan man ersätter den nuvarande praktiska utbildningen med någon annan lämplig form, så bör man ej ta bort den förra. Det är viktigt att ej blott domstolsjuristerna få en grundlig praktisk utbildning, utan även de unga jurister som skola ägna sig åt andra sysselsättningar. Emellertid skall jag inte nu ingå på denna sak, ty denna fråga är ju i själva verket redan avgjord, och vad jag säger däremot har därför endast teoretiskt värde. Jag vill endast understryka ett par uttalanden, som utskottet gjort. I anslutning till vad jag nyss sade om de svårigheter, som upphörandet av tingssittningen kommer att medföra, synes det mig bliva nödvändigt att, särskilt vid hastigt inträdeande behov av tjänstledighet, fortfarande lämnas förordnanden åt förste och andre notarier. Rätten därtill bör också uttryckligen bibehållas för att göra svårigheterna under övergångstiden mindre pressande och låta hela domsagoförvaltningen flyta in i det nya på ett jämnare och mindre ansträngt sätt. Jag tillåter mig därför understryka utskottets uttalande, att utskottet förutsätter, att, då så befinner sig erforderligt, undantag må medgivas från 1933 års domsagostadgas bestämmelser om vikariat för häradshövding, så att vikariatet jämväl efter den 1 januari 1936 må kunna anförtros i domsaga tjänstgörande förste eller andre notarie. Om en sådan undantagsbestämmelse skall få någon praktisk betydelse, så är det emellertid nödvändigt, att hovrätterna berättigas att ge förordnanden, där så erfordras, jämväl åt förste och andre notarier. Frågor om tjänstledighet och förordnanden äro ofta av brådskande natur, och om ej dessa undantagsförordnanden kunna ges av samma myndighet, som har att regelmässigt ombesörja vikarier för häradshövdingarna, så skulle undantagsbestämmelserna förlora varje betydelse.

I samband med den nu föreliggande frågan har väckts en motion av herr C. Gösta Jacobsson m. fl. i andra kammaren, i vilken bragts på tal frågan om ändrade grunder för avlöningsförhållandena för å domsagornas kansli anställda rättsbildade biträden, och i en P. M. från justitiedepartementet har uttalats, att man nu bör gå in för ett annat system än hittills, d. v. s. att alla sådana biträden i domsagorna, som äro oundgängligen nödvändiga för rättsskipningens handhavande, skola avlönas. I denna princip instämmer jag till fullo. Enligt nämnda P. M. har emellertid herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet tänkt sig att saken skulle ordnas så, att häradshövdingarna finge rätt att ha ett större antal andre notarier än som nu är tillåtet — i regel är det en, och endast undantagsvis, efter särskilt tillstånd, två — och att domhavandena för det ökade antalet andre notarier skulle bidra med 800 kronor, liksom de för närvarande göra för det mera inskränkta antal andre notarier, som nu stå till förfogande, samt att det dessutom möjligen skulle inrättas en ny befattning, en s. k. domsagoaspirantbefattning, för vilken skulle utgå en något mindre avlöning, som även den delvis skulle bestridas av häradshövdingen. Jag har för min del den uppfattningen, att det ej går för sig att belasta häradshövdingarna med större utgifter för domsagornas förvaltning än som nu sker, åtminstone som regel, och jag anser det också principiellt riktigt, att kostnaderna för avlöning av det antal biträden, som verkligen är behövt för rättsskipningen, bestridas av det allmänna. Jag är statsutskottet tacksam för det uttalande, som statsutskottet gjort därom, att blivande förslag i ämnet bör så utformas, att kostnaderna för de nya biträden,

Anslag till avlöningar vid häradsrätterna. (Forts.)

som befinnas erforderliga för domsagornas skötsel, icke må drabba härads-hövdingarna. Jag vill därjämte tillägga, att jag antar det är herr statsrådets mening, att hinder ej kommer att förefinnas för att, utöver de avlönade rättsbildade biträdena, anställa även andra, som frivilligt vilja tjänstgöra i domsagorna antingen för att aspirera på de avlönade befattningarna eller enbart för sin utbildnings skull, naturligtvis under den givna förutsättningen, att sådana, jag kan kanske kalla dem extra biträden, icke anställas till större antal än som kan anses stå i rimligt förhållande till arbetet i respektive domsagor.

Jag har intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 130, i anledning av väckt motion angående ändrade grunder för sättande av markegång, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker ävensom i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:
nr 7, angående åtgärder för anläggning av badinrättningar å landsbygden; och
nr 8, angående införande av gemensamma måltidstimmar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om åtgärder för en rättvisare beräkning av mindre jordbrukares premier till riks försäkringsanstalten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet att i byggnadsordning för stad införa bestämmelser om obligatorisk gemensam brandmur i tomtgräns med mera.

I sammanhang härmed föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 520, med delgivning av nämnda kammares beslut vid behandling av dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av en där väckt motion i samma ämne.

Första kammaren biföll vad dess tillfälliga utskott i det föredragna utlåtandet hemställt och biträdde andra kammarens i ämnet fattade beslut.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10,32 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
